GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

NA LATA 2012 – 2016

AUTORZY OPRACOWANIA:

Bogna Oszczanowska
Donata Trenkler (zagadnienia związane z archeologią)

ZAŁĄCZNIK DO UCHWAŁY NR XXIV/148/2012
RADY GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI
Z DNIA 30 LISTOPADA 2012 ROKU

SPIS TREŚCI

I. PODSTAWY PRAWNE I GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 4

II. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI 5

II.1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami 5

II.2. Organy ochrony zabytków 8

II.3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 10

II.3.1. Założenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 10
II.3.2. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020* 11

II.4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych 12

II.4.1. Założenia *Programu opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011* 12
II.4.2. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.*, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* oraz inne dokumenty strategiczne województwa 15
II.5. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a dokumenty strategiczne powiatu 16

III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI 17

III.1. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a dokumenty programowe gminy 17

III.2. Ochrona zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki - stan prawny 18

III.2.1.Rejestr zabytków 18

Rejestr zabytków nieruchomych 19

Rejestr zabytków ruchomych 23

Rejestr zabytków archeologicznych 25

III.2.3. System ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach prawa miejscowego 26

III.3. Wojewódzka i gminna ewidencja zabytków 30

Gminna ewidencja zabytków – zabytki nieruchome 32

Gminna ewidencja zabytków – zabytki archeologiczne 34

IV. OCENA STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA KULTURO-WEGO ORAZ GŁÓWNE PROBLEMY ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI GMINY 34

IV.1. Charakterystyka zasobów kulturowych gminy. 35

IV. 2. Ocena stanu zachowania i ochrony zasobów kulturowych gminy 41

IV.3. Główne problemy związane z ochroną i opieką nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki. 49

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE 50

V.1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków 50

V.2. Kierunki działań i zadania związane z opieką nad zabytkami oraz ochroną krajobrazu kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki w latach 2012-2016 51

V.2.1. Kierunki działań oraz zadania związane z opieką nad zabytkami wykraczające poza czteroletni okres obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* 51

W zakresie realizacji zadań samorządowych i finansowych: 51

W planowaniu przestrzennym i gospodarce nieruchomościami: 52

W zakresie edukacji i promocji na rzecz dziedzictwa oraz turystyki: 53

W zakresie tworzenia miejsc pracy: 54

Zadania i inwestycje, które pośrednio mają wpływ na poprawę stanu środowiska kulturowego gminy: 55

V.2.2 Inwestycje prowadzone przez gminę związane z ochroną zabytków, których właścicielem jest gmina oraz zabytków leżących na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki 56

Inwestycje gminne: 56

Zadania związane z konserwacją zieleni zabytkowej: 59

Realizacja projektu „Południowo-Zachodni Szlak Cysterski": 60

Realizacja projektu „Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej": 62

V.2.3. Dotacje z budżetu gminy Kamieniec Ząbkowicki na prace konserwatorskie przy zabytkach 64

VI. FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW 65

VI.1. Możliwości pozyskania środków finansowych na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego 65

VI.2. Ulgi podatkowe 71

VII. MONITORING *GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI 2012-2016* 72

ZAŁĄCZNIK 73
Uchwała Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

ANEKS 81

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytków wyznaczonych przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do objęcia wojewódzką ewidencją zabytków, stan na maj 2011 r.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytkowych obiektów tzw. małej architektury, stan na październik 2010 r.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytkowych stanowisk archeologicznych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

WYKAZ ŹRÓDEŁ I LITERATURY 123

I. PODSTAWY PRAWNE I GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7, ust. 1, pkt 9 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późniejszymi zmianami)* określone zostały zadania własne gminy, które obejmują sprawy m.in. ładu przestrzennego, kultury, oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późniejszymi zmianami)*, w której wprowadzony został obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne.

Zgodnie z artykułem 87. cytowanej *Ustawy* wójt gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt gminy sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Gminy.

***Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* określa zasadnicze cele programów opieki nad zabytkami:**

— włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

— uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

— zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

— wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

— podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

— określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

— podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016 przygotowany został zgodnie z metodologią przyjętą w *Poradniku metodycznym* opracowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (opublikowanym w *Kurierze Konserwatorskim* Nr 3, 2009, s. 14-36).

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016 zgodny jest w swych założeniach z rządowymi dokumentami o charakterze strategicznym sporządzonymi na poziomie ogólnokrajowym, samorządowymi na poziomie wojewódzkim i powiatu oraz dokumentami strategicznymi gminy Kamieniec Ząbkowicki. Podstawę sporządzenia *Programu* stanowią ponadto *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki* oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

II. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

II.1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późniejszymi zmianami*, w tym *Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. nr 75, poz. 474 z 2010 r.)*.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

— Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

— Opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Zgodnie z art. 3. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przez zabytek rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

— za zabytki nieruchome (nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości) uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji;

— za zabytki ruchome (rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych) uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

— zabytkami archeologicznymi (zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalnością człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy,

będący tym wytworem) są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 punkt 4 *Ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz zmiana – art. 1 punkt 1 *Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw)* regulują następujące formy ochrony zabytków:

— wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;

— Zgodnie z art. 9. *Ustawy* do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej nieruchomości. Decyzja o wpisie do rejestru stanowi podstawę w katastrze nieruchomości, jak również informację o wpisie do rejestru zabytku nieruchomego ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

— Zgodnie z art. 10. *Ustawy* do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

— Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661).*

— uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;

— utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

— ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się ponadto w następujących obowiązujących ustawach:

— *Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami),

— *Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późniejszymi zmianami),

— *Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150),

— *Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. Nr 92 poz. 880),

— *Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261 poz. 2603 z późniejszymi zmianami),

— *Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (tekst jednolity z dnia 29 stycznia 2001 r., Dz. U. Nr 13 poz. 123).

— *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

— *Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (Dz. U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z późniejszymi zmianami),

— *Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

— *Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97 poz. 673 z późniejszymi zmianami).

Podstawę prawną niniejszego opracowania stanowią ponadto:

— Rejestr zabytków — woj. dolnośląskie — Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

— Materiały udostępnione przez wałbrzyską delegaturę Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu: karty ewidencyjne zabytków nieruchomych i ruchomych, karty ewidencyjne cmentarzy, ewidencje parkowe oraz karty Archeologicznego Zdjęcia Polski, jak również wykaz obiektów do objęcia gminną ewidencją zabytków.

II.2. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* organami ochrony zabytków są:

— minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

— wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Artykuł 90. *Ustawy* stanowi, że:

— Generalny konserwator zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

— Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;

- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;

- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;

- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;

- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;

- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;

- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;

- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;

- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami";

- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;

- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

— Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91.4. Ustawy):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;

- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;

- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;

- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;

- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;

- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

II.3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

II.3.1. Założenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. Zabytki i ich wartości niematerialne są dobrem wspólnym, a dbałość o nie zakłada art. 82 Konstytucji.

Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest tworzenie mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określi cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

II.3.2. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*

Ogólne wytyczne do konstruowania gminnych programów opieki nad zabytkami zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Instrumentami realizacji założonych celów cząstkowych w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* są dokumenty wdrożeniowe:

— Narodowy Program Kultury *Wspierania Debiutów i Rozwój Szkół Artystycznych.*

— Narodowy Program Kultury *Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego.*

— Narodowy Program Kultury *Rozwój Instytucji Artystycznych.*

— Narodowy Program Kultury *Znaki Czasu.*

— Narodowy Program Kultury *Promocja Czytelnictwa i Rozwój Sektora Książki.*

Za realizację celów operacyjnych wymienionych w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* odpowiedzialne są programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił następujące programy na rok 2012:

- Wydarzenia artystyczne

— priorytet – Muzyka
— priorytet – Teatr i taniec
— priorytet – Sztuki wizualne
— priorytet – Film
— priorytet – Promocja kultury polskiej za granicą

- Kolekcje

— priorytet – Narodowe kolekcje sztuki współczesnej
— priorytet – Regionalne kolekcje sztuki współczesnej

- Edukacja kulturalna

— priorytet – Edukacja kulturalna
— priorytet – Edukacja artystyczna
— priorytet – Obserwatorium kultury

- Dziedzictwo kulturowe

— priorytet – Ochrona zabytków
— priorytet – Wspieranie działań muzealnych
— priorytet – Kultura ludowa
— priorytet – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
— priorytet – Ochrona zabytków archeologicznych

- Rozwój infrastruktury kultury

— priorytet – Infrastruktura kultury
— priorytet – Infrastruktura szkolnictwa artystycznego
— priorytet – Infrastruktura domów kultury

- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

II.4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych

II.4.1. Założenia *Programu opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011*.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego opracował i uchwalił *Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011* (Uchwała Nr LX/912/2006 z dnia 26 października 2006 r.). Opracowano i udostępniono na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego *Sprawozdanie z realizacji „Programu opieki nad zabytkami" Województwa Dolnośląskiego za lata 2007 i 2008* (http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/program-opieki-nad-zabytkami/).

Podstawowym założeniem programu było uznanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej.

Głównym celem programu było dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu oraz zachowania krajobrazu kulturowego Dolnego Śląska. Program określił organizacyjne i finansowe warunki ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach Urzędu Marszałkowskiego.

Przy opracowaniu *Programu* oparto się na założeniu, iż dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska jest elementem powszechnie rozpoznawanym przez mieszkańców, a jednocześnie stanowi coraz silniejszy wyraz kształtującej się tożsamości regionalnej i ponadregionalnej. W ten sposób program wpisał się w określoną w *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku* misję regionu, zdefiniowaną następująco: Dolny Śląsk to region, który łączy Polskę z Europą.

W *Programie opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011* zaproponowano przyjęcie konkretnych zadań dla Urzędu Marszałkowskiego i podległych mu jednostek:

— Dofinansowanie prac konserwatorskich i zabezpieczenia zabytków:

  — kontynuacja programu prowadzonego przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego dofinansowania prac konserwatorskich na drodze konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Głównym celem jest pobudzenie do działania maksymalnej liczby osób prawnych. Jako priorytet w przyznawaniu środków w okresie funkcjonowania programu przyjmuje się: w zakresie zabytków architektury i budownictwa prace zabezpieczające i remontowe przy obiektach znajdujących się w udokumentowanym złym stanie technicznym, zagrożonych postępującą destrukcją, w pierwszej kolejności budowli drewnianych, następnie pomników historii i proponowanych do uznania za pomniki historii; w zakresie dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego konserwacja obiektów o udokumentowanym złym stanie zachowania, powstałych do schyłku wieku XVIII, w pierwszej kolejności zabytków sztuki średniowiecznej;

  — dofinansowanie na drodze konkursu wykonania i funkcjonowania zabezpieczeń przeciw włamaniowych i przeciwpożarowych w obiektach o cennym wystroju i wyposażeniu, a także w budowlach drewnianych.

— Wspieranie rozwoju bazy i sieci muzealnej w regionie, przede wszystkim w zakresie powstania magazynów muzealnych, w tym archeologicznych. Zakłada się, że istniejąca sieć muzeów nie ulegnie w okresie funkcjonowania programu zmianie. Prowadzone obecnie prace wykopaliskowe to w 90% badania ratownicze. Zgromadzony podczas ich prowadzenia materiał na mocy Ustawy jest własnością Skarbu Państwa. Stworzenie magazynów z ośrodkami badawczymi w oparciu o wybrane istniejące muzea pozwoli na zachowanie w regionie tej części dziedzictwa, a jednocześnie wzmocni regionalną sieć

muzealną. Warunkiem udziału Urzędu Marszałkowskiego jest dofinansowanie przedsięwzięcia przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

— Prowadzenie działań szkoleniowych i promocyjnych:

— przeprowadzenie szkoleń i wydanie materiałów instruktażowych dla radnych i urzędników samorządowych zawierających informacje o sposobie przygotowywania programów opieki nad zabytkami oraz o zakresie i możliwościach opieki i ochrony zabytków przez gminy i powiaty. Głównym celem jest pobudzenie do działania samorządów zarówno w zakresie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obligatoryjnych programów opieki nad zabytkami, jak i korzystania z możliwości finansowania przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków, w tym z programami rewaloryzacyjnymi;

— wspieranie, w drodze konkursu ofert, wydawnictw i publikacji multimedialnych o zabytkach regionu, zarówno naukowych jak i popularnonaukowych. Zakłada się, że dofinansowanie na drodze konkursu ofert zachęci również mniejsze ośrodki do wydania publikacji o swoich zabytkach;

— organizacja i udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa jako corocznej imprezy popularyzującej zabytki. Zakłada się, że wypracowana przez Radę Europy formuła Europejskich Dni Dziedzictwa jako imprezy popularnej, o masowym charakterze, opartej w zasadzie o działania wolontariuszy, wymaga ze strony Urzędu Marszałkowskiego pomocy w zakresie organizacji i promocji. Zadanie to zostanie powierzone jednostce organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego lub innej samorządowej i zabezpieczone w corocznych planach finansowych;

— stworzenie nagrody Marszałka Województwa dla najlepszego użytkownika zabytku. Nagroda przyznawana będzie w drodze konkursu, przez kapitułę działającą na podstawie regulaminu, który zostanie opracowany przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego;

— rozwinięcie programów nauczania regionalnego dla uczniów szkół stopnia podstawowego i gimnazjalnego. Zakłada się wypracowanie, wspólnie z Wydziałem Nauki i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, założeń pozwalających stworzyć program edukacji regionalnej o nazwie Znaki Przeszłości – Znaki Czasu.

— Tworzenie parków kulturowych:

— stworzenie koncepcji sieci parków kulturowych jako materiału inicjującego dyskusję nad ich utworzeniem przez lokalne samorządy. Utworzenie parku kulturowego jest zależne jedynie od woli lokalnego samorządu. W wielu przypadkach brak jednak podstawowych, studyjnych materiałów, które by pozwoliły na podjęcie dyskusji o celowości stworzenia parku; jest to szczególnie trudne w wypadku, gdy park miałby swym zasięgiem objąć obszar kilku gmin;

— opracowanie przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne studiów określających granice parków kulturowych, które mogą stać się inspiracją dla lokalnych samorządów. Wśród proponowanych parków kulturowych wyróżniono opactwo cystersów, zamek i park zamkowy w Kamieńcu Ząbkowickim.

— Tworzenie sieci tematycznych rowerowych, pieszych, wodnych i samochodowych szlaków turystycznych uzupełniających obecną strukturę. Zakłada się przygotowanie przez interdyscyplinarny zespół ekspertów koordynowany przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego opracowań koncepcyjnych, jako materiału studyjnego dla lokalnych samorządów. Zakłada się, że stworzenie proponowanych szlaków tematycznych doprowadzi do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu. Głównym celem jest dyslokacja ruchu turystycznego i pobudzenie do działań związanych z jego obsługą, również poprzez renowację i udostępnianie zabytków, maksymalnej liczby osób prawnych. Postuluje się, aby Urząd Marszałkowski powołał interdyscyplinarny zespół ekspertów w celu przystąpienia do prac koncepcyjnych nad rowerowymi i samochodowymi szlakami turystycznymi.

— Wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o uznanie za pomniki historii najcenniejszych obiektów z obszarów województwa dolnośląskiego. Założono wówczas, że w przyszłości fakt uznania przez prezydenta Rzeczpospolitej zabytku za pomniki historii będzie miał coraz większe znaczenie, również finansowe. Głównym celem jest wprowadzenie na listę jak największej liczby najcenniejszych w skali kraju zabytków z terenu województwa dolnośląskiego. Uznanie za pomniki historii jest warunkiem koniecznym starań o wpis na Listę światowego Dziedzictwa UNESCO.

— Tworzenie Parków Krajobrazowych — ochrona dziedzictwa przeszłości. Ze względu na głównie będącą wynikiem działań człowieka fizjografię krajobrazu Dolnego Śląska należy zwrócić uwagę na to, aby w funkcjonujących Parkach Krajobrazowych zagadnienia związane z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego były na równi ważne przy opracowywaniu planów ochrony, jak związane z ochroną walorów przyrodniczych.

II.4.2. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.*, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* oraz inne dokumenty strategiczne województwa

W *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.* przyjętej Uchwałą Nr XLVIII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 r. jako jedno z kluczowych działań uznano poprawę ładu przestrzennego i harmonijności struktur przestrzennych poprzez m.in. ochronę dziedzictwa kulturowego. Działanie to obejmuje wsparcie dla poczynań związanych z opisem, ochroną oraz propagowaniem dziedzictwa kulturowego regionu, z uwzględnieniem dorobku kulturowego mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych. Kolejnym przyjętym działaniem jest ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego oraz rozwój tożsamości regionalnej poprzez inwentaryzację dziedzictwa cywilizacyjnego regionu, budowę infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców oraz włączenie w programy kształcenia różnych typów szkół elementów wiedzy na ten temat.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016 zgodny jest z wyznaczonymi w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa* (uchwalonym przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVIII/873/2002 z dnia 30 sierpnia 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto w planie ogólne zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Dla Kamieńca Ząbkowickiego jako ośrodka lokalnego zaproponowano utworzenie strefy „A” ochrony rezerwatowej założenia przestrzennego.

Pocysterski zespół klasztorny w Kamieńcu Ząbkowickim uznano za zespół zabytkowy o randze europejskiej. Opactwo w Kamieńcu Ząbkowickim wymieniono ponadto wśród obiektów proponowanych do uznania za pomnik historii, jak również wśród obiektów proponowanych do wpisu na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Założono objęcie kompleksową rewaloryzacją zespołów urbanistycznych położonych na obszarach proponowanych parków i rezerwatów kulturowych, na terenach, przez które przebiega Dolnośląski Szlak Cystersów, jak również wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych, historycznych i architektonicznych Dolnośląskiego Szlaku Cystersów w zagospodarowaniu tego obszaru jako pasma aktywizacji turystycznej.

II.5. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a dokumenty strategiczne powiatu

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, w tym zadania związane z ochroną dóbr kultury.

Dotychczas nie został opracowany powiatowy program opieki nad zabytkami.

Dokumentem strategicznym powiatu ząbkowickiego, w którym podjęte zostały zagadnienia związane z ochroną zabytków jest *Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego* przyjęta uchwałą Nr XXV/155/2001 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 29 marca 2001 r., aktualizowana uchwałą Nr XIV/102/2004 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 25 marca 2004 r. oraz uchwałą Nr XXXVI/241/2006 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 14 września 2006 r. W *Strategii* przyjęto wykorzystanie zasobów zabytkowych regionu w rozwoju turystyki, stanowiącej istotną domenę w rozwoju gminy.

Rozwój turystyki w powiecie opiera się na wykorzystaniu takich zasobów lokalnych, jak:

— duża liczba zabytków wpisanych do rejestru lub wykazu zabytków architektury i budownictwa, w tym m.in. zespół klasztorny cystersów Kamieńcu Ząbkowickim, pałac w Kamieńcu Ząbkowickim oraz zespół parkowo – ogrodowy z połowy XIX w., interesujące architektonicznie i historycznie kościoły z terenu powiatu;
— walory krajobrazowe wraz z atrakcyjnymi terenami górskimi;
— możliwość aktywnego wypoczynku, m.in.: odcinek Europejskiego Szlaku Cysterskiego: Henryków – Kamieniec Ząbkowicki – Bardo, liczne szlaki turystyczne o różnym stopniu trudności, trasy rowerowe (EUROVELO nr 9, trasa Cysterska, trasy trekkingowe i MTB);
— dobre warunki do rozwoju turystyki wiejskiej
— szlak wodny Nysy Kłodzkiej z zalewami Topola i Kozielno.

Prowadzone są stałe działania celem rozbudowy bazy turystycznej. Opracowywany jest system promocji powiatu w skali regionu, kraju i Europy. Powiat Ząbkowicki promuje się jako obszar sprzyjający rozwojowi turystyki. Na terenie powiatu sprawnie działa system informacji turystycznej.

Promowana jest turystyka kulturowa, w tym turystyka obejmująca zwiedzanie zabytków kultury materialnej.

Przyjęto następujące cele strategiczne i operacyjne:

1. Cel strategiczny: instytucjonalne wsparcie rozwoju turystyki w powiecie ząbkowickim

Cele operacyjne:

- Opracowanie kompleksowego systemu preferencji dla prowadzenia działalności
- Opracowanie kompleksowego systemu edukacji w zakresie turystyki.

2. Cel strategiczny: zwiększenie atrakcyjności oferty turystycznej powiatu ząbkowickiego

Cele operacyjne:

- Kreowanie nowych i istniejących produktów turystycznych na terenie powiatu ząbkowickiego we współpracy z powiatami sąsiadującymi.
- Rozbudowa infrastruktury turystycznej wraz z modernizacją i rozbudową infrastruktury technicznej na terenie powiatu ząbkowickiego celem przedłużenia i efektywnego wykorzystania sezonu turystycznego.
- Opracowanie systemu informacji i promocji turystyki powiatu ząbkowickiego

Wypracowane zapisy domen strategicznych zostały włączone do przyjętego Uchwałą Nr XIV/103/2004 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 25 marca 2004 roku *Programu Rozwoju Lokalnego Powiatu Ząbkowickiego* i tematycznie uporządkowały projekty i zadania współfinansowane w ramach III priorytetu ZPORR.

III. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

III.1. *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* a dokumenty programowe gminy

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016 zgodny jest z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym:

- *Wieloletnią prognozą finansową Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2012-2015*, (przyjętą Uchwałą Nr XIII/75/2011 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 grudnia 2011 roku oraz zmienioną Uchwałą Nr XIX/107/2012 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 26 czerwca 2012 roku),
- *Kierunkami strategii rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki* (dokument przyjęty Uchwałą Nr XXX/201/01 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 30 kwietnia 2001 r.); obecnie w UG prowadzone są prace nad nowym dokumentem strategicznym Gminy.

oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy, jakimi są:

- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki* (przyjętym Uchwałą Nr XL/194/10 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 26 lutego 2010 roku); Uchwałą Nr XLVII/221/2010 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 17 września 2010 roku przystąpiono do zmiany *Studium*,
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki* przyjętym Uchwałą Nr XXVIII/151/05 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 21 grudnia 2005 roku.

III.2. Ochrona zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki - stan prawny

III.2.1.Rejestr zabytków

Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia wałbrzyskiej Delegatury WUOZ.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz.U. Nr 165 z 2011 r.) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Rozporządzenie określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Rozporządzenie ponadto określa wymagane kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich, badań architektonicznych lub badań archeologicznych; dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi; sposób potwierdzania posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań; standardy dotyczące dokumentacji prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

W obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki:

— rejestr zabytków nieruchomych obejmuje 43 zespoły i obiekty wyszczególnione w decyzjach;

— rejestr zabytków ruchomych obejmuje łącznie 424 obiekty;

— rejestr zabytków archeologicznych obejmuje 5 stanowisk.

Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Muzea stanowią najważniejszą formę organizacyjną opieki nad zabytkami ruchomymi. Kwestie związane z ochroną zbiorów muzealnych reguluje *Ustawa z dnia 21 XI. 1996 r. o muzeach* (Dz.U. Nr 5 z 1997 r., poz. 24 z późniejszymi zmianami).

Rejestr zabytków nieruchomych

Z obszaru gminy Kamieniec Ząbkowicki żaden obiekt nie został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, jak również nie został uznany przez Prezydenta RP za Pomnik Historii.

Do rejestru zabytków nieruchomych w gminie Kamieniec Ząbkowicki wpisane zostały łącznie 43 obiekty i zespoły obiektów.

Przedmiotem ochrony prawnej w gminie Kamieniec Ząbkowicki jest rozległe założenie klasztoru cysterskiego i kościoła klasztornego, obecnie świątyni parafialnej p.w. Wniebowzięcia NMP, oraz najcenniejsze obiekty sakralne w miejscowościach: Byczeń (wraz z plebanią), Doboszowice (wraz z cmentarzem), Kamieniec Ząbkowicki (dawny kościół ewangelicki), Ożary, Pomianów Górny, Sosnowa i Topola. Rejestrem zabytków objęto rozległe założenie pałacowo-parkowe w Kamieńcu Ząbkowickim. Odrębną grupę obiektów stanowią zespoły młyńskie – w Byczeniu, Chałupkach oraz Mrokocinie.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytków nieruchomych.
Rejestr zabytków województwa dolnośląskiego (stan: czerwiec 2012 r., źródło: WUOZ we Wrocławiu)

L.P.	OBIEKT ZABYTKOWY	CZAS POWSTANIA	NUMER I DATA DECYZJI O WPISIE DO REJESTRU ZABYTKÓW	WŁASNOŚĆ	UWAGI O ZAKRESIE OCHRONY KONSERWATORSKIEJ ORAZ O SPOSOBIE UŻYTKOWANIA
1.	2.	3.	4.	5.	6.
BYCZEŃ					
1.	kościół filialny p.w. św. Marcina	1771-1774, 1840, 1902	A/1733/718 z dnia 01.09.1960	parafia p.w. św. Bartłomieja Apostoła w Topoli	
2.	plebania, obecnie budynek mieszkalno-usługowy nr 18	1728-1730	A/3585/1833 z dnia 08.10.1966	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	W budynku mieści się m.in. Świetlica Środowiskowa w Byczeniu
3.	zespół budynków młyna wodnego, nr 88: - młyn - dom przy młynie - obora - stodoła - siłownia - tartak	1ćw. XIX w.-1939 r. 1 ćw. XIX w., 3 ćw. XIX w., 1909 ok. 1861-1880 ok. poł. XIX w., 1899 ok. poł. XIX w., 1899 1919 1939 r.	A/3586/1378/Wł z dnia 12.10.1992	własność prywatna	Zespół budynków młyna wodnego wpisany do rejestru zabytków w granicach zachowanego ogrodzenia, w granicach działek 365, 366/5 i 366/8
CHAŁUPKI					
4.	założenie ogrodowe	XIII-XV w. (relikty zamku) 2 poł. XIX w., pocz. XX w. (parkowe urządzenie terenu)	A/4040/968/Wł z dnia 27.12.1983	Skarb Państwa, własność prywatna, parafia p.w. św. Andrzeja Apostoła w Lubnowie	Założenie ogrodowe wpisane w granicach oznaczonych na załączniku graficznym do decyzji. Na obszarze wpisanym do rejestru zabytków znajduje się kościół filialny p.w. św. Jana Nepomucena (1747, ok. 1850-1863) oraz grodzisko (relikty zamku)
5.	młyn z wyposażeniem, nr 7	XVI w., przed 1863 r., 4 ćw. XIX w.	A/4041/1310/Wł z dnia 25.06.1990	własność prywatna	Zespół młyna wpisany do rejestru zabytków w granicach działki 124/1
DOBOSZOWICE					
6.	kościół parafialny p.w. św. Mikołaja	2 poł. XIV w., 1559, 1617–1623, 1727	A/1727/683 z dnia 14.04.1960 r.	parafia p.w. św. Mikołaja w Doboszowicach	
7.	cmentarz przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja wraz z murem kamiennym, bramą filarową oraz budynkiem bramnym	XIV–XVIII w., budynek bramny (1623), mur cmentarza (XIV–XVIII w.)	A/1728/1491/Wł z dnia 18.03.1996 r.	parafia p.w. św. Mikołaja w Doboszowicach	Cmentarz wpisany do rejestru zabytków w granicach działki 669

1.	2.	3.	4.	5.	6.
KAMIENIEC ZĄBKOWICKI					
8.	kościół klasztorny cystersów, obecnie kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	ok. 1210–ok. 1350, 1655, pocz. XVIII w., 1902–1904	A/4280/136 z dnia 02.01.1950 r.	parafia p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kamieńcu Ząbkowickim	
9.	pałac opacki, obecnie siedziba Archiwum Państwowego, pl. Kościelny 4	1681–1702, po 1817, pocz. XX w.	A/5210/321 z dnia 02.08. 1956 r.	Skarb Państwa	
10.	spichlerz w zespole pocysterskim, pl. Kościelny	1702–1732, po 1817, 2 poł. XIX w.	A/4276/919/Wł z dnia 31.12. 1982 r.	Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim sp. z o.o.	
11.	zespół budowlany dawnego klasztoru cysterskiego: - budynek bramny ze skrzydłami zachodnim (z piekarnią i mieszkaniami urzędników) oraz północnym (ze słodownią, następnie browarem), pl. Kościelny 1, - zachowane części skrzydeł klasztoru (zachodniego i północnego), następnie oficyny, pl. Kościelny 2 i 3, - kancelaria gospodarcza, następnie oficyna, obecnie dom, pl. Kościelny 5, - budynek mieszkalno-administracyjny na terenie dawnego folwarku klasztornego (narożniku północno-zachodnim), ob. dom, pl. Kościelny 8, - 3 budynki gospodarcze na terenie dawnego folwarku klasztornego z domem czeladnym, pl. Kościelny 9, - oranżeria I na terenie dawnego ogrodu opackiego, w XIX w. — ogrodu użytkowego, - oranżeria II z częścią mieszkalną na terenie dawnego ogrodu opackiego, pl. Kościelny 12,	ok. 1681–1702, po 1817, po 1986. ok. 1210–1243, pocz. XV w., po 1428, 1479–1506, 1570, 1681–1702, po 1817, przed 1838. przed poł. XVIII w., ok. 1830–1840, ok. 1990–2000. 1675?, 1 poł. XVIII w., po 1817, 2 poł. XIX w. 1 poł. XVIII w.?, po 1817, 2 poł. XIX w. ok. 1840–1850. przed 1861, XIX/XX w.	A/4278/1583/a-h/Wł z dnia 16.07.1997 r.	Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim sp. z o.o., własność prywatna, Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Granice ochrony prawnej ustalone na załączniku graficznym do decyzji

1.	2.	3.	4.	5.	6.
12.	kościół ewangelicki Trójcy Św., obecnie Centrum Wystawiennicze Gminnego Centrum Kultury, ul. Zamkowa	1882–1885	A/4279/1842 z dnia 08.10.1966 r.	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	
13.	zespół pałacowo-parkowy: - pałac - stajnia - wozownia - park krajobrazowy z aleją doja-zdową, ogrodem przypałacowym (sadzawki, tarasy, schody, fontanny, balustrady, ławy, rzeźby, kolumny itp.) oraz terenem neogotyckiego kościoła - pompownia i kotłownia, obecnie dom mieszkalny, ul. Zamkowa 5	 1838–1841, po 1855 1838–1841, po 1855 1838–1841, po 1855 przed 1841, 1859–1872, przed 1885, pocz. XX w. 1862–1865	A/4275/299/34/Wł z dnia 07.11.1989 r. A/4277/1373/Wł z dnia 01.07.1992 r.	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Granice obszaru objętego wpisem do rejestru zabytków wyznaczono od zachodu i południa linią rzeki Młynówki oraz szosą, od północy i wschodu – polami uprawnymi, wraz z terenem neogotyckiego kościoła i aleją dojazdową (w decyzji podane zostały następujące numery działek: 792, 793/1, 33/1, 789/30, 790/1, 31, 790/2, 791/32, 645/1, 681, 680. Granica ochrony została przedstawiona na załączniku graficznym do decyzji. Budynek pompowni i kotłowni wpisany do rejestru zabytków w granicach działki 700
14.	willa z założeniem parkowym, obecnie siedziba Urzędu Gminy Kamieniec Ząbkowicki, ul. Ząbkowicka 26	ok. 1880 r.	58/A/01 z dnia 22.10.2001 r.	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Obiekt wpisany do rejestru zabytków wraz z działką 185/2 nr mapy 2
MROKOCIN					
15.	młyn, nr 12a	2 poł. XIX w.	1301/Wł z dnia 05.03. 1990 r.	własność prywatna	Obiekt wpisany do rejestru zabytków w granicach działki nr 91/2
OŻARY					
16.	kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	XV w.(?), XVI w., 4 ćw. XVII w., 1853/1854	A/1868/1852 z dnia 08.10.1996 r.	parafia p.w. św. Katarzyny w Ożarach	
POMIANÓW GÓRNY					
17.	kościół filialny p.w. św. Barbary	1 ćw. XVII w., 1753, 1910	A/1888/1855 z dnia 11.10.1966 r.	parafia p.w. św. Mikołaja w Doboszowicach	
SOSNOWA					
18.	kościół filialny p.w. św. Maternusa	1799 r.	A/1949/954/Wł z dnia 21.09.1983 r.	parafia p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kamieńcu Ząbkowickim	
TOPOLA					
19.	kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja	1754-1757	A/1874/1871 z dnia 11.10.1966 r.	parafia p.w. św. Bartłomieja w Topoli	.

Rejestr zabytków ruchomych

Do rejestru zabytków ruchomych województwa dolnośląskiego zostały wpisane elementy wystroju i wyposażenia zabytkowych kościołów w Byczeniu, Doboszowicach, Kamieńcu Ząbkowickim, Mrokocinie, Ożarach, Pomianowie Górnym, Sosnowej i Topoli (9 zespołów), elementy wyposażenia pałacu opackiego w Kamieńcu Ząbkowickim, liczne rzeźby związane z kultem religijnym (w Doboszowicach, Kamieńcu Ząbkowickim, Mrokocinie, Starczowie i Śremie), krzyże pokutne w Kamieńcu Ząbkowickim i w Mrokocinie oraz fontanna w Kamieńcu Ząbkowickim; jedynym chronionym prawem ruchomym zabytkiem techniki jest wyposażenie młyna w Mrokocinie.

Zabytki ruchome stanowią własność przede wszystkim związków wyznaniowych. Własnością gminy Kamieniec Ząbkowicki pozostają następujące obiekty:
— rzeźba św. Jana Nepomucena usytuowana w pasie drogi gminnej 829 w Doboszowicach
— rzeźby św. Floriana i św. Jana Nepomucena, usytuowane przed mostem przy wjeździe na pl. Kościelnym w Kamieńcu Ząbkowickim
— fontanna (?), usytuowana na pl. Kościelnym w Kamieńcu Ząbkowickim.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytków ruchomych
Rejestr zabytków województwa dolnośląskiego (stan: czerwiec 2012 r., źródło: WUOZ we Wrocławiu)

Miejscowość	Obiekt zabytkowy	Numer i data decyzji o wpisie do rejestru zabytków
1.	2.	3.
Byczeń	wyposażenie kościoła filialnego p.w. św. Marcina	B/1729/703/1-33 z dnia 09.05.1989 r.
Doboszowice	rzeźba św. Jana Nepomucena usytuowana w pasie drogi gminnej 829	B/1940 z dnia 08.07.2008 r.
Doboszowice	wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja	B/2109/772/493/1-39 z dnia 17.10.1994 r.
Doboszowice	płyty nagrobne i płaskorzeźba wmurowane w ściany zewn. budynku bramnego przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja	B/2110/773/494/1-3 z dnia 17.10.1994 r.
Kamieniec Ząbkowicki	rzeźby św. Floriana i św. Jana Nepomucena, usytuowane przed mostem przy wjeździe na pl. Kościelny	B/1731/747/467 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	fontanna (?), pl. Kościelny	B/1732/748/468 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	rzeźba Bóg Ojciec, usytuowana przed fasadą zachodnią kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny	B/1733/746/466 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	krzyż pokutny, usytuowany przy skrzyżowaniu ulic Skoroleckiej i Kolejowej, obok domu nr 19 (dz. nr 1004/36)	B/1926 z dnia 23.06.2008 r.
Kamieniec Ząbkowicki	rzeźby: Chrystusa, Matki Boskiej i św. Józefa ze szczytu elewacji zachodniej kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	B/1897/1-3 z dnia 24.01.2008 r.
Kamieniec Ząbkowicki	wyposażenie budynku poklasztornego (pałac opacki), obecnie siedziby Archiwum Państwowego, pl. Kościelny 4	B/1998/702/1-8 z dnia 09.05.1989 r.
Kamieniec Ząbkowicki	wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	B/2012/732/452/1-132 z dnia 18.03.1991 r.
Mrokocin	rzeźba św. Jana Nepomucena, usytuowana w ogrodzie domu nr 12	1313/B/05 z dnia 28.12.2005 r.

1.	2.	3.
Mrokocin	krzyż pokutny, usytuowany przy prezbiterium kaplicy p.w. św. Jana Nepomucena	B/1827 z dnia 04.09.2007 r.
Mrokocin	wyposażenie kaplicy p.w. św. Jana Nepomucena	B/2111/774/495/1-8 z dnia 17.10.1994 r.
Mrokocin	wyposażenie młyna nr 12 (silosy przenośniki)	A/4420/1301/Wł z dnia 05.03.1990 r. (obiekty przeniesione z rejestru zabytków nieruchomych)
Ożary	elementy wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny	763/B/04/1-47 z dnia 07.07.2004 r.
Pomianów Górny	wyposażenie kościoła filialnego p.w. św. Barbary	1248/775/496/1-17 z dnia 17.10.1994 r.
Sosnowa	elementy wystroju i wyposażenia kościoła filialnego p.w. św. Maternusa	1040/B/04/1-33 z dnia 19.11.2004 r.
Starczów	postument z grupą rzeźbiarską Trójcy Świętej, usytuowany w ogrodzie plebanii parafii p.w. św. Jana Chrzciciela	1315/B/05 z dnia 28.12.2005 r.
Śrem	kolumna Maryjna, usytuowana na placu przed kościołem filialnym p.w. Ducha Świętego	1312/B/05 z dnia 28.12.2005 r.
Śrem	kolumna Trójcy Świetej, usytuowana na działce 58/1	B/1968 z dnia 17.11.2008 r.
Topola	wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Bartłomieja	B/1730/704/1-14 z dnia 09.05.1989 r.

Rejestr zabytków archeologicznych

Do rejestru zabytków archeologicznych (C) w granicach administracyjnych gminy Kamieniec Ząbkowicki wpisanych zostało 5 stanowisk związanych z kulturą łużycką, okresem wpływów rzymskich, okresem średniowiecza. Są to obiekty obronne i osadnicze.

W 2012 r. w ramach programu weryfikacji rejestru zabytków realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, decyzje o wpisie do rejestru zabytków zostały poddane tzw. ocenie formalnej połączonej z lustracją terenową stanowisk. Stwierdzono, że ww. decyzje wymagają aktualizacji przede wszystkim w zakresie danych własnościowych, niekiedy doprecyzowania informacji funkcjonalno-chronologicznych (grodzisko w Chałupkach).

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytków archeologicznych
Rejestr zabytków województwa dolnośląskiego

L.P.	OBIEKT ZABYTKOWY	CZAS POWSTANIA	NUMER I DATA DECYZJI O WPISIE DO REJESTRU ZABYTKÓW	WŁASNOŚĆ	UWAGI O ZAKRESIE OCHRONY KONSERWATORSKIEJ ORAZ O SPOSOBIE UŻYTKOWANIA
1.	2.	3.	4.	5.	6.
BYCZEŃ					
1	Grodzisko 1/4/92-27 AZP	Średniowiecze	202/Arch z dnia 29.04.1966	211/17 – Gmina Kamieniec Ząbkowicki 213, 214/3, 215/2, 216/2, 216/4 – osoby prywatne	Dz. geod. 211/17, 213, 214/3, 215/2, 216/2, 216/4
CHAŁUPKI					
1	Grodzisko Zamek 1/1/93-28 AZP	XIII-XIV wiek XIV-XVII wiek	175/Arch z dnia 6.12.1965	293 , 130, 131/7 - osoby prywatne 258/2 – Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Dz. geod. 130, 131/7, 258/2, 293
KAMIENIEC ZĄBKOWICKI					
1	Osada	Okres wpływów rzymskich	786/Arch/75 z dnia 8.02.1975	40/1- Gmina Kamieniec Ząbkowicki, 41 – osoba prywatna	Dz. geod. 40/1, 41
SUSZKA					
1	Osada Osada 1/13/92-26 AZP	Okres wpływów rzymskich późny?: kultura przeworska Późne średniowiecze, 2 poł XIII-XIV wiek	782/Arch/75 z dnia 5.02.1975	53, 54 – Gmina Kamieniec Ząbkowicki, 36, 37, 52, 218 – osoby prywatne	Dz. geod. 36, 37, 52, 53, 54, 218
2	Osada Ślad osadnictwa 2/14/92-26 AZP	V okres epoki brązu-halsztat: kultura łużycka Późne średniowiecze, XIV-XV wiek	783/Arch/75 z dnia 5.02.1975	Osoby prywatne	Dz. geod. 155. 156/1, 157/1, 157/2

III.2.3. System ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach prawa miejscowego

Dla realizacji polityki przestrzennej wobec środowiska kulturowego w dokumentach planistycznych gminy Kamieniec Ząbkowicki wyznaczone zostały następujące instrumenty:

— rejestr zabytków

— wojewódzka ewidencja zabytków

— zapisy regulacyjne dotyczące polityki przestrzennej wobec środowiska kulturowego, wprowadzane do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym – ustalenia dotyczące stref ochrony konserwatorskiej.

Zgodnie z przepisami (Art. 8. *Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Dz. U. nr 75, poz. 474 z 2010 r.). do czasu założenia przez gminę *Gminnej Ewidencji Zabytków*, w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się: zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (w tym wpisy obszarowe) oraz zabytki nieruchome wyznaczone przez WKZ do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W opracowanym w 2003 roku przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu) *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki* zaproponowany został spójny system stref ochrony konserwatorskiej:

Strefy „A" ścisłej ochrony konserwatorskiej — określone dla obszarów szczególnie wartościowych, o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej, uznanych za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne. W strefach tych zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. Działania konserwatorskie w tych strefach powinny zmierzać do zachowania i uczytelnienia historycznego układu przestrzennego i konserwacji jego głównych elementów: rozplanowania i przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych, kompozycji wnętrz urbanistycznych, historycznych linii zabudowy, kompozycji układów zieleni zabytkowej oraz historycznych podziałów własnościowych i sposobu użytkowania gruntów.

Strefy „A" ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczono w następujących miejscowościach:

- Byczeń – dwie enklawy — większa obejmująca całą wieś, i mniejsza — zawierająca zespół młyna.
- Chałupki – obszar obejmujący pozostałości Folwarku Dolnego, kościoła, urządzonego parkowo terenu z dawnym grodziskiem-zamkiem oraz dla zespołu młyna nr 7.
- Doboszowice - dwie enklawy – jedna obejmująca kościół parafialny i cmentarz przykościelny; druga enklawa obejmuje Folwark Pałacowy.
- Kamieniec Ząbkowicki – trzy enklawy — jedna dla zespołu klasztornego i części miejscowości z ul. Złotostocką, druga dla zespołu pałacowo-parkowego i kościoła ewangelickiego, trzecia dla willi przy ul. Ząbkowickiej 26.
- Kamieniec Ząbkowicki-Istebka – obszar obejmujący zespół młyna przy ul. Wąskiej 5.
- Mrokocin – obszar obejmujący zespół młyna nr 12, kaplicę mszalną p.w. św. Jana Nepomucena oraz cmentarz ewangelicki.
- Ożary – dwie enklawy – jedna obejmująca kościół parafialny p.w. św. Katarzyny i cmentarz, druga obejmująca folwark z dawną kurią majątkową.
- Pomianów Górny - obszar obejmujący kościół filialny p.w. św. Barbary.

- Sławęcin – obszar obejmujący kaplicę p.w. św. Józefa, folwark sołecki (nr 22 i 25) oraz zespół mieszkalno-gospodarczy należący w przeszłości do karczmarza (nr 21).
- Sosnowa - obszar kościoła i cmentarza.
- Starczów - obszar obejmujący kościół, przykościelną część cmentarza, plebanię oraz zagrodę plebańską.
- Śrem – obszar obejmujący kościół oraz zagrodę nr 32.
- Topola – obszar obejmujący kościół parafialny, cmentarz, plebanię i zagrodę plebańską.

Strefy „B" ochrony konserwatorskiej — wyznaczone dla obszarów o stosunkowo dobrze zachowanych głównych elementach historycznej struktury przestrzennej, w obrębie których należy utrzymać podstawowe elementy zespołu zabytkowego. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie stref winna być prowadzona z uwzględnieniem istniejących już związków przestrzennych i planistycznych.

Strefy „B" ochrony konserwatorskiej wyznaczono w następujących miejscowościach:

- Byczeń – część siedliska wsi (Mały Byczeń).
- Kamieniec Ząbkowicki - trzy enklawy: północna część ul. Złotostockiej i zachodnią część ul. Kolejowej i ul. Ząbkowicka; teren dworca kolejowego i jego otoczenie; teren cmentarza zakonnego w Łopienicy.
- Teren cmentarza katolickiego pomiędzy Mrokocinem a Pomianowem Górnym.
- Fragmenty siedlisk wsi: Doboszowice, Sosnowa, Starczów, Śrem, Topola.

Strefy „W" — ścisłej ochrony stanowiska archeologicznego – wyznaczone dla stanowisk archeologicznych wyeksponowanych w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę, wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę.

Strefy „W" ścisłej ochrony stanowiska archeologicznego wyznaczono w następujących miejscowościach:

Grodzisko w Byczeniu
Grodzisko w Chałupkach

Strefy „OW" — obserwacji archeologicznej – wyznaczone dla następujących wsi o proweniencji średniowiecznej w granicach ich nowożytnego siedliska: Byczeń, Chałupki, Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki (ul. Złotostocka, ul. Młyńska), Kamieniec Ząbkowicki-Goleniów (teren siedliska dawnej wsi), Kamieniec Ząbkowicki-Istebka (teren siedliska dawnej wsi), Kamieniec Ząbkowicki-Łopienica (teren siedliska dawnej wsi), Ożary, Pilce, Pomianów Górny, Sławęcin, Sosnową, Starczów, Susza, Śrem, Topola.

Strefy „K" — ochrony krajobrazu — wyznaczone dla obszarów naturalnego krajobrazu integralnie związanego z zespołami zabytkowymi, bądź dla obszarów o istotnych walorach krajobrazowych, stanowiących o tożsamości kulturowej i historycznej.

Strefy „K" ochrony krajobrazu wyznaczono jako strefę wielkoobszarową oraz jako małe, odrębne strefy. Miejscowości gminy Kamieniec Ząbkowicki zajmują obszar o dużych walorach krajobrazowych, naturalnych i kulturowych. W obrębie tej szeroko wyznaczonej strefy zaznaczają się liczne panoramy i osie widokowe. Obejmuje ona część pradoliny Nysy oraz skraj wysoczyzny ziębickiej z miejscowościami Kamieniec Ząbkowicki, Byczeń, Śrem, Topola, z południowo-zachodnią częścią Doboszowic. Odrębne strefy „K" ochrony krajobrazu określono dla: Chałupek, części Doboszowic przy drodze do Starczowa, dla Kamieńca Ząbkowickiego-Goleniowa, Mrokocina i Pomianowa Górnego.

W oparciu o powyżej omówiony system ochrony krajobrazu kulturowego w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego przyjętym Uchwałą Nr XXVIII/151/05 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 21 grudnia 2005 roku przyjęto następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, dóbr kultury oraz krajobrazu kulturowego.

Zgodnie z zapisami planu ochronie kulturowej podlegają:
— obiekty wpisane do rejestru zabytków,
— obszary, obejmujące założenia parkowe i zespoły budowlane, wpisane do rejestru zabytków,
— stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków,
— krajobraz kulturowy,
— obiekty objęte gminną ewidencją zabytków,
— obszary objęte gminną ewidencja zabytków, w tym cmentarze i miejsca pocmentarne,
— stanowiska archeologiczne udokumentowane,
— obszary obserwacji archeologicznej obejmujące tereny układu osadniczego gminy.

W celu ochrony krajobrazu kulturowego w planie wyznaczone zostały strefy ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych w następujących miejscowościach:
— Byczeń
— Chałupki
— Doboszowice
— Kamieniec Ząbkowicki
— Mrokocin
— Ożary
— Pomianów Górny
— Sławęcin
— Sosnowa
— Starczów
— Śrem
— Topola.

W granicach wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego ochronie podlegają obiekty i zespoły budowlane w zakresie układu zabudowy, gabarytów zabudowy, w tym dachu, cech stylistycznych tradycyjnej zabudowy obejmujące – kompozycje brył i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, formy dachów, formy elementów dekoracyjnych i detalu, rozwiązań materiałowych; założenia parkowe, zespoły zieleni komponowanej i skwerów, ogrodowe otoczenie zabudowy, aleje i szpalery; elementy zagospodarowania działek i obiekty małej architektury wybudowane przed 1945r., istniejący historyczny układ dróg i ulic.

W planie wyznaczono strefy ochrony krajobrazu kulturowego dla wsi:
— Byczeń
— Chałupki
— Doboszowice,
— Kamieniec Ząbkowicki
— Mrokocin
— Ożary
— Pomianów Górny
— Sławęcin
— Starczów
— Śrem
— Topola.

Strefy te obejmują zespoły zabudowy wsi wraz z otaczającymi ich obszarami ekspozycji krajobrazowej i elementami krajobrazu naturalnego integralnie z nimi związanego.

W granicach wyznaczonych stref ochrony krajobrazu kulturowego ochronie podlegają układy zabudowy poszczególnych wsi, gabaryty i forma zabudowy, w tym dachu, cechy stylistyczne tradycyjnej zabudowy obejmujących kompozycje bryły i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, elementów dekoracyjnych i detalu, rozwiązania materiałowe tradycyjnej zabudowy, dominanty architektoniczne obiektów wpisanych do rejestru zabytków, elementy krajobrazu naturalnego integralnie związane z zespołami zabytkowymi, panoramy krajobrazowe poszczególnych wsi gminy.

W planie wyznaczono także strefy (obszary) obserwacji archeologicznej w

miejscowościach:
— Byczeń
— Chałupki
— Doboszowice,
— Kamieniec Ząbkowicki
— Ożary
— Pilce
— Pomianów Górny
— Sławęcin
— Sosnowa
— Starczów
— Suszka
— Śrem
— Topola.

Zapewniający wystarczającą ochronę krajobrazu kulturowego gminy, ustanowiony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego system ochrony krajobrazu kulturowego gminy zostanie uwzględniony w przygotowywanej obecnie nowej edycji *Studium uwarunkowań oraz kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki.*

Jednocześnie – w celach porządkowych, przy okazji wprowadzania zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, proponuje się ujednolicenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach planistycznych poprzez wprowadzenie stref ochrony krajobrazu kulturowego dla miejscowości Suszka oraz dawnych wsi Istebka i Łopienica (Kamieniec Ząbkowicki). Obszary te – jako historyczne układy ruralistyczne – ujęte zostały w wykazie obiektów i obszarów wskazanych przez WKZ do objęcia wojewódzką i gminną ewidencją zabytków). Ponadto ze względu na znaczenie historyczne dla rozwoju układu przestrzennego miejscowości wskazuje się do objęcia strefą ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego teren dawnego szpitala katolickiego przy ul. Szpitalnej 3-5 w Kamieńcu Ząbkowickim.

III.3. Wojewódzka i gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z art. 21. *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* "ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy".

Obowiązek prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków (nieruchomych, archeologicznych i ruchomych) spoczywa na Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków. Ewidencja ta ma być prowadzona w formie kart ewidencyjnych zabytków.

Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

Gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta. (*Ustawa z 23 lipca 2003 r. ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 22 pkt. 2, 4 oraz jej nowelizacja Ustawą z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw).*

Zakres merytoryczny wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

W rozporządzeniu tym zostały określone wzory kart ewidencji krajowej i wojewódzkiej oraz kart adresowych gminnej ewidencji zabytków. Określono ponadto dane, jakie powinny być ujęte w kartach zarówno ewidencyjnych, jak i adresowych.

Zakres merytoryczny karty adresowej obejmuje: nazwę zabytku, czas powstania, miejscowość, adres, przynależność administracyjną, formy ochrony, fotografię z opisem wskazującym orientację albo mapę z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym.

Zgodnie z *Ustawą* w gminnej ewidencji zabytków winny być ujęte zabytki:

— zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

— inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

— inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie powinna być dokumentem zamkniętym; winna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami, którego stanowi podstawę.

Ewidencja gminna winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.), w oparciu o dane dostarczane z WUOZ we Wrocławiu – uzupełnianiu o zmiany stanu prawnego (wpis obiektu do rejestru zabytków), nowe ustalenia naukowe, oraz uzupełnianiu i weryfikacji wykazu stanowisk archeologicznych.

Wojewódzki Konserwator Zabytków ma obowiązek powiadamiania władz gminy o założeniu karty ewidencyjnej zabytku i wprowadzeniu tym samym nowego obiektu do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Na tej podstawie uzupełniana jest gminna ewidencja zabytków.

Zgodnie z ust. 3 artykułu 39 *Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późniejszymi zmianami) w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Narodowy Instytut Dziedzictwa opracował instrukcję sporządzania kart ewidencji gminnej (opracowanie dostępne na oficjalnej stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa - http://www.nid.pl/idm,175,gminna-ewidencja-zabytkow.html).

Zgodnie z punktem 2 § 20 *Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* dotychczas wykonane karty adresowe zabytku nieruchomego zostały uznane jako karty adresowe w rozumieniu cytowanego rozporządzenia.

Gminna ewidencja zabytków – zabytki nieruchome

W opracowanym w 2003 roku przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu) *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki* przygotowano odrębnie dla każdej z miejscowości wykazy obiektów objętych rejestrem zabytków oraz ewidencją zabytków nieruchomych. Wykazy te opracowano w oparciu o zbiór kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych, ruchomych oraz adresowych z archiwum wałbrzyskiej delegatury WUOZ we Wrocławiu. Przeprowadzono wówczas wizje terenowe, podczas których wytypowano kolejne obiekty, zdaniem autorów zasługujące na ochronę konserwatorską. Nie umieszczano natomiast w wykazach obiektów nieistniejących oraz takich, które w znacznym stopniu utraciły swe wartości historyczne, artystyczne lub naukowe. Wykaz poszerzono o kapliczki, krzyże i rzeźby przydrożne, czyli zabytki tzw. „ruchome", mające istotne znaczenie dla krajobrazu kulturowego gminy.

W *Studium środowiska kulturowego* znalazły się również informacje na temat stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy w formie wykazu dla każdej miejscowości. Wykazy zostały uzupełnione o mapę zbiorczą w skali 1:10000, na której zlokalizowano obiekty archeologiczne. W wykazie pominięto 3 stanowiska (dwa w miejscowości Pilce i jedno w Starczowie), zaproponowano do objęcia gminną ewidencją zabytków dwa nowe obiekty: stanowisko wielokulturowe nr 8 w Śremie oraz kościół cmentarny wraz z cmentarzem w Kamieńcu Ząbkowickim.

Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, oprócz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, inne zabytki nieruchome wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (wykaz zabytków nieruchomych wyznaczonych przez WKZ do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków).

Zgodnie z art. 7 *Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw* wałbrzyska delegatura WUOZ we Wrocławiu przekazała do Urzędu Gminy Kamieniec Ząbkowicki wykaz obiektów i obszarów wyznaczonych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków w celu założenia stosownych kart *Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki*.

Przedłożony wykaz aktualizowany jest na bieżąco i udostępniany na oficjalnej stronie internetowej WUOZ we Wrocławiu. Według stanu na maj 2011 r. wykaz ten obejmuje 20 obszarów oraz 775 zespołów i obiektów zabytkowych, jak również 128 stanowisk archeologicznych.

Ustalono w WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu, że popełniono błąd pisarski, podając informację o ilości stanowisk archeologicznych w Byczeniu (7, w rzeczywistości - 6). W związku z tym realna ilość stanowisk w wykazie na stronie internetowej powinna wynosić 127. W wykazie nie uwzględniono proponowanych do objęcia gminną ewidencją zabytków stanowisk w Śremie i Kamieńcu Ząbkowickim.

Jako aneks do niniejszego programu dołączony został wykaz zabytków wyznaczonych przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do objęcia wojewódzką ewidencją zabytków, stan na maj 2011 r., zamieszczony na oficjalnej stronie internetowej DWKZ [http://wosoz.ibip.wroc.pl] (**aneks**).

Zgodnie z wymogami ustawowymi planowane jest sporządzenie przez gminę Kamieniec Ząbkowicki zbioru kart adresowych gminnej ewidencji zabytków, którego podstawę stanowić będzie omówiony powyżej wykaz obiektów wskazanych przez Dolnośląskiego WKZ do objęcia wojewódzką i gminną ewidencją zabytków. Karty *Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki* wykonane zostaną zgodnie z *Instrukcją*

opracowywania kart adresowych Gminnej Ewidencji Zabytków Nieruchomych opracowaną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie w 2011 r.

Gminna ewidencja zabytków – zabytki archeologiczne

Dla potrzeb niniejszego opracowania wykorzystano przede wszystkim aktualizowaną na bieżąco komputerową bazę danych, zarządzaną przez program ArPol, a zawierającą informacje o stanowiskach archeologicznych z obszaru Dolnego Śląska, badanych w ramach weryfikacyjno-poszukiwawczej akcji: Archeologicznego Zdjęcia Polski (Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy we Wrocławiu) oraz dane zamieszczone w *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki* z 2003 roku.

Ustalono, że obecnie z terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki znanych jest 129 stanowisk archeologicznych. Uwzględnione w GEZ obiekty należą w większości do tzw. typu płaskiego (osady, cmentarzyska, ślady i punkty osadnictwa, skarby). Dwa stanowiska – grodziska w Byczeniu i Chałupkach posiadają własną formę terenową.

Dnia 2.06.2011 weszło w życie *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, w myśl którego gminna ewidencja zabytków dla stanowisk archeologicznych powinna być prowadzona w formie kart adresowych zabytków nieruchomych. W karcie powinny znaleźć się podstawowe informacje dotyczące obiektu oraz wycinek mapy z zaznaczonym stanowiskiem. W związku z tym zestawienie stanowisk archeologicznych oraz ich zbiorcza lokalizacja na mapie w skali 1: 10000 zawarte w obowiązującym *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki* z 2003 roku nie spełnia wymogów ustawowych.

IV. OCENA STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ORAZ GŁÓWNE PROBLEMY ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI GMINY

IV.1. Charakterystyka zasobów kulturowych gminy[1].

Obecna gmina Kamieniec Ząbkowicki zajmuje obszar dawnego pogranicza Śląska, część Wysoczyzny Ziębickiej oraz pradolinę Nysy.

Do najstarszych śladów obecności ludzi na tym terenie należą znaleziska z okresu mezolitu (od ok. 8.000 lat p.n.e. do ok. 4000-3500 p.n.e.) i neolitu czyli z tak zwanej młodszej epoki kamienia (od ok. 5400 do 1800 p.n.e.). Liczniej występują relikty osadnictwa kultury łużyckiej (1300-500 p.n.e.), z okresu wpływów rzymskich (od I w. n.e. do ok. 375 roku), z okresu wczesnego średniowiecza (od VI do początku XIII wieku) oraz z okresu późnego średniowiecza (XIII – XV wiek). Najwięcej stanowisk archeologicznych jest zlokalizowanych wokół miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki, Doboszowice i Suszka. Badania powierzchniowe AZP przeprowadzono w latach 1983-84. Po powodzi w 1997-1998 w miejscowości Pilce dokonano nowych odkryć. Można przypuszczać, że działania inwestycyjne prowadzone na terenie gminy przyczynią się do odkrycia kolejnych stanowisk archeologicznych.

Najstarsze wzmianki źródłowe z XII w. dotyczą miejscowości z obszaru gminy Kamieniec Ząbkowicki: Kamieńca Ząbkowickiego, Istebki, Łopienicy i Rogowa. W XIII w. lokowane były na prawie polskim wsie: Byczeń, Mrokocin, Pomianów, Pilce, Śrem, Sosnowa i Topola; młodsze osady z kolei zakładane były na prawie niemieckim, popieranym przez książąt śląskich, możnowładców, biskupów i zakony. Z lokacjami na prawie niemieckim wiązać można powstanie następujących wsi: Ożary, Doboszowice, Starczów, Suszka i Sławęcin. W 2 poł. XIII wieku znaczna część wsi pozostawała własnością książąt ziębickich, możnowładców i rycerzy; pozostałe były własnością kamienieckiego klasztoru należącego najpierw do zakonu augustianów, a od lat 40. XIII w. do cystersów. Największy kompleks klasztornych dóbr powstał w obwodach ząbkowickim i ziębickim oraz wokół Kamieńca. W posiadaniu cystersów oprócz Kamieńca pozostawały część Goleniowa, Istebka, Łopienica, Ożary, Pilce, Sławęcin, Sosnowa, Suszka, Śrem, Topola, część Starczowa (od 1585 r.). Do konwentu cystersów należały również folwarki (grangie) położone m.in. w Kamieńcu, Goleniowie, Topoli, Lubanicach/Łopienicy, Istebce(?), Rogowie.

Znaczące zmiany dla Kamieńca Ząbkowickiego i sąsiednich miejscowości spowodowała dopiero sekularyzacja klasztoru cysterskiego w 1810. Wówczas ich dobra składające się z 31 wsi przeszły pod zarząd królewskiej administracji pruskiej. W 1812 r. zostały zakupione przez królową niderlandzką Friderikę Louisę Wilhelminę, księżniczkę z rodu Hohenzollernów, a następnie przeszły na własność jej córki – Marianny von Preussen († 1883), oraz kolejno aż do 1937 r. na jej spadkobierców.

Historyczne układy przestrzenne miejscowości:

Najbardziej złożoną obecnie strukturę przestrzenną posiada Kamieniec Ząbkowicki. Łącznie z Istebką, Łopienicą, a od 1980 r. Goleniowem reprezentuje niespójny układ wielodrożny. Układ przestrzenny wyznaczają trzy ciągi komunikacyjne: do Ząbkowic (ul. Ząbkowicka), do Złotego Stoku (Złotostocka) oraz do Ziębic (Kolejowa). Przy tych ulicach skoncentrowana jest zabudowa o miejskim charakterze. Ulice na terenie dawnego Goleniowa (Boczna, Jasna, Leśna, Kręta, Wiejska), na obszarze Istebki (Kłodzka, Wąska,

[1] Rozdział ten opracowano w oparciu o następujące opracowania: *Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk*, Wrocław 2006 oraz *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki,* Wrocław 2003 (mps w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu)

Wileńska, część Ząbkowickiej) oraz w Łopienicy (Mostowa, Skorolecka) zachowały charakter wiejski.

Pozostałe wsie na obszarze gminy posiadają zróżnicowane układy ruralistyczne. Są to w większości układy ulicowe, wielodrożne (na obszarze Pradoliny Nysy) i łańcuchowe (na skraju Wysoczyzny Ziębickiej oraz na Przedgórzu Paczkowskim – były to tzw. wsie łanów leśnych, z których największe to Doboszowice i Starczów). Przykładem wsi o złożonym układzie przestrzennym jest Byczeń (w zachodniej części miejscowości wykształcił się układ z czytelnym nawsiem, natomiast wschodnia część miejscowości ma charakter ulicowy).

Zabytki sakralne:

Najokazalszym zespołem sakralnym gminy jest założenie pocysterskie w Kamieńcu Ząbkowickim. Historia założenia sięga lat 1210–1240, kiedy to przedstawiciele rodziny Pogorzelów oraz biskup wrocławski ufundowali w Kamieńcu klasztor wrocławskich kanoników regularnych. W 1247 r. z inicjatywy biskupa wrocławskiego Tomasza klasztor w Kamieńcu przejęli cystersi z Lubiąża, którzy utworzyli tam swoją filię.

Opactwo wznoszone było od około poł. XIII w. do 2 ćw. XIV w., po pożarze w 1524 r. odbudowane zostało ok. 1570 r., a następnie rozbudowane i barokizowane w 2 poł. XVII stulecia oraz do 1722 r. W 1817 r. miał miejsce pożar klasztoru i prezbiterium kościoła.

Kościół klasztorny, obecnie parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny jest budowlą gotycką, wznoszoną etapami. Przed 1315 r. wzniesione zostało prezbiterium, transept i część korpusu wzniesiono ok. 1330 r., natomiast cały korpus ukończono w 2 ćw. XIV w. Ogromny wpływ na dzisiejszy wygląd świątyni miała jej barokizacja. Szczyty wzbogacono o formy wolutowe. Szczyt fasady udekorowano figurami Chrystusa z krzyżem, Marii i Józefa, wykonanymi przez Antoniego Jörga. Barokowy wystrój i wyposażenie wnętrza kościoła jest autorstwa malarzy – Michaela Willmanna, Johanna Christopha Liški, Jacoba Eibelwiesera, Valeriusa Mauronera, a także rzeźbiarzy – Christopha Königera i Thomasa Weissfelda. Świątynia w nowej formie została poświęcona w 1722 r.

Po pożarze 1817 r. odbudowano kościół w 1 ćw. XIX w, następnie modernizowano w 1875 r. oraz regotycyzowano w latach 1902-1904 (wnętrze w latach 1919-1922). W okresie powojennym kościół był kilkakrotnie poddawany pracom konserwatorskim.

Na północ od kościoła fragmentarycznie zachowały się zabudowania klasztorne, rozebrane po pożarze w 1817 r. Obecnie eksponowane są ich relikty w formie odsłoniętych fundamentów budowli wzniesionej pierwotnie wokół prostokątnego wirydarza.

We wschodniej części założenia znajduje się pałac opacki wybudowany w latach 1683-1685 według projektów Mateusza Kirchbergera, w którego przyziemiu reprezentacyjna sala z malowanymi przedstawieniami klasztorów cysterskich. Obiekt w 1990 r. został przejęty przez Archiwum Państwowe. Remont obiektu ukończono w 1998 r.

Od południa kościół poprzedzony jest prostokątnym dziedzińcem. Wokół kościoła znajdują się zabytkowe budynki związane z opactwem: budynek bramny, pl. Kościelny 1 (1681–1702), budynek kancelarii gospodarczej, mieszczącej się przy tylnym wjeździe na dziedziniec klasztorny, przy moście na Budzówce, pl. Kościelny 5), budynek dawnej szkoły katolickiej, pl. Kościelny 7. Zabudowa folwarku pocysterskiego zawierająca zapewne relikty nowożytnych budynków gospodarczych, powstała w czasie odbudowy opactwa po pożarze z 1817 r.

Przed bramą wjazdową na teren dawnego opactwa, przy przyczółkach mostu na młynówce ustawione zostały figury św. Floriana i św. Jana Nepomucena wykonane w latach 1702-1704 przez A. Jörga.

W pozostałych miejscowościach obecnej gminy w średniowieczu i w XVI w. powstały skromne, bezwieżowe kościoły wiejskie w Pomianowie Górnym, Ożarach, Śremie, Topoli. Okazalsze świątynie powstały w Byczeniu, Doboszowicach i w Starczowie. Średniowieczne kościoły w Byczeniu i Topoli zostały w XVIII w. zastąpione barokowymi świątyniami.

Jednym z najokazalszych zespołów kościelnych w miejscowościach obecnej gminy jest założenie kościelne w Doboszowicach. O istnieniu tutejszego kościoła parafialnego

wiadomo z wzmianki z 1293 r. W 2 połowie XIV w. został przebudowany lub wzniesiony na nowo, o czym świadczy zachowany, późnogotycki portal. Wnętrze prezbiterium było wówczas zdobione polichromią. Po pożarze kościół został odbudowany w 1559 r. Z tej fazy budowlanej pochodzi attyka wieży z motywem jaskółczego ogona, późnorenesansowe sgraffito, fasciowe obramienia okienne i bogato dekorowany, późnorenesansowy portal. Kolejna przebudowa miała miejsce w latach 1617–1623. Kościół był jeszcze kilkakrotnie przebudowywany w XIX i XX w. W 1623 r., w linii muru cmentarnego, wzniesiono okazały, dwukondygnacjowy budynek bramny.

Innym przykładem kościoła wzniesionego na początku XVI w. jest kościół filialny p.w. św. Barbary w Pomianowie Górnym, który mógł zostać zbudowany ok. 1519 r. W 1753 r. kościół Św. Barbary zbarokizowano. W 1910 r. rozbudowano kościół, ukształtowano nowy, neobarokowy szczyt. Prace budowlane przeprowadzono według projektu inspektora budowlanego Günthera. Zapewne także na pocz. XX w. wykonano obecną polichromię wnętrza.

Niewielką świątynią, której początki sięgają średniowiecza, jest kaplica w Sławęcinie, którą zaczęto budować już przed 1325 r. W murach obecnej kaplicy mszalnej p.w. św. Józefa Oblubieńca NMP znajdują się relikty budowli średniowiecznej. Barokową przebudowę kaplicy rozpoczęto w 1749 r.; w XIX w. dostawiono zakrystię, a następnie jeszcze dwukrotnie remontowano.

Zapewne z inicjatywy cystersów, a także dużym wysiłkiem parafii zbudowano trzy barokowe kościoły w miejscowościach obecnej gminy. Są to świątynie w Topoli (1755), Byczeniu (1771–1774) i w Sosnowej (1799).

W Topoli, w miejscu świątyni gotyckiej, wzniesiony został w latach 1754–1757 z inicjatywy kamienieckiego opata Tobiasa Stusche obecny barokowy kościół parafialny p.w. Św. Bartłomieja. Projekt kościoła wykonali budowniczy z Ząbkowic Ignatz Haussdorff i kamieniarz David Gottschalk. Istniejący przy kościele cmentarz założony na planie owalu otoczony jest kamiennym murem z przyporami, otynkowanym w XVIII w. Po 1755 r. zbudowano dwie barokowe bramy.

W XVIII w. w miejscu starszej świątyni wzniesiono w Byczeniu nowy kościół. Przedstawiciele parafii oraz budowniczy J. Kauffmann, którego zadaniem było wzniesienie nowego kościoła, przez kamienieckiego opata zostali wysłani do klasztoru benedyktynów w Břevnowie, w celu zapoznania się się z dziełami architektonicznymi wybitnego architekta Dienzenhofera. Kauffmann pod wpływem praskiego architekta sporządził tam własny projekt kościoła w Byczeniu typu ścienno-filarowego, na rzucie owalu wpisanego w prostokąt ze ściętymi narożami. Wystrój i wyposażenie kościoła noszą już charakter rokokowy. Zachowano stary mur cmentarny wokół przykościelnego cmentarza. Wyburzono budynek bramny, wzniesiono późnobarokową bramę oraz furtę. Przy murze usytuowano cokół z figurą Św. Jana Nepomucena. W 1 ćw. XIX w. przy murze zaaranżowano Małą Kalwarię: ustawiono rzeźby Chrystusa w Ogrójcu i anioła, Śpiących Apostołów oraz Ukrzyżowanie z Marią Magdaleną.

Barokowy kościół filialny p.w. św. Maternusa wzniesiony w Sosnowej został w 1799 r. również w miejscu starszej świątyni. Budowla została zaprojektowana przez Thaddeusa Grossa, krewnego i ucznia J. Kauffmanna, projektanta kościoła w Byczeniu.

Przykładem kościoła średniowiecznego, poważnie przebudowanego w XIX w. jest kościół p.w. św. Katarzyny w Ożarach, rozbudowany w latach 1853–1854 w stylu neoromańskim. Pierwotnie był to skromny wiejski kościół gotycki, zbarokizowany w 4 ćw. XVII w.

Kaplica mszalna, obecnie kościół filialny p.w. św. Jana Nepomucena w Chałupkach wzniesiona została w 1744 r., a następnie rozbudowana w latach ok. 1850–1863 o formach neogotyckich łączonych ze stylem neoromańskim.

Wśród kościołów miejscowości obecnej gminy wyróżnia się grupa kościołów wzniesionych w XIX w. Wśród nich znajdują się dwie świątynie w Kamieńcu Ząbkowickim:

Na północny zachód od pałacu, na skraju parku pałacowego wybudowany został neogotycki kościół ewangelicki Trójcy Świętej. Świątynię wzniesiono w latach 1875-1885 z fundacji Marianny Orańskiej według projektu F. Martiusa. Po remoncie w 1992 r. pełni funkcje gminnej sali wystawienniczej. Drugim przykładem jest neogotycka kaplica p.w. św. Karola Boromeusza związana z szpitalem katolickim sióstr boromeuszek usytuowanym w Łopienicy, przy obecnej ul. Szpitalnej nr 3–5.

Kolejnym przykładem jest świątynia w Śremie. Stary kościół filialny p.w. Ducha Świętego w Śremie był małą, murowaną świątynią mającą na dachu sygnaturkę z dwoma dzwonami. Powstał w XV w. lub w XVI w. i reprezentował najprostszy i najskromniejszy typ wiejskiego kościoła. W 1852 r. średniowieczną świątynię wyburzono, a na jego miejscu wzniesiono obecny, ceglany kościół o formach historyzujących.

Kaplica modlitewna, obecnie mszalna p.w. Św. Jana Nepomucena w Mrokocinie została wzniesiona w latach 1830–1845 jako prosty budynek o konstrukcji szkieletowej, na planie prostokąta, nakryty czterospadowym dachem z sygnaturką. W 1935 r. przeprowadzono renowację kaplicy.

Jeszcze jednym przykładem jest mały, jednowieżowy, neoromański kościół filialny p.w. Matki Boskiej Bolesnej w Suszce zbudowany został jako kaplica w 1887 r.

Cmentarze i tereny pocmentarne:

Istotne znaczenie w krajobrazie kulturowym miejscowości gminy są wyróżniające się najczęściej skupiną starodrzewia założenia cmentarne. Są to najczęściej zakładane w średniowieczu cmentarze przykościelne otoczone kamiennymi murami.

Osobną grupę stanowią zakładane w XIX w. na regularnym planie cmentarze katolickie (w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Krzyżowej oraz cmentarz zakonny sióstr Boromeuszek w obrębie dawnej Łopienicy, także cmentarze w Mrokocinie i Topoli) oraz cmentarze ewangelickie (w Mrokocinie, w Kamieńcu Ząbkowickim – na dawnych terenach Istebki – przy obecnej ul. Ząbkowickiej). Dawny cmentarz ewangelicki w Kamieńcu został oznaczony tablicą szlaku Marianny Orańskiej.

Siedziby i założenia rezydencjonalne:

W średniowieczu dobra rycerskie przetrwały w Chałupkach, Doboszowicach, Goleniowie, Mrokocinie, Pomianowie Górnym, i w części Starczowa. Na początku XV w. Chałupki i Mrokocin zostały zakupione przez biskupa wrocławskiego i przyłączone do księstwa nyskiego. Do biskupich dóbr należał również Goleniów. W XVI w. znamienitą pozycję miały Doboszowice, należące do znamienitych rodów Schaffgotschów, Promnitzów i Maltitzów. W XVII i XVIII w. Doboszowice wraz z Chałupkami, Mrokocinem i Pomianowem Górnym oraz Białą Wodą (Bílá Voda) tworzyły jeden kompleks dóbr. W rękach książąt Sachsen-Weimar oraz w posiadaniu arystokracji i szlachty pozostały dobra szlacheckie w Doboszowicach, Chałupkach, Mrokocinie, Pomianowie Górnym i Goleniowie.

Najstarsze siedziby rycerskie to założenie obronne w Byczeniu użytkowane w XIII w. i w 1 poł. XIV stulecia oraz znajdujący się na podmokłych łąkach nad Nysą Kłodzką powstały w XIII w. zamek w Chałupkach.

Na obszarze gminy wyróżniają się dwie wielkie siedziby: późnorenesansowy zespół pałacowy w Doboszowicach oraz wielka rezydencja książąt von Preussen w Kamieńcu.

Okazały pałac w Doboszowicach zbudowany w 4 ćw. XVI w. otoczony był fosą; otaczające rezydencję mury wyposażone były w dwie baszty. Do dóbr w Doboszowicach należały w XIX w. trzy folwarki: zespół pałacowy w centrum wsi, folwark Górny oraz folwark polny pomiędzy Doboszowicami a Pomianowem Górnym. Otoczony ogrodami pałac (nr 63) mógł zostać zbudowany w 4 ćw. XVI w. lub w 1 ćw. XVII stulecia, czyli w czasie, kiedy tutejsze dobra należały do rodziny von Promnitz lub von Maltitz.

Założenie pałacowe książąt von Preussen na Górze Zamkowej w Kamieńcu

Ząbkowickim charakteryzowało się dużym rozmachem i było porównywalne z realizacjami niemieckimi i czeskimi zamożnej arystokracji. Siedziba w Kamieńcu jest przykładem realizacji idei zapoczątkowanego w Anglii w końcu XVIII w. romantycznego historyzmu. Kamienieckie dobra nabyła po sekularyzacji dóbr cysterskich Friderika Louisa Wilhelmina, księżniczka z rodu Hohenzollernów. W 1838 r. majątek otrzymała córka królowej Frideriki Louisy Wilhelminy — Marianna von Preussen, która wyszła za mąż za swego kuzyna, księcia Albrechta, brata króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV oraz cesarza Wilhelma I. Po jej śmierci w 1883 r. majorat dóbr w Kamieńcu przejęty został przez jej syna Friedricha Wilhelma Nicolausa Albrechta von Prreussen, regenta księstwa Braunschwweig. Następnie, przed 1909 r. dobra przeszły w ręce jego najstarszego syna Wilhelma Ernsta Alexandra Friedricha Heinricha Albrechta, który zarządzał majątkiem do ok. 1937 r. W czasie II wojny światowej dobra przejął książę Waldemar von Preussen.

Zamek zwrócony jest fasadą na południowy zachód, w stronę Sudetów, wzniesiony w formach neogotyckich, z użyciem form ceglanego gotyku Niżu Nadbałtyckiego i angielskiego. Wybudowany został w latach 1838-1872 (z przerwami 1848-1853, 1866, 1870-1871) według projektu Karla Friedricha Schinkla, ukończony przez F. Martiusa. Zniszczony został w 1945 r., po 1988 r. został częściowo zabezpieczony. Jest to budowla czteroskrzydłowa z prostokątnym dziedzińcem; w narożach posiadająca cztery blankowane wieże. Mozaikowe, barwne elewacje oblicowano cegłą klinkierową i kamieniem. W ciągu okalających pałac murów z czterema parami niskich baszt wąskie prostokątne budynki stajni i wozowni.

Ogólną koncepcję urządzenia parku stworzył w latach 1838–1841 również Schinkel. Przewidywał on założenie przy pałacu tarasowych ogrodów, z układem wodnym, zasilanym mechanicznie z cieków wodnych u podnóża Góry Zamkowej.

Na południowo zachodnim zboczu wzgórza powstało pierwotnie geometryczne założenie ogrodowo-tarasowe z szeregiem fontann, wykonane w latach 1858-1868 r według projektu dyrektora Królewskich Ogrodów w Berlinie, P.J. Lenné, przechodzące w park krajobrazowy. W części wschodniej założono park oraz tzw. dziki ogród z mauzoleum.

W skład majoratu wchodziły również kamienieckie folwarki: dawny folwark klasztorny, pl. Kościelny 8–9 oraz będący również w przeszłości folwarkiem klasztornym folwark polny Dęboróg przy obecnej ul. Ząbkowickiej 55.

Budownictwo użyteczności publicznej:

W 2 połowie XIX w. zaczęły powstawać wykonywane w urzędach budowlanych, wyróżniające się spośród zabudowy wiejskiej stylistyką i bardziej nowoczesną formą projekty budynków użyteczności publicznej. Budynki o różnych funkcjach, takie jak urzędy, szpitale, szkoły, dworce kolejowe reprezentowały przykłady tzw. budownictwa korporacyjnego.

W Kamieńcu Ząbkowickim w XVIII w. znajdował się budynek szkoły katolickiej, łaźni i gospody klasztornej. W 2 połowie XIX w. z inicjatywy głównie księżny Marianny Orańskiej powstała szkoła ewangelicka, zakłady dobroczynne i szpitale w Kamieńcu, Istebce oraz Łopienicy. W 2 poł. XIX w. wzniesiono liczne gospody, restauracje i placówki pocztowe. Odrębną grupę budowli użyteczności publicznej tworzą obiekty związane z przeprowadzoną przez Kamieniec Ząbkowicki linią kolejową.

Na obszarze obecnego Kamieńca Ząbkowickiego zachował się budynek dawnej szkoły katolickiej, pl. Kościelny 7, szkoły ewangelickiej, ul. Młyńska 3–4 oraz szpitale: katolicki, ul. Szpitalna 3–5 oraz ewangelicki, Ząbkowicka 21, 30.

Szczególnie okazały i wyróżniający się wśród zabudowy miejscowości jest szpital katolicki sióstr Boromeuszek usytuowany w Łopienicy, który rozpoczął działalność w 1871 r. W 1870 r. wzniesiono budynek dla sióstr, które w kolejnym roku założyły szpital i ambulatorium *Josephstift*. W 1898 r. wybudowano kaplicę szpitalną służącą również mieszkańcom Łopienicy. W końcu XIX w. powstał pawilon szpitalny oraz założono niewielki ogród z altaną. Około 1900 r. szpital został powiększony o nowe skrzydło. Obecnie budynek dawnego szpitala stanowi własność prywatną i pozostaje nie użytkowany. Kaplicę zakonną obecnie p.w. Karola Boromeusza prowadzą nadal siostry Boromeuszki

Przy obecnej ul. Ząbkowickiej 21 i 30 znajdują się zabudowania dawnej ewangelickiej placówki *Mariannenstifft*. W 1847 r. wybudowano budynek w stylu szwajcarskim, a sam zakład rozpoczął działalność dopiero w 1883 r. Placówka prowadzona była przez diakonissy. Po 1945 r. funkcjonował tu szpital przeciwgruźliczy, a obecnie mieści się tu Zespół Szkół.

Odcinek należącej do towarzystwa Kolei Górnośląskiej linii kolejowej określanej jako Legnicko-Ząbkowicko-Nyskiej z Ząbkowic do Kamieńca ukończono w kwietniu 1874 r. Najstarszy dworzec kolejowy tworzyły budynki o konstrukcji szkieletowej. W 1880 r. wzniesiono nowy, obecny dworzec kolejowy położony przy ul. Dworcowej 1 wraz z towarzyszącymi mu budynkami. Ceglany dworzec otrzymał formy historyzujące z neoromańskim i neogotyckim detalem architektonicznym.

Z odcinkami linii kolejowych powstałymi w latach 1873–1874 związane są dwa wiadukty kolejowe: najwyższy, trójprzęsłowy, licowany kamieniem (na linii Wrocław-Kłodzko) znajdujący się ponad drogą z Kamieńca do Ząbkowic oraz drugi wiadukt, mniejszy, jednoprzęsłowy usytuowany nad gruntową drogą ze Starczowa do Byczenia.

Przy ul. Ogrodowej 1–3 zachowały się także zabudowania związane z koleją wąskotorową z Kamieńca do Złotego Stoku. Torowisko stacji końcowej kolejki wąskotorowej oraz odcinek linii zostały rozebrane.

Zabudowa wsi:

Zachowana historyczna zabudowa wsi pochodzi w przeważającej mierze z 4 ćw. XIX w. i z pocz. XX w. Zagrody chłopskie zakładane były głównie na planie podkowy lub składały się z budynków usytuowanych w czworobok. Zabudowa była już niemal w pełni murowana. Budynki mieszkalne w skromniejszych zagrodach były parterowe, w bogatszych - półtora-, dwukondygnacyjne czy nawet większe. Wystrój elewacji budynków mieszkalnych utrzymany był w stylu skromnego neoklasycyzmu, charakteryzował się wprowadzaniem gzymsów międzykondygnacyjnych, opasek okiennych, obramień otworów z płycinami i gzymsami nadokiennymi. Dekoracyjnie rozwiązywano także szczyty budynków.

Spośród zabudowy wsi wyróżniały się duże, bogatsze zagrody karczmarzy oraz sołeckie. Zwłaszcza we wsiach należących w przeszłości do klasztoru zagrody sołeckie były szczególnie okazałe.

W strukturze urbanistycznej Kamieńca wyróżnia się wyodrębniona przestrzennie osada związana z węzłem kolejowym budowanym w latach 1873–1874 i rozbudowanym w 1912 r. W pierwszej ćwierci XX w. układ urbanistyczny w okolicy dworca kolejowego i tzw. małego dworca kolei wąskotorowej został rozbudowany - powstały wówczas ulice Węglowa, Ogrodowa, Krótka oraz rozbudowano w stronę Goleniowa ul. Szkolną, powstał także nowy odcinek szosy do Ziębic.

Szczególną uwagę należy zwrócić na zabudowę związaną z dawnym przemysłem wiejskim, a zwłaszcza na dawne zagrody młyńskie. Zachowane są młyny w Byczeniu, Chałupkach, Kamieńcu Ząbkowickim, Istebce oraz w Mrokocinie.

Młyn w Byczeniu Małym (nr 88) zaczął funkcjonować już w latach ok. 1750–1785 r. Zespół został przebudowany ok. 1850–1861 r., w latach 1861–1880 wzniesiono w zagrodzie młyńskiej nowy budynek mieszkalny. Na pocz. XX w. wybudowano tartak, a w 1909 r. przebudowano młyn. W 1 poł. XX w. młyn należał do kamienieckich dóbr książąt von Preussen i był wydzierżawiany.

Wzmianki o młynie w Chałupkach pochodzą z 2 poł. XVII w. Młyn został zbudowany wcześniej, w XVI w., co potwierdzają formy zachowanych fragmentów sgraffita na elewacji młyna od strony Młynówki.

W Kamieńcu Ząbkowickim zachowały się młyny w Istebce, oraz przy ul. Wąskiej, funkcjonujące już w XVIII w.

Z podobnego czasu pochodzi młyn w Mrokocinie (nr 12). Użytkowany był jeszcze w latach 70. XX w., do dzisiaj zachowało się jego wyposażenie.

IV. 2. Ocena stanu zachowania i ochrony zasobów kulturowych gminy

Historyczne struktury przestrzenne

Dobrze zachowane siedliska historyczne wsi oraz zabytkowe zespoły przestrzenne chronione są zapisami w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy, jak również jako obszary podlegające ochronie konserwatorskiej ujęte w wykazie WKZ obiektów wskazanych do objęcia wojewódzką i gminną ewidencją zabytków.

Najistotniejsze znaczenie w krajobrazie kulturowym gminy mają objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków zespoły: poklasztorny w Kamieńcu Ząbkowickim, kościelne z cmentarzami w licznych miejscowościach gminy, oraz pałacowo-parkowy w Kamieńcu Ząbkowickim.

Najcenniejszy zespół historyczno-krajobrazowy gminy, obejmujący opactwo cysterskie wraz z terenami folwarku i ogrodów klasztornych, pałac z parkiem oraz dawny kościół ewangelicki Trójcy Św. wraz z przyległym terenem zasługuje na objęcie dodatkową formą ochrony prawnej, poprzez ustanowienie przez Radę Gminy parku kulturowego.

Zgodnie z Art. 7 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jedną z form ochrony prawnej jest utworzenie parku kulturowego. Artykuł 16 *Ustawy* precyzuje tryb ustanowienia parku:

— Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
— Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
— Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
— W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
— Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.
— Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

W artykule 17 *Ustawy* omówiono, jakiego typu zakazy i ograniczenia mogą być ustanowione na terenie parku kulturowego:

— prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
— zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
— umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
— składowania lub magazynowania odpadów.

Na oficjalnej stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa opublikowano opracowane w 2005 r. *„Zasady tworzenia Parku Kulturowego, zarządzania nim oraz sporządzania planu jego ochrony. Materiały instruktażowe dla gminnych samorządów terytorialnych, autorów planów ochrony, wojewódzkich i samorządowych konserwatorów zabytków”*. Opracowanie to przybliża zakres zagadnień związanych z utworzeniem parku kulturowego.

Ustawa wymaga sporządzenia trzech dokumentów:

— uchwały rady gminy o utworzeniu parku kulturowego w zakresie zaopiniowanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, która powinna zawierać:
  — określenie projektowanych granic i struktury przestrzennej paku,
  — określenie celów i zasad ochrony,
  — określenie zasad zarządzania parkiem,

— planu ochrony uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zatwierdzonego przez radę gminy (może stanowić załącznik do uchwały Rady Gminy o utworzeniu parku kulturowego, może też być opracowany w późniejszym terminie)

— miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru parku.

Najcenniejsze obiekty i zespoły zabytkowe gminy

Najcenniejsze obiekty zabytkowe gminy - opactwo cysterskie wraz z terenami folwarku i ogrodów klasztornych, jak również założenie pałacowo-parkowe wraz z dawnym kościołem ewangelickim Trójcy Św. w Kamieńcu Ząbkowickim można uznać za zabytki nieruchome o szczególnym znaczeniu dla kultury naszego kraju.

Z tego względu możliwe jest perspektywicznie wszczęcie procedury uznania tych zabytków za Pomnik Historii indywidualnie, bądź docelowo wspólnie jako park kulturowy.

Narodowy Instytut Dziedzictwa opracował następujące kryteria i procedury uznawania zabytków za Pomnik Historii:

Uznanie zabytku za Pomnik Historii jest szczególną formą nobilitacji. Muszą to być zabytki, które:
- — zachowały pierwotną kompozycję przestrzenną lub uległy nieznacznym przekształceniom,
- — są jednorodne stylowo lub o czytelnych i zharmonizowanych ze sobą nawarstwieniach
- — są należycie wyeksponowane w przestrzeni miejskiej lub krajobrazie i zachowały pierwotne relacje z otoczeniem,
- — są dziełami wybitnych twórców, np.: architektów, planistów, architektów krajobrazu,ogrodników,
- — są dobrze zachowane lub w stanie pozwalającym na ich rewaloryzację,
- — są przedmiotem troski konserwatorskiej

Pomnikami Historii mogą być:

— krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, które:
  — tworzą zespół zabudowy o jednorodnym stylowo i artystycznie charakterze (zmiany i przekształcenia nie wpływają w sposób istotny na kompozycję i dyspozycję zespołu),
  — zachowały pierwotne funkcje użytkowe,
  — stanowią świadectwo ciągłości tradycji;

— dzieła architektury i budownictwa lub zespoły tych dzieł o wspólnych cechach stylowych, użytkowych lub konstrukcyjnych, które:
  — prezentują wybitne walory architektoniczne,
  — stanowią przykład nowatorskich bądź unikatowych rozwiązań budowlanych i inżynierskich,
  — są jednorodne stylowo lub o czytelnych i zharmonizowanych ze sobą nawarstwieniach,
  — zawierają wybitny artystycznie wystrój i elementy wyposażenia związane historycznie z obiektem;

— dzieła budownictwa obronnego, które:

  - reprezentują wybitne przykłady „architektury militaris" i inżynierii wojskowej o zdefiniowanym systemie obronnym,
  - wiążą się z ważnymi wydarzeniami w dziejach Polski,
  - prezentują wybitne walory kompozycyjne, przestrzenne i krajobrazowe;
- obiekty dziedzictwa przemysłowego, inżynierii lądowej i wodnej, które:
  - reprezentują tradycyjne lub unikalne dziedziny przemysłu zakorzenione w kulturze przemysłowej ziem polskich,
  - stanowią zespoły zabudowy przemysłowej i robotniczej o czytelnym układzie urbanistycznym,
  - posiadają zachowane dawne urządzenia produkcyjne (linie technologiczne, maszyny) pozwalające na odtworzenie tradycyjnych sposobów wytwarzania,
  - stanowią dzieła inżynierskie z zachowanymi urządzeniami technicznymi w historycznym układzie przestrzennym i krajobrazowym;
- parki i ogrody, które:
  - są założeniami o wybitnych walorach kompozycyjnych, krajobrazowych i przyrodniczych,
  - tworzą wraz z zabudową rezydencjonalną i gospodarczą oraz małą architekturą założenia architektoniczno-parkowe o wybitnych walorach kompozycyjnych, architektonicznych i artystycznych,
  - posiadają urozmaiconą szatę roślinną, w tym wartościowy drzewostan o charakterze pomnikowym (pomniki przyrody),
  - zachowały historyczny lub możliwy do odtworzenia układ kompozycyjny i szatę roślinną;
- cmentarze, które:
  - zachowały historyczny układ przestrzenny,
  - zawierają dzieła sztuki sepulkralnej o dużych wartościach artystycznych lub będące przejawem miejscowej tradycji kamieniarskiej,
  - kryją prochy wybitnych Polaków,
  - są świadectwem ważnych wydarzeń historycznych,
  - posiadają wartościowy drzewostan;
- miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź związane z działalnością wybitnych osobistości lub instytucji, które:
  - stanowią materialne świadectwo przenikania kultur, religii i postaw patriotycznych,
  - są związane z ideami, symbolami, wierzeniami lub żywymi tradycjami artystycznymi,
  - wiążą się z ważnymi wydarzeniami historycznymi lub działalnością wybitnych postaci historycznych i instytucji,
  - zachowały historyczny układ przestrzenny (nawiązujący do wydarzeń, które te miejsca upamiętniają);
- zabytki archeologiczne takie jak pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej, które:
  - stanowią trwały ślad egzystencji lub działalności człowieka,
  - zawierają czytelne nawarstwienia kulturowe,
  - zawierają wartościowe wytwory kultury materialnej.

Minister Kultury występuje do Prezydenta RP o uznanie zabytku za pomnik historii, jeżeli zgłaszany zabytek spełnia wskazane kryteria.

Ustala się następującą procedurę uznania zabytku za pomnik historii:
- Obiekt, zespół, układ przestrzenny lub obszar proponowany do uznania za pomnik historii musi być wpisany do rejestru zabytków lub objęty statusem parku kulturowego. Dla układów przestrzennych i obszarów winny być opracowane (i uchwalone) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

— Propozycję objęcia obiektu wyższą formą ochrony − uznanie za pomnik historii − wraz z właściwą dokumentacją (według obowiązującego wzoru), zgłaszający składa do Generalnego Konserwatora Zabytków, za pośrednictwem i po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
— Departament Ochrony Zabytków kieruje zgłoszenie do Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, w celu zweryfikowania danych zawartych w dokumentacji i wydania opinii co do zasadności propozycji uznania obiektu za pomnik historii.
— Zaopiniowane przez NID zgłoszenie Minister Kultury przedkłada Radzie Ochrony Zabytków (zgodnie z jej kompetencjami, określonymi w art. 97 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).
— Po wyrażeniu pozytywnej opinii przez Radę Ochrony Zabytków, Departament Ochrony Zabytków przekazuje dokumentację zgłoszenia do NID, który przygotowuje projekt rozporządzenia Prezydenta RP wraz z uzasadnieniem i załącznikiem graficznym.
— Po dokonaniu analizy projekt rozporządzenia Prezydenta RP Departament Ochrony Zabytków przekazuje Ministrowi Kultury do ostatecznej akceptacji.
— Minister Kultury kieruje do Prezydenta RP wniosek (wraz z dołączoną dokumentacją) o uznanie obiektu za pomnik historii.
— Jeżeli zasadność wniosku Ministra Kultury uzyska akceptację − Prezydent RP w drodze rozporządzenia uznaje obiekt za pomnik historii, określając jego granice.
— Rozporządzenie Prezydenta RP jest ogłaszane w „Dzienniku Ustaw”.

Wyróżniające się obiekty i zespoły zabytkowe gminy objęte są ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Wśród licznych obiektów zabytkowych gminy, można wskazać dodatkowo obiekty, które również zasługują na objęcie ich ochroną prawną. Wśród tych obiektów są zarówno obiekty architektury, jak i rzeźby przydrożne, krzyże pokutne, czy zabytki techniki.

W opracowanym w 2003 roku przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu) *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki* opracowano listę obiektów proponowanych do objęcia ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Lista ta została zweryfikowana na potrzeby niniejszego *Programu* w oparciu o wizje terenowe przeprowadzone w 2012 r. Jako zasługujące do wpisu do rejestru zabytków w pierwszej kolejności uznano obiekty:

Byczeń:
— cmentarz przy kościele filialnym p.w. św. Marcina, zał. XIII w.;
— mur cmentarza przykościelnego, XIV-XX w.;
— brama w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego, po 1774;
— figura św. Jana Nepomucena, na ogrodzeniu cmentarza przykościelnego, po 1774;
— Mała Kalwaria — Chrystus w Ogrojcu i Śpiący Apostołowie, Ukrzyżowanie, rzeźby na ogrodzeniu i przy ogrodzeniu cmentarza przykościelnego, 1 ćw. XIX w.;
— kapliczka domkowa przy torach kolejowych i drodze do Goleniowa, 3 ćw. XIX w.;
— kapliczka domkowa na południe od wsi, przy polnej drodze równoległej do nasypu kolejowego, 3 ćw. XIX w.

Chałupki:
— kościół filialny p.w. św. Jana Nepomucena, 1747, ok. 1850–1863.

Doboszowice:
— grupa Ukrzyżowania przed cmentarzem przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja, 1798;
— zabudowania Folwarku Pałacowego *(Schlosshof),* nr 63:
pałac, 4 ćw. XVI w. lub 1 ćw. XVII w., 1 ćw. XIX w., ok. 1970–1980;
podpiwniczony taras przy tylnej elewacji pałacu (częściowo relikt wyburzonej części renesansowego dworu), 4 ćw. XVI w. lub 1 ćw. XVII w., XIX w.;

ogrodzenie terenu przy pałacu i części folwarku (z reliktami baszty), XVI–XVIII w.; spichlerz, XVIII w. (?), 1 ćw. XIX w.
— krzyż pokutny, usytuowany obok domu nr 135a.

Kamieniec Ząbkowicki:
— zespół szpitala katolickiego *Josephstift*, obecnie obiekt nieużytkowany, ul. Szpitalna 3–5 (na terenie Łopienicy) wraz z kaplicą szpitalną bez wezwania, 1898 r.;
— cmentarz ewangelicki z mauzoleum i ogrodzeniem z bramą, ul. Ząbkowicka, 4 ćw. XIX w.;
— kapliczka słupowa, ul. Skorolecka/Kolejowa, 2 poł. XVIII w.;
— kolumna maryjna przy drodze z Kamieńca-Istebki w kierunku Suszki, 1865 r.;
— krzyż przydrożny przy drodze do Starczowa, l. 70. XIX w.;
— młyn, ul. Wąska 5 (Kamieniec-Istebka), XVIII w(?)., przed 1857 r., XIX/XX w.;;
— dworzec kolejowy, ul. Dworcowa 1, ok. 1880 r.;
— wiadukt kolejowy, ul. Ząbkowicka, 1874 r.

Mrokocin:
— kaplica modlitewna, obecnie kaplica mszalna p.w. św. Jana Nepomucena, 1830–1845;
— cmentarz ewangelicki z mauzoleum i ogrodzeniem z bramą, 4 ćw. XIX w.

Ożary:
— cmentarz przy kościele parafialnym p.w. św. Katarzyny, zał. XIII w.;
— mur cmentarza z bramami, XV-XX w., ok. 1854 r.;
— figura św. Jana Nepomucena na cmentarzu przykościelnym, 1790 r.;
— klasztorna kuria majątkowa na Folwarku Dolnym, następnie dom dzierżawcy dóbr, nr 1a, ok. 1675, 1788, XX w.

Pomianów Górny:
— cmentarz przy kościele filialnym p.w. św. Barbary, 1519 (?), 1 ćw. XVII w., 1753, 1910;
— mur cmentarza przykościelnego, XVII–XVIII w., ok. 1910;
— brama wschodnia w ogrodzeniu kościoła, ok. 1753;
— furta w ogrodzeniu kościoła, ok. 1910;
— krzyż pokutny przy ogrodzeniu kościoła.

Sławęcin:
— kaplica mszalna p.w. św. Józefa Oblubieńca NMP, wraz z terenem przy kaplicy i murem kościelnym, XIV w.(?), 1749, XX w.;
— kolumna św. Józefa koło zagrody nr 1, koniec XVIII w.;
— karczma, obecnie dom nr 21, XVIII w., 1 ćw. XIX w.

Sosnowa:
— cmentarz przy kościele filialnym p.w. św. Maternusa, zał. XV w.(?);
— mur cmentarza przykościelnego, XVIII w.;
— budynek bramny, 1799.

Starczów:
— kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, XIV, 2 poł. XV w.– 1 ćw. XVI w., 2 ćw. XVIII w., 1788, 1883;
— cmentarz przykościelny, zał. XIV w.;
— ogrodzenie kościoła i z bramami, ok. 1887;
— plebania, nr 17, koniec XVIII w., XX w.;
— kapliczka domkowa koło dworca PKP (z rzeźbami przedstawiającymi Trójcę Świętą, dwóch Świętych oraz Tobiasza, 2 poł. XVIII w. lub ok. 1840–1850;
— dwór sołecki, obecnie schronisko młodzieżowe, nr 43, 2 poł. XIX w., ok. 1910 r.

Suszka:
— kościół filialny p.w. Matki Boskiej Bolesnej, 1887.

Śrem:
— kościół filialny p.w. Ducha Świętego, 1852;
— cmentarz przykościelny, zał. XIII w.(?);

— mur cmentarza przykościelnego, XV-XX w.;
— dwór, obecnie dom mieszkalny nr 32, ok. 1600–1625, 3 ćw. XIX w.

Topola:
— cmentarz przy kościele parafialnym p.w. św. Bartłomieja, zał. XIV w.;
— ogrodzenie cmentarza przykościelnego z bramami, XVI–XVIII w., po 1757;
— figura św. Jana Nepomucena koło kościoła, ok. poł. XVIII w.;
— figura św. Jana Nepomucena usytuowana na dz. nr 268 oraz kapliczka usytuowana na dz. nr 60.

Większość obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków, jak również objętych gminną ewidencją zabytków) użytkowana jest zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem, lub pełni funkcje zbliżone do pierwotnych. Dotyczy to przede wszystkim obiektów sakralnych i mieszkalnych.

Wśród obiektów zabytkowych z obszaru gminy Kamieniec Ząbkowicki znajdują się obiekty wymagające prac konserwatorskich, w złym stanie technicznym i niewłaściwie użytkowane. O ile przy tych obiektach nie zostaną podjęte prac konserwatorskich, zagrożone będą dalszą degradacją. W tej grupie znajdują się szczególnie cenne obiekty wpisane do rejestru zabytków:
— plebania, obecnie budynek mieszkalno-usługowy nr 18 w Byczeniu – obiekt posiadający kilku użytkowników, m.in. mieści się tu Świetlica Środowiskowa w Byczeniu; w budynku został wymieniony dach;
— młyn nr 7 w Chałupkach – obiekt zachowany w ruinie, zachowane są ściany magistralne do wysokości gzymsu kordonowego; brak więźby i pokrycia dachowego; częściowo brak stropów; brak stolarki; obiekt zagrożony zawaleniem;
— mur cmentarny przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja w Doboszowicach – mur porośnięty roślinnością, wymaga odsłonięcia i zabezpieczenia;
— pałac i park w Kamieńcu Ząbkowickim – obiekt nie jest użytkowany, zarówno pałac (wraz ze stajnią i wozownią) jak i park z urządzeniami parkowymi (tarasy, fontanny) wymagają kompleksowych prac rewaloryzacyjnych;
— budynek gospodarczy we wschodniej pierzei dawnego folwarku cysterskiego w Kamieńcu Ząbkowickim – budynek w wyniku pożaru pozbawiony dachu, wymaga odbudowy;
— młyn nr 12a w Mrokocinie – obiekt nie jest użytkowany, jego stan zachowania ulega stopniowemu pogorszeniu;
— kolumna Trójcy Świętej w Śremie – obiekt wymaga prac konserwatorskich, przede wszystkim odczyszczenia.

Wśród najcenniejszych obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w wykazie obiektów wskazanych przez WKZ do objęcia gminną ewidencją zabytków, znajdują się następujące obiekty wymagające podjęcia prac remontowych:
— zabudowania folwarku dolnego nr 9 w Chałupkach
— pałac i zabudowania folwarku pałacowego nr 63 w Doboszowicach
— cmentarz ewangelicki w Mrokocinie: mauzoleum (kaplica?) oraz ogrodzenie zachowane w stanie ruiny;
— klasztorna kuria majątkowa na Folwarku Dolnym, następnie dom dzierżawcy dóbr, obecnie dom nr 1a w Ożarach;
— pałac i folwark nr 24 w Pomianowie Górnym;
— mur cmentarny przy kościele filialnym p.w. św. Maternusa w Sosnowej;
— mur cmentarny przy kościele filialnym p.w. Ducha Świętego w Śremie;
— mur cmentarny przy kościele parafialnym p.w. św. Bartłomieja w Topoli.
— cokół figury, przed budynkiem nr 18 w Byczeniu;
— kolumna maryjna w Śremie, dz. nr 23;
— kapica w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Leśnej.

Powyższe wykazy cennych dla środowiska kulturowego gminy obiektów zagrożonych – zarówno wpisanych już do rejestru zabytków jak i ujętych w wykazie WKZ (pod warunkiem uprzedniego wpisania obiektów do rejestru zabytków) mogą stanowić potencjalną listę obiektów, których właściciele w pierwszej kolejności mogą się starać o dofinansowanie prac remontowych z budżetu gminy.

Kamieniecka Izba Pamiątek

Kamieniecka Izba Pamiątek z siedzibą w Kamieńcu Ząbkowickim przy placu Kościelnym 3 prowadzona jest przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamienieckiej i współfinansowana przez gminę Kamieniec Ząbkowicki.

W dwóch salach wystawowych Kamienieckiej Izby Pamiątek prezentowane są eksponaty stanowiące własność Towarzystwa, prywatną (jako depozyty) oraz parafii rzymskokatolickiej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kamieńcu Ząbkowickim.

W zbiorach Izby Pamiątek znajdują się m.in. szaty liturgiczne: ornaty, dalmatyki, stuły, manipularze, bursy, welony kielichowe, kapy; świeczniki, kielichy, naczynia liturgiczne; mszały, modlitewniki; zestawy nut kantora Josepha Lutz; elementy stolarki; instrumenty muzyczne, fragmenty ołtarzy. Ponadto prezentowane są tu eksponaty związane z lokalną historią Kamieńca Ząbkowickiego i okolic. Jednym z cennych eksponatów jest n.in. ornat podarowany przez króla pruskiego w podzięce za uratowanie mu życia przez kamienieckich cystersów.

Docelowo planuje się ponadto przeniesienie siedziby Izby do Centrum Wystawienniczego Gminnego Centrum Kultury urządzonego w dawnym kościele ewangelickim Trójcy Św. przy ul. Zamkowej.

Niewątpliwie istnieje potrzeba zorganizowania w Kamieńcu Ząbkowickim instytucji o wyższej randze – Muzeum Regionalnego – w oparciu o istniejącą Izbę Pamiątek prowadzoną przez tutejsze stowarzyszenie.

Zgodnie z *Ustawą z dnia 21 XI. 1996 r. o muzeach* (Dz.U. Nr 5 z 1997 r., poz. 24 z późniejszymi zmianami) muzea stanowią najważniejszą formę organizacyjną opieki nad zabytkami ruchomymi.

Muzeum jest jednostką organizacyjną, nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest sprawowanie opieki nad zabytkami, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami.

Muzeum realizuje cele ustawowe w szczególności przez:
- gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie,
- katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- urządzanie wystaw,
- organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych,
- prowadzenie działalności edukacyjnej,
- udostępnianie zbiorów dla celów edukacyjnych,
- zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- prowadzenie działalności wydawniczej.

Muzea mogą być tworzone przez ministrów i kierowników urzędów centralnych, jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Muzeum działa na podstawie statutu nadanego przez podmiot, w uzgodnieniu z Ministrem Kultury i Sztuki. Statut określa w szczególności:

— nazwę, teren działania i siedzibę muzeum,
— zakres działania,
— rodzaj i zakres gromadzonych zbiorów,
— organy zarządzające i nadzorujące oraz sposób ich powoływania,
— sposób uzyskiwania środków finansowych,
— zasady dokonywania zmian w statucie,
— zasady prowadzenia działalności, o której mowa w art. 9, jeżeli muzeum zamierza taką działalność prowadzić.

Szlaki

Przez obszar gminy prowadzą dwa ważne, międzynarodowe szlaki kulturowe - szlak cysterski oraz szlak Marianny Orańskiej.

Szlak Cysterski to szlak turystyczny wytyczony na terytorium Europy, obejmujący klasztory zakonu cystersów. Powołany do istnienia w ramach programu Europejskich Dróg Kulturowych prowadzi także przez terytorium Polski.

Szlak Cystersów w Polsce jest fragmentem Europejskiego Szlaku Cystersów, opracowanym przez powołaną w Strasburgu grupę roboczą Itineraires Culturels Europeens. Europejski Szlak Cystersów prowadzi od Portugalii i Hiszpanii, przez Francję i Niemcy do wschodnich części Europy. Polski odcinek szlaku biegnie przez Małopolskę, Śląsk, Wielkopolskę i Pomorze.

Ideą szlaku jest urzeczywistnienie idei integracji narodów europejskich, poprzez poszukiwanie historycznych i kulturowych powiązań istniejących pomiędzy nimi oraz pogłębianie i kultywowanie wiedzy o wspólnej tożsamości kulturowej. Ważnym czynnikiem jest również aktywizacja i rozwój lokalnych społeczności zamieszkujących regiony przez które szlak prowadzi, szeroko rozumiana promocja zabytków związanych z cystersami oraz pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości dzięki projektom turystycznego rozwoju.

Szlak prezentuje jedne z najatrakcyjniejszych artystycznie i krajobrazowo miejsc Dolnego Śląska związanych z zakonem cystersów, umożliwiając zwiedzającym poznanie kultury materialnej i duchowej regionu.

Szczegółowy przebieg szlaku na terenie województwa dolnośląskiego: Rydzyna i Rawicz – (woj. wielkopolskie) – Żmigród – Trzebnica – Oborniki Śląskie – Wołów – Lubiąż gm. Wołów – Prochowice – Legnica – Warmątowice gm. Krotoszyce – Winnica gm. Krotoszyce – Słup gm. Męcinka – Jawor – Świny gm. Bolków – Bolków – Kamienna Góra – Krzeszów gm. Kamienna Góra – Mieroszów – Rybnica Leśna gm. Mieroszów – Nowa Ruda – Wambierzyce gm. Radków – Polanica Zdrój – Kłodzko – Bardo Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki – Henryków gm. Ziębice – Ziębice – Paczków (woj. opolskie).

Transgraniczny szlak przybliżający postać dawnej właścicielki dóbr kamienieckich Marianny Orańskiej powstał dla upamiętnienia tej niezwykłej postaci, jej życia i działalności na obszarze pogranicza polsko-czeskiego oraz ogromnego wkładu, jaki wniosła w rozwój społeczno-gospodarczy tego obszaru. Szlak długości ok. 200 km przebiega przez tereny Sudetów wschodnich. Rozpoczyna się na Przedgórzu Sudeckim, a następnie pokonuje 4 przełęcze: Jaworową, Lądecką w Górach Złotych, Płoszczynę oddzielającą Góry Bialskie od Masywu Śnieżnika oraz Puchaczówkę oddzielającą Krowiarki od Masywu Śnieżnika.

Przebieg szlaku: Ząbkowice Śląskie - Kamieniec Ząbkowicki - Złoty Stok - Lądek Zdrój- Stronie Śląskie - Staré Město – Králíky – Międzylesie – Międzygórze - Stronie Śląskie - Lądek Zdrój – Javorník - Bílá Voda - Złoty Stok - Kamieniec Ząbkowicki - Ząbkowice Śląskie.

Na trasie szlaku znajdują się oznakowane tablicami zabytki i miejsca związane z Marianną Orańską, m.in. rezydencje, posiadłości ziemskie, lasy i obiekty przemysłowe, również inne godne zwiedzania i zobaczenia miejsca nie związane bezpośrednio z postacią królewny, m.in. Jaskinia Niedźwiedzia w Kletnie, Kopalnia Złota w Złotym Stoku, zamek Jánský Vrch w Javorníku.

IV.3. Główne problemy związane z ochroną i opieką nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki.

1. Rewaloryzacja zabytków leżących na obszarze gminy:

- rewaloryzacja zespołu pałacowo-parkowego w Kamieńcu Ząbkowickim;
- rewaloryzacja przestrzeni publicznych w zespole historyczno-krajobrazowym obejmującym opactwo i zespół pałacowo-parkowy w Kamieńcu Ząbkowickim, zagospodarowanie terenów nad Budzówką (tzw. Błonia Kamienieckie);
- przeprowadzenie remontów bieżących w obiektach sakralnych oraz przy obiektach z nimi związanych (mury cmentarne);
- rewaloryzacja zabytkowych cmentarzy (dawny cmentarz ewangelicki w Mrokocinie, cmentarz zakonny sióstr Boromeuszek w Kamieńcu Ząbkowickim – w obrębie dawnej Łopienicy);
- rewitalizacja dawnych zespołów pałacowych i folwarcznych (Chałupki, Doboszowice, Ożary, Pomianów Górny) oraz dawnych młynów.

2. Przeciwdziałanie licznym remontom obiektów wskazanych przez WKZ do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków oraz w strefach ochrony konserwatorskiej, przeprowadzanym metodą gospodarczą, polegającym na wymianie stolarki okiennej, zmianie układu i wielkości otworów okiennych, remontom fragmentów elewacji.

4. Zapewnienie ochrony licznym zabytkom ruchomym z terenu gminy – krzyże i rzeźby przydrożne, krzyże pokutne, kapliczki – zachowanie ich w jak najlepszym stanie, zapewnienie im właściwej ekspozycji oraz przeciwdziałanie przeprowadzaniu domowym sposobem niewłaściwych konserwacji, malowania i odnawiania tych obiektów.

5. Zapobieganie niszczeniu stanowisk archeologicznych.

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

V.1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków

Nadrzędnym celem polityki gminnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest ochrona, aktywne zarządzanie materialnym dziedzictwem kulturowym oraz dążenie do materialnej poprawy stanu zabytków, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji w celu wykorzystania potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Realizacja celu nadrzędnego jest możliwa poprzez:

— planowe, konsekwentne oraz kompetentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;

— uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju gminy;

— powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego oraz polityką przestrzenną gminy;

— kompleksową ochronę i świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego (krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego), przyrodniczego i krajobrazu;

— wspieranie oraz realizowanie projektów związanych z ochroną zabytków oraz krajobrazu kulturowego, powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania.

— podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych, wpływających na rozwój społeczno gospodarczy gminy;

— budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki odczytywane jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości i tradycji.

V.2. Kierunki działań i zadania związane z opieką nad zabytkami oraz ochroną krajobrazu kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki w latach 2012-2016

V.2.1. Kierunki działań oraz zadania związane z opieką nad zabytkami wykraczające poza czteroletni okres obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016*

W zakresie realizacji zadań samorządowych i finansowych

— Realizacja zadań z zakresu opieki nad zabytkami wynikających dokumentów strategicznych gminy, w tym z *Wieloletniej prognozy finansowej Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2012-2015*, (przyjętej Uchwałą Nr XIII/75/2011 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 grudnia 2011 roku z późn. zmianami) oraz z uchwał budżetowych.

— Podejmowanie działań prowadzących do zahamowania procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania poprzez prowadzenie inwestycji z budżetu gminy oraz poprzez udzielanie dotacji na remonty obiektów zabytkowych.

— Podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy zabytkach gminy z budżetu państwa oraz programów UE.

— Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z *Gminnym planem ochrony zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*.

W planowaniu przestrzennym i gospodarce nieruchomościami

— Realizacja kierunków polityki przestrzennej wskazanych w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* oraz zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

— Ochrona istniejącej sieci osadniczej oraz obszarów przestrzeni publicznej zgodnie z zapisami w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

— Respektowanie wartości historycznych układów przestrzennych oraz uwzględnianie i obejmowanie ochroną wartościowych obiektów i zespołów zabytkowych w planowaniu przestrzennym oraz przy realizacji działań inwestycyjnych gminy.

— Docelowo – w celach porządkowych, przy okazji wprowadzania zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, ujednolicenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach planistycznych poprzez wprowadzenie stref ochrony krajobrazu kulturowego dla miejscowości Suszka oraz dawnych wsi Istebka i Łopienica (Kamieniec Ząbkowicki). Obszary te – jako historyczne układy ruralistyczne – ujęte zostały w wykazie obiektów i obszarów wskazanych przez WKZ do objęcia wojewódzką i gminną ewidencją zabytków). Ponadto ze względu na znaczenie historyczne dla rozwoju układu przestrzennego miejscowości wskazuje się do objęcia strefą ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego teren dawnego szpitala katolickiego przy ul. Szpitalnej 3-5 w Kamieńcu Ząbkowickim.

— Podejmowanie prac remontowych przy gminnych obiektach zabytkowych oraz przy obiektach wskazanych przez WKZ do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

— Interwencje władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską, przy obiektach zabytkowych oraz przy obiektach wskazanych przez WKZ do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków – przede wszystkim jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków).

— Wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.

— W gospodarce nieruchomościami przyjęcie zasady dalszego nie rozdrabniania własności zespołów zabytkowych, np. zespołów pałacowo-parkowych czy samych parków.

— Przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych – przestrzeganie konieczności wymagania przy wydawaniu zezwoleń na budowę opinii bądź zezwoleń WKZ.

— Sporządzenie kart adresowych *Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kamieniec Ząbkowicki*.

— Podjęcie wszelkich starań związanych z rewaloryzacją oraz w celu zagospodarowania najcenniejszego zespołu rezydencjonalnego będącego własnością gminy – założenia pałacowo-parkowego w Kamieńcu Ząbkowickim.

— Podjęcie działań związanych z ustanowieniem parku kulturowego: zespół historyczno-krajobrazowy Kamieńca Ząbkowickiego obejmujący opactwo cysterskie wraz z terenami folwarku i ogrodów klasztornych, pałac z parkiem oraz dawny kościół ewangelicki Trójcy Św. wraz z przyległym terenem (procedura opisana w rozdziale IV.2.).

— Podejmowanie działań mających na celu ochronę, zachowanie i rewaloryzację stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej (grodziska, pozostałości siedzib i urządzeń obronnych).

W zakresie edukacji i promocji na rzecz dziedzictwa oraz turystyki

— Wspieranie projektów i realizacji mających na celu promowanie walorów środowiska przyrodniczego oraz środowiska kulturowego jako potencjału dla rozwoju turystyki prowadzonej w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

— Udział w tworzeniu i promowanie szlaków turystycznych (są to również działania stymulujące powstawanie nowych miejsc pracy w sektorze usług związanych z turystyką).

— Współpraca przy tworzeniu systemu informacji o zabytkach gminy na potrzeby turystyki.

— Wspieranie turystyki kulturowej na terenie gminy poprzez m.in. rozbudowę infrastruktury, rozwój szlaków turystycznych i budowę sieci tras rowerowych.

— Udostępnianie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy *Gminnej Ewidencji Zabytków* oraz innych zagadnień związanych z prezentacją zasobów oraz ochroną zasobów zabytkowych gminy.

— Wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami.

— Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią gminy oraz ochroną dóbr kultury.

— Dofinansowywanie przedsięwzięć związanych z edukacją na rzecz dziedzictwa i historii gminy, m.in. działalności Towarzystwa Miłośników Ziemi Kamienieckiej oraz Kamienieckiej Izby Pamiątek.

— Organizacja wystaw plenerowych poświęconych historii gminy.

— Współpraca przy organizacji corocznej imprezy tzw. Nocy Muzealnej przez Kamieniecką Izbę Pamiątek.

— Uczestnictwo Urzędu Gminy oraz właścicieli zabytków z terenu gminy w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa (w 2012 r. tematem przewodnim EDD są „Tajemnice codzienności"; wszelkie informacje o organizacji kolejnych edycji imprezy na stronie internetowej www.edd.com.pl).

— Dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy.

— Współpraca z lokalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami.

— Wspieranie działań sprzyjających szerszemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego.

— Opracowanie w porozumieniu z WUOZ Delegatura w Wałbrzychu indywidualnych programów opieki nad zabytkami (np. opracowanie treści i formy tablic informacyjnych, drogowskazów, ewentualnie wytyczenie ścieżek dojścia do zabytku czy, o ile to możliwe, usunięcie samosiewów) dla grodzisk w Chałupkach i Byczeniu (obiekty archeologiczne wpisane do rejestru zabytków) oraz ewentualnie tablicy informacyjnej dla grodziska w Kamieńcu Ząbkowickim (obecnie pl. Kościelny).

W zakresie tworzenia miejsc pracy

— Generowanie nowych miejsc pracy przy inwestycjach związanych z realizacją gminnych zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków.

— Podejmowanie starań w zakresie tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, w tym współpraca z jednostkami gminnymi w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną konserwatorską oraz w obszarach chronionych strefami ochrony konserwatorskiej na mocy ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zadania i inwestycje, które pośrednio mają wpływ na poprawę stanu środowiska kulturowego gminy

— Podejmowanie działań zmierzających do poprawy infrastruktury w obszarze historycznych założeń przestrzennych. Zadania takie jak remonty infrastruktury technicznej (np. budowa sieci sanitarnej), oświetlenia ulicznego czy poprawa infrastruktury drogowej (w tym m.in. chodniki, nowe nawierzchnie, ścieżki rowerowe) – prowadzone zgodnie z zasadami konserwatorskimi – związane są bezpośrednio z rehabilitacją tych obszarów.

V.2.2 Inwestycje prowadzone przez gminę związane z ochroną zabytków, których właścicielem jest gmina oraz zabytków leżących na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki

Inwestycje gminne:

Realizacja zadań związanych z opieką nad zabytkami wpisana została w *Wieloletnią prognozę finansową Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2012-2015*, (przyjętą Uchwałą Nr Nr XIII/75/2011 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 grudnia 2011 roku oraz zmienioną Uchwałą Nr XIX/107/2012 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 26 czerwca 2012 roku).

Do prognozy wprowadzone zostały zadania związane z ochroną zabytków oraz zadania przyczyniające się do lepszego funkcjonowania środowiska kulturowego, w tym m.in. zadania dotyczące infrastruktury: zagospodarowanie Błoni Kamienieckich oraz budowa gminnej sieci kanalizacji sanitarnej Kamieniec Ząbkowicki.

W corocznie przyjmowanych przez Radę Gminy uchwałach budżetowych rezerwowane są środki na realizację zadań związanych z ochroną zabytków.

Zgodnie z Uchwałą Nr XIII/76/2011 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki na rok 2012 oraz Uchwałą Nr XIX/105/2012 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie wprowadzenia zmian w budżecie gminy na rok 2012 zabezpieczono w budżecie gminy środki na następujące zadania związane z ochroną dóbr kultury w 2012 r.:

Zadania w zakresie upowszechniania turystyki	31 000
Cmentarze	18 813
Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami (prace konserwatorskie przy fontannie oraz przy rzeźbach św. Floriana i św. Jana Nepomucena, usytuowanych przed mostem przy wjeździe na pl. Kościelny w Kamieńcu Ząbkowickim	45 000

W uchwale budżetowej na 2012 r. przewidziano następujące zadania i wydatki związane bezpośrednio z ochroną zabytków, na inwestycje w objętych ochroną zapisami prawa miejscowego strefach ochrony konserwatorskiej oraz przy obiektach wskazanych przez WKZ do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków:

WYDATKI MAJĄTKOWE W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE ZADANIA INWESTYCYJNE PLANOWANE DO REALIZACJI PRZEZ GMINĘ KAMIENIEC ZĄBKOWICKI W ROKU 2012 (Uchwała Nr XVII/99/2012 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 27 kwietnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia zmian w budżecie gminy na rok 2012)

Nazwa zadania i jego lokalizacja	Wartość kosztorysowa wg ZZKI lub wartość szacunkowa	Plan na 2012 rok
1.	2.	3.
Dotacja celowa przekazywana na podstawie porozumienia do Samorządu Województwa Dolnośląskiego na dokumentację i wykonanie zatoki autobusowej w Byczeniu oraz chodnika przy ul. Paczkowskiej w Kamieńcu Ząbkowickim *Byczeń – zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego* *Kamieniec - zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony krajobrazu kulturowego*	160 000	160 000
Przebudowa ul. Młyńskiej, Kościelnej, wjazdu na stadion sportowy wraz z zagospodarowaniem terenów przyległych *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	24 000	24 000
Budowa punktów informacji turystycznej, toalety publicznej, parkingów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Kamieńcu Ząbkowickim ul. Zamkowa w ramach projektu Południowo-Zachodni Szlak Cysterski Zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, w celu realizacji Projektu pn. "Południowo-zachodni Szlak Cysterski" w ramach działania 6.4. PO IG 2007-2013. Plan ogółem wydatków na zadaniu w roku 2012 wynosi 41 526 zł. Planowane kwoty wydatków na program w 2012 r. wynoszą 41 095 zł w tym dotacja 31 526 zł (dotacja celowa przekazywana na zadanie do samorządu województwa w oparciu o porozumienie)	2 216 316	431 6 914 2 655 31 526
Przebudowa zegara na wieży budynku gminnego (tzw. Czerwonego Kościółka) w Kamieńcu Ząbkowickim ul. Zamkowa 6 *zadanie realizowane przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków*	50 000	50 000
Budowa kładki-pomostu łączącego teren Błoni Kamienieckich z kompleksem boisk sportowych w Kamieńcu Ząbkowickim (Etap I - przygotowanie dokumentacji.) *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	25 000	25 000

1.	2.	3.
Zagospodarowanie Błonii Kamienieckich Zadanie realizowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Plan wydatków ogółem na zadaniu w roku 2012 wynosi 500 000 zł, w tym planowane kwoty wydatków na program 460 000 zł. *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	860 000	40 000 368 000 92 000
Przebudowa targowiska stałego w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Kolejowej *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	1 128 000	28 000
Budowa chodnika na terenie cmentarza komunalnego w Topoli *obiekt wskazany przez WKZ do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków*	25 000	25 000
Kompleksowa modernizacja budynku Urzędu Gminy Przewidziano modernizację poddasza wraz z wymianą pokrycia dachowego, zamontowanie windy dla osób niepełnosprawnych oraz prace towarzyszące. *zadanie realizowane przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków*	150 000	150 000
Modernizacja budynku Przedszkola nr 1 w Kamieńcu Ząbkowickim *obiekt wskazany przez WKZ do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków*	241 000	111 300
Budowa gminnej sieci kanalizacji sanitarnej Kamieniec Ząbkowicki – etap V Przyłączenia do sieci sanitarnej budynków położonych w Kamieńcu Ząbkowickim w obrębie ulic Młyńskiej, Kościelnej, Pl. Kościelnego, Paczkowskiej. *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	1 100 000	1 100 000
Modernizacja stadionu sportowego w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej *zadanie realizowane w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego*	3 050 000	250 000

Zadania związane z konserwacją zieleni zabytkowej:

— Zabytkowe założenia zielone – parki, cmentarze, aleje ujęte zostały w wykazie WKZ obiektów wskazanych do objęcia *Gminną Ewidencją Zabytków*, i tym samym, po jej wprowadzeniu do zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zostają objęte ochroną konserwatorską.

— Zakłada się, że w okresie obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* zabezpieczone zostaną w budżecie gminy środki finansowe na prace związane z rewaloryzacją założenia pałacowo-pakowego w Kamieńcu Ząbkowickim.

— Zakłada się, że w okresie obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* zabezpieczone zostaną w budżecie gminy środki finansowe na prace rewaloryzacyjne przy zabytkowym założeniu cmentarnym - cmentarzu ewangelickim w Mrokocinie, jak również na bieżące prace pielęgnacyjne przy pozostałych zabytkowych cmentarzach wskazanych przez WKZ do ujęcia w *Gminnej Ewidencji Zabytków*.

Realizacja projektu „Południowo-Zachodni Szlak Cysterski":

Projekt realizowany jest w ramach Działania 6.4. „Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym" Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013. Liderem projektu jest Samorząd Województwa Dolnośląskiego.

Projekt jest realizowany na terenie 4 województw: dolnośląskiego, opolskiego, śląskiego i małopolskiego w partnerstwie 16 jednostek samorządu terytorialnego i 4 Regionalnych Organizacji Turystycznych działających na obszarze ww. województw. Łącznie w partnerstwie uczestniczy 20 podmiotów.

Główne cele projektu zakładają podniesienie atrakcyjności turystycznej kraju i województw w nim uczestniczących, a także promocję w kraju i zagranicą cysterskiego dziedzictwa kulturowego związanego z Polską.

Unikatowość projektu polega przede wszystkim na wyjątkowej randze obiektów zlokalizowanych na szlaku cysterskim w czterech województwach. W większości wypadków są to obiekty najwyższej klasy – perły architektury głównie barokowej. Poza tym w obiektach tych znajdują się tysiące wysokiej klasy zabytków ruchomych. Stworzenie Szlaku Cysterskiego stanowić będzie także element koncepcji zarządzania otoczeniem obiektów, co umożliwi starania o wpisanie wytypowanych obiektów pocysterskich na listę światowego dziedzictwa kulturowego „UNESCO". Projekt zakłada również stworzenie systemu informacyjno-promocyjnego - infokiosków i bazy internetowej oraz spójne oznakowanie trasy, obiektów i elementów infrastruktury turystycznej pod jedna marką. W ramach projektu zostanie uruchomiony system GPS do promowania oraz informowania o szlaku i obiektach.

Całkowity koszt projektu dla wszystkich podmiotów (w tym czterech południowych województw) wynosi ponad 36 mln zł.

Koszty kwalifikowalne dla całości projektu wynoszą ponad 31 mln zł, a stopa dofinansowania projektu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego określona została na poziomie 85%. Łączny całkowity koszt Projektu wynosi ponad 36 mln zł, natomiast całkowity wkład własny Partnerów wyniesie ok. 10 mln zł.

Realizacja Projektu na Dolnym Śląsku:

— Łączny koszt kwalifikowany projektu: ponad 20 mln zł.
— Kwalifikowalny koszt inwestycji: 16 mln zł.
— Pozostałe koszty kwalifikowane wynoszą: ponad 4 mln zł.

Zadania:

— budowa 17 parkingów przy obiektach pocysterskich o łącznej powierzchni 36.966 m²;
— budowa 11 sanitariatów;
— budowa 5 punktów Informacji Turystycznej;
— zadania sieciowe, system infokiosków, oznakowania obiektów, oznakowania drogowe, promocja oraz obsługa merytoryczna.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki otrzymuje dofinansowanie w wysokości 85% (w tym ze środków UE 70% i środków budżetu państwa 15%) poniesionych kosztów kwalifikowanych na realizację zadań inwestycyjnych w Kamieńcu Ząbkowickim.

W 2011 r. poniesiono z budżetu gminy 1 324 252,02 zł kosztów kwalifikowanych i 122 077,14 zł za roboty dodatkowe na budowie.
W wyniku działań inwestycyjnych wybudowano:
— parking przy ul. Zamkowej na 4 autobusy oraz 30 samochodów osobowych
— parking na „Błoniach Kamienieckich" dla 28 samochodów osobowych
— toaletę publiczną przy parkingu na ul. Zamkowej

— Punkt Informacji Turystycznej w części obiektu Centrum Wystawienniczego GCK „Czerwonego Kościółka” przy ul. Zamkowej

Ponadto w ramach umowy partnerskiej będą realizowane tak zwane zadania sieciowe (finansowane w analogiczny sposób), w których skład wchodzą m.in. oznakowanie oraz opis szlaku cysterskiego, opis obiektów cysterskich i pocysterskich znajdujących się na nim, przeprowadzenie badań ilościowych i jakościowych turystów, promocja krajowa i międzynarodowa Południowo-Zachodniego Szlaku Cysterskiego – wydanie mapy z przewodnikiem, wytyczenie pętli lokalnych Szlaku w województwie dolnośląskim, zakup i instalacja infokiosków w budynkach. W kamieńcu Ząbkowickim planuje się powstanie infokiosków w: Centrum Informacji Turystycznej, Kamienieckiej Izbie Pamiątek, Archiwum Państwowym, Urzędzie Gminy, Gminnym Centrum Kultury.

Na realizację zadań sieciowych Gmina Kamieniec Ząbkowicki jako Partner projektu przeznacza udział w środków własnych w wysokości 46 193,29 zł, co stanowi 5,61% kosztów całkowitych ponoszonych przez Lidera Projektu.

W 2012 r. planowane są do realizacji przez Gminę Kamieniec Ząbkowicki zadania na ogólną kwotę 2 216 316 zł.

Planuje się budowę punktów informacji turystycznej, toalety publicznej, parkingów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Zamkowej. Ogółem plan wydatków w roku 2012 wynosi 41 526 zł.

Realizacja przez Gminę projektu „Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej”:

Koordynatorem projektu projekt *"Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej”* jest Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, a partnerami:

— Powiat Kłodzki,
— Gmina Kamieniec Ząbkowicki,
— Gmina Złoty Stok,
— Obec Bila Voda,
— Mesto Javornik,
— Gmina Lądek Zdrój,
— Gmina Stronie Śląskie,
— Mesto Stare Mesto,
— Gmina Międzylesie,
— Gmina Bystrzyca Kłodzka.

Celem projektu jest:

— rozszerzenie oferty turystycznej obszaru pogranicza polsko-czeskiego, poprzez stworzenie transgranicznego produktu turystycznego;
— wykorzystanie wspólnego dziedzictwa historycznego pogranicza polsko-czeskiego dla rozwoju transgranicznej infrastruktury turystycznej.

ETAP I

W I etapie realizacji projektu wykonane zostały opracowania przygotowawcze tj.:

— studium historyczne dot. działalności i dziedzictwa Królewny Marianny Orańskiej na obszarze pogranicza polsko-czeskiego, autorstwa prof. Krzysztofa R. Mazurskiego,
— koncepcja zagospodarowania turystycznego szlaku, autorstwa mgr inż. Małgorzaty Krajnik,

ETAP II

W II etapie Powiat Ząbkowicki złożył drugi wniosek aplikacyjny do Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska - Rzeczpospolita Polska 2007-2013 pod nazwą "Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej - etap II (oznakowanie i promocja szlaku)" . W ramach projektu wykonano:

— oznakowanie szlaku tabliczkami na obiektach oraz miejscach związanych z postacią Marianny oraz tablicami w centrach miast,
— interaktywną stronę internetową szlaku,
— przewodnik po szlaku rozpowszechniany we wszystkich Punktach Informacji Turystycznej na szlaku (do pobrania również na stronie internetowej),
— zaplanowano również organizację *study tour* dla dziennikarzy z branży turystycznej (wyjazd łączący zwiedzanie atrakcji turystycznych oraz zapoznanie się z jakością bazy noclegowej i gastronomicznej znajdującej się na szlaku),
— wykonano gadżety reklamowe promujące szlak (kubki, teczki, torby, długopisy, zakładki do książek).

Realizowany przez Gminę projekt *"Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej - etap II (oznakowanie i promocja szlaku)"* był współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska - Rzeczpospolita Polska 2007-2013 w ramach osi priorytetowej 2: Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki.

Odbywały się spotkania robocze wszystkich partnerów projektowych oraz konferencja podsumowująca realizację projektu, w obiekcie związanym z postacią Marianny Orańskiej tj. Dawnym Kościele Ewangelickim (obecnie Centrum Wystawiennicze) w Kamieńcu Ząbkowickim.

ETAP III

W trakcie realizacji II etapu, Powiat Ząbkowicki złożył kolejny wniosek do Funduszu Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 na realizację zadania pn. Transgraniczny Szlak Królewny Marianny Orańskiej - etap III (projekt organizacji ruchu dla szlaku).
W ramach III etapu projektu planowane jest opracowanie projektu stałej organizacji ruchu drogowego dla całego przebiegu szlaku.

V.2.3. Dotacje z budżetu gminy Kamieniec Ząbkowicki na prace konserwatorskie przy zabytkach

Zgodnie z art.81 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jednostki samorządu terytorialnego mają możliwość dotowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki przyjęła uchwałę Nr XL/195/10 z dnia 26 lutego 2010 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (**tekst uchwały dołączono jako załącznik do niniejszego *Programu***).

Uchwała ta ustanawia warunki ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków; rodzaj danych i informacji, które należy zawrzeć we wniosku o dotację; tryb postępowania z wnioskiem o udzielenie dotacji; postanowienia, jakie winna zawierać umowa o udzielenie dotacji; zasady rozliczania dotacji.

Z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty budowlane przy zabytku, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria:
— znajduje się na stałe na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki
— jest w złym stanie technicznym,
— posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

W corocznie uchwalanych budżetach gminy zakłada się rezerwację środków na dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych.

Zamieszczony w rozdziale IV.2. wykaz cennych dla środowiska kulturowego gminy obiektów zagrożonych może stanowić potencjalną listę obiektów, których właściciele (pod warunkiem, że obiekt wpisany został do rejestru zabytków) w pierwszej kolejności mogą się starać o dofinansowanie prac remontowych z budżetu gminy.

VI. FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

VI.1. Możliwości pozyskania środków finansowych na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego

Informacje o możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych na 2012 r.:

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z budżetu państwa:

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.* (*Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940*).

Wsparcie finansowe z budżetu państwa pochodzi ze środków:

— Ministerstwa Kultury w ramach Programów Operacyjnych;
— Wojewody Dolnośląskiego, będących w dyspozycji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
— Budżetu samorządu województwa dolnośląskiego i jednostek samorządu terytorialnego;
— Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów);
— Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń zieleni zabytkowej).

<u>Środki Ministerstwa Kultury:</u>

— Program Dziedzictwo Kulturowe

PROGRAM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
„Dziedzictwo kulturowe – priorytet 1 – Ochrona zabytków”
INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM: Departament Ochrony Zabytków
Przewidywany budżet programu wynosi 80 000 000 zł.

I. CELE

1. ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
2. konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
3. udostępnianie zabytków na cele publiczne.

II. RODZAJE KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ ZADAŃ

a) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
b) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

UPRAWNIENI WNIOSKODAWCY

Wyłącznie podmioty prawa polskiego, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

PROGRAM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
„Dziedzictwo kulturowe – priorytet 2 – Wspieranie działań muzealnych ”
INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM – Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

Przewidywany budżet programu wynosi 5 500 000 zł.

I. CELE

Ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego.

II. RODZAJE KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ ZADAŃ

a) organizacja czasowych wystaw muzealnych i publikacji towarzyszących im katalogów;
b) modernizacja stałych wystaw muzealnych;
c) publikacji katalogów do wystaw muzealnych;
d) konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
e) zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

UPRAWNIENI WNIOSKODAWCY (WYŁĄCZNIE PODMIOTY PRAWA POLSKIEGO)

- samorządowe instytucje kultury;
- państwowe instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe,.

PROGRAM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
„Dziedzictwo kulturowe – priorytet 5 – Ochrona zabytków archeologicznych”
INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM – Narodowy Instytut Dziedzictwa
Przewidywany budżet programu wynosi 2 000 000 zł.

I. CELE
Ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju zapisanej w art. 5 Konstytucji RP.

II. RODZAJE KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ ZADAŃ

a) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
b) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
c) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

UPRAWNIENI WNIOSKODAWCY (WYŁACZNIE PODMIOTY PRAWA POLSKIEGO)

- samorządowe instytucje kultury;
- państwowe instytucje kultury
- organizacje pozarządowe;
- publiczne uczelnie akademickie;
- niepubliczne uczelnie akademickie;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

PROGRAM „PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO”
INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PROGRAMEM – Departament Funduszy Europejskich
Przewidywany budżet programu wynosi 13 000 000 zł.

I. CEL
Zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez dofinansowanie wkładu własnego do wybranych zadań realizowanych ze środków europejskich.

II. RODZAJE KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ ZADAŃ

a) ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,

b) budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych,
c) realizacja międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych,
d) rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,
e) rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Dofinansowanie wkładu własnego ze środków Programu „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego" dotyczy projektów realizowanych w ramach:

a) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013,
b) 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013,
c) Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka,
d) Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
e) Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
f) Programu Kultura 2007-2013,
g) Programu „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego" w ramach Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014,
h) „Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego" w ramach Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014;

UPRAWNIENI WNIOSKODAWCY (WYŁĄCZNIE PODMIOTY PRAWA POLSKIEGO):

1. samorządowe instytucje kultury;
2. państwowe instytucje kultury,
3. państwowe instytucje filmowe,
4. jednostki samorządu terytorialnego
5. organizacje pozarządowe,
6. kościoły i związki wyznaniowe,
7. publiczne szkoły artystyczne,
8. uczelnie artystyczne,
9. archiwa państwowe

<u>Środki z budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego:</u>

Z budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego wspierane są zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z obowiązującą *Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.), która zobowiązuje organy administracji publicznej do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 *Ustawy*.

Zasady przyznawania dotacji na realizacje zadań publicznych określają przepisy *Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych* (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240).

W celu racjonalnego wykorzystania środków budżetu województwa na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, wprowadzono zasady określające procedurę organizowania otwartych konkursów ofert poprzedzających przyznanie dotacji oraz zasady rozliczania. (Uchwała Nr 1637/II/2004 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 17 sierpnia 2004 r. ze zm. w sprawie Instrukcji postępowania w sprawie wdrażania „Karty Współpracy Samorządu Województwa Dolnośląskiego z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na Dolnym Śląsku").

Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego określone są uchwałą nr XXIV/316/08 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2008 r.

Celem jest wyłonienie i wsparcie projektów na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji w następujących dziedzinach:

— zadania konserwatorsko-renowacyjne, które wymagają dofinansowania z uwagi na konieczność podjęcia niezbędnych prac ratowniczych,
— renowacja i konserwacja zabytków ruchomych, znajdujących się ma terenie Województwa Dolnośląskiego,
— prace konserwatorsko-renowacyjne obiektów nieruchomych, których wsparcie wpływałoby na zakończenie całości zadania.
— Podmiotami uprawnionymi do złożenia oferty są działające w obszarze kultury:
— organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. nr 96 z 2003 r. poz. 873),
— osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego,
— stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
— jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane.

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z Funduszy Unii Europejskiej

Pozyskiwanie środków finansowych na zadania inwestycyjne jest również możliwe ze źródeł zewnętrznych. Możliwość współfinansowania działań obejmujących zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii, jak również zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim, istnieje ze środków finansowych Unii Europejskiej:

— poprzez fundusze strukturalne utworzone dla wyrównywania poziomu rozwoju regionów w zjednoczonej Europie, z uwagi na uznanie kultury za jeden z czynników rozwojowych regionów.
— w ramach programów wspólnotowych adresowanych bezpośrednio do sektora kultury (*Kultura 2007-2013*).

Dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego za najistotniejszy uznaje się Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, który finansuje m.in. działania związane bezpośrednio z kulturą za pośrednictwem Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013.

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami zawarte są na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego [www.mkidn.gov.pl]. Tu dostępna do pobrania jest broszura: „Możliwości finansowania kultury z funduszy europejskich w latach 2007-2013.

I. Program Operacyjny „Infrastruktura i środowisko”:

Priorytet XI. Kultura i dziedzictwo kulturowe

CEL: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.

Cel strategiczny priorytetu będzie realizowany poprzez cele szczegółowe, m.in.:
1. Ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.
2. Poprawa stanu infrastruktury kulturalnej o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury.

W ramach priorytetu realizowane będą projekty związane przede wszystkim z rozbudową i modernizacją infrastruktury kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym. Zadania z zakresu ochrony i zachowania zabytków nieruchomych

o znaczeniu ponadregionalnym obejmą m.in. obiekty wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wsparcie mają również otrzymać projekty z zakresu ochrony zabytków ruchomych, a także z zakresu rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz zasobów wirtualnych muzeów.

W ramach tego priorytetu będą realizowane także zadania z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury

Przewidywane efekty realizacji priorytetu:

— poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych,
— poprawa stanu zachowania zabytków ruchomych,
— rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym,
— zwiększenie atrakcyjności kraju dla mieszkańców, turystów i inwestorów,
— zwiększenie atrakcyjności kraju dla mieszkańców, turystów i inwestorów,
— poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej szkół i uczelni artystycznych.

Beneficjentami pomocy mogą być:
W ramach projektów dotyczących budowy i rozbudowy infrastruktury:
— jednostki samorządu terytorialnego,
— instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem
— właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego),
— szkoły i uczelnie artystyczne,
— organizacje pozarządowe ze sfery kultury,
W ramach projektów dotyczących ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego:
— jednostki samorządu terytorialnego,
— kościelne osoby prawne,
— instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego),
— uczelnie publiczne,
— archiwa państwowe,
— organizacje pozarządowe ze sfery kultury.

II. Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013 dla Województwa Dolnośląskiego

Priorytet 6. Wykorzystanie i promocja dolnośląskiego potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska („Turystyka”).

Główny cel: Wzrost konkurencyjności dolnośląskiej oferty turystycznej na rynku krajowym i międzynarodowym poprzez lepsze wykorzystanie walorów turystycznych regionu. Realizacja priorytetu przyczyni się do wzrostu znaczenia turystyki jako czynnika wpływającego na rozwój społeczno – gospodarczy województwa.

Cały priorytet opiera się na pięciu produktach, m.in.:

- Produkt „turystyka kulturowa”

W ramach priorytetu wspierane będą zadania dotyczące m.in. dostosowania do potrzeb turystycznych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich udostępnieniem dla ruchu turystycznego, rozwoju infrastruktury, tj. np.: punkty widokowe, publiczne miejsca noclegowe zlokalizowane w otoczeniu szlaków tematycznych (np.: szlak cysterski, szlak zamków piastowskich, etc) oraz wspierane będą przedsięwzięcia promocyjne i kampanie informacyjne propagujące dolnośląskie dziedzictwo kulturowe oraz imprezy, wydarzenia kulturalne i artystyczne o znaczeniu, co najmniej, regionalnym.

O środki finansowe będą mogły ubiegać się następujące podmioty:
— jednostki samorządu terytorialnego,
— związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
— regionalne i lokalne organizacje turystyczne nie działające w celu osiągnięcia zysku,
— samorządowe instytucje kultury,
— publiczne szkoły wyższe,

— kościoły, związki wyznaniowe i ich jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną,
— podmioty, w których udział większościowy – ponad 50% akcji, udziałów itp. posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
— 0rganizacje pozarządowe.

III. Programy Operacyjne Współpracy Transgranicznej.

IV. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego ze strony fundacji wspierających rozwój lokalny:

— Fundacja Wspomagania Wsi.
— Fundacja Grupy Telekomunikacji Polskiej
— Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi.

VI.2. Ulgi podatkowe

Formą pomocy finansowej dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków jest system ulg podatkowych:

— Na podstawie art. 4, ust. 1, pkt 9, lit. d ustawy o podatku od spadku i darowizn (Dz. U. Nr 16 z 1997 r., poz. 89) zwolnione od podatku jest nabycie spadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca jest zaliczany do I lub II grupy spadkowej oraz gdy zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zwolnienie od podatku przysługuje też w przypadku nabycia spadku zabytków ruchomych i kolekcji wpisanych do rejestru zabytków.

— Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr 9 z 2002 r., poz. 84) zwalnia się od podatku od nieruchomości: budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

MONITORING *GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI 2012-2016*

Zgodnie z zapisami ustawowymi Wójt Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji *Gminnego programu opieki nad zabytkami*. Sprawozdanie to ma być przedstawiane Radzie Gminy.

Dla potrzeb dokonania oceny stopnia realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów określonych w niniejszym *Programie*:

— Sprawozdanie z wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Kamieniec Ząbkowicki 2012-2016* – m. in. zadań wprowadzonych do uchwał budżetowych i *Wieloletniej Prognozy Finansowej*.

— Ocena efektywności działań na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz związanych z opieką nad zabytkami w uwzględnionych w niniejszym *Programie* działaniach wykraczających poza czteroletni okres obowiązywania niniejszego *Programu*.

Realizacja zadań inwestycyjnych uzależniona będzie w szczególności od podejmowanych corocznie przez Radę Gminy uchwał budżetowych oraz uzyskanych środków zewnętrznych.

ZAŁĄCZNIK
Uchwała Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

UCHWAŁA NR XL/195/10
RADY GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI
z dnia 26 lutego 2010 r.

w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Na podstawie art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) w związku z art. 18 ust. 2 pkt 15 i art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późn. zm.) - Rada Gminy Kamieniec Ząbkowicki uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Ustanawia się:
1) warunki ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
2) rodzaj danych i informacji, które należy zawrzeć we wniosku o dotację;
3) tryb postępowania z wnioskiem o udzielenie dotacji;
4) postanowienia, jakie winna zawierać umowa o udzielenie dotacji,
5) zasady rozliczania dotacji, kontroli rozliczenia i zwrotu dotacji do budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki,
6) sposób ewidencjonowania i upowszechniania informacji o udzielonych dotacjach.

2. Znaczenie użytej w uchwale terminologii dotyczącej zabytków lub czynności z nimi związanych określają przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm.) oraz rozporządzeń wydanych na podstawie tej ustawy.

3. Ilekroć w uchwale jest mowa o:
1) pracach lub robotach budowlanych przy zabytku – należy przez to rozumieć prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków prowadzonym przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu,
2) beneficjencie – należy przez to rozumieć podmiot, któremu na zasadach określonych niniejszą uchwałą na prace lub roboty budowlane przy zabytku przyznano dotację z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki,
3) środkach publicznych – należy przez to rozumieć środki finansowe określone przepisami prawa finansów publicznych.

§ 2. 1. Z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty budowlane przy zabytku, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria:
1) znajduje się na stałe na obszarze Gminy Kamieniec Ząbkowicki,
2) jest w złym stanie technicznym,
3) posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

2. Dotacja na prace lub roboty budowlane przy zabytku może finansować nakłady określone w przepisie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

§ 3. 1. O dotację może się ubiegać podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku, a także podmiot, który do tego zabytku posiada tytuł prawny wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu oraz stosunku zobowiązaniowego.

2. Dotacja może być udzielona na sfinansowanie lub refinansowanie prac lub robót budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać:
1) w roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji,
2) w roku złożenia wniosku i w roku następnym.

3. Na zasadach określonych w niniejszej uchwale wnioskodawca może równocześnie wystąpić z kilkoma wnioskami o dotacje do prac lub robót budowlanych przy więcej niż jednym zabytku.

§ 4. 1. Dotacja z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 90 % ogółu nakładów na te prace lub roboty.

2. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku – dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych.

3. W przypadku, gdy beneficjent na prace lub roboty budowlane przy zabytku otrzymuje również inne środki publiczne, kwota dotacji przyznanej z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki wraz z kwotami przyznanych na ten cel innych środków publicznych nie może przekraczać 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 5. 1. We wniosku o przyznanie dotacji ubiegający się o nią powinien wskazać:
1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania wnioskodawcy lub nazwę, adres i siedzibę wnioskodawcy będącego jednostką organizacyjną,
2) dane obiektu uwidocznione w rejestrze zabytków,
3) fotograficzną dokumentację zabytku,
4) dokument potwierdzający tytuł prawny wnioskodawcy do władania zabytkiem lub dowód potwierdzający fakt posiadania zabytku,
5) decyzję właściwego organu ochrony zabytków zezwalającą na przeprowadzenie prac lub robót budowlanych przy zabytku oraz projekt i pozwolenie na budowę, gdy wniosek dotyczy prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym lub program prac, gdy wniosek dotyczy prac przy zabytku ruchomym,
6) wnioskowaną kwotę dotacji i proponowany terminy jej przekazania,
7) zakres prac lub robót budowlanych, które mają być objęte dotacją,
8) termin zakończenia prac objętych wnioskiem,
9) harmonogram i kosztorys przewidywanych prac lub robót budowlanych ze wskazaniem źródeł ich finansowania, a w przypadku wniosku o dotację na prace lub roboty zakończone – kosztorys powykonawczy ze wskazaniem źródeł sfinansowania tych prac lub robót.
10) informację o środkach publicznych przyznanych z innych źródeł na te same prace lub roboty budowlane przy zabytku oraz informację o wystąpieniu o takie środki złożonym do innych podmiotów,
11) wykaz prac lub robót budowlanych wykonanych przy danym zabytku w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku z podaniem łącznej wysokości nakładów, w tym wysokości i źródeł dofinansowania otrzymanego ze środków publicznych.

2. Wzór wniosku, o którym mowa w ust. 1, określa załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

3. W przypadku, gdy wnioskodawca jest przedsiębiorcą, do wniosku o udzielenie dotacji winien dołączyć informację o pomocy publicznej otrzymanej przed dniem złożenia wniosku - sporządzoną w zakresie i według zasad określonych w art. 37 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t.j. Dz. U.2007.59.404).

4. Udzielnie dotacji na prace lub roboty budowlane dla podmiotu, o którym mowa w ust. 3, dokonywane jest zgodnie z przepisami niniejszej uchwały wraz z dochowaniem zasad określonych w przepisach prawa regulujących udzielanie pomocy publicznej dla przedsiębiorców.

§ 6. 1. Wnioski o dotację kierowane są do Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

2. Wnioski o dotację należy składać - z zastrzeżeniem ust. 3 oraz § 14 ust. 1- do dnia 31 stycznia roku kalendarzowego.

3. Termin, o którym mowa w ust. 2, nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku.

4. Wnioski o przyznanie dotacji przedstawiane są do zaopiniowania komisji Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki właściwej do spraw budżetu.

§ 7. 1. Dotację przyznaje Rada Gminy Kamieniec Ząbkowicki, na podstawie uchwały wydawanej na wniosek Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki albo komisji Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki właściwej do spraw budżetu.

2. W uchwale, o której mowa w ust. 1, określa się:
1) nazwę podmiotu otrzymującego dotację,
2) prace lub roboty budowlane przy obiekcie zabytkowym, na wykonanie których przyznano dotację,
3) kwotę dotacji do przekazania w roku budżetowym, a w przypadku, o którym mowa w ust. 4, kwotę do przekazania w roku następnym.

3. Przy ustalaniu wysokości przyznawanych dotacji Rada Gminy Kamieniec Ząbkowicki uwzględnia kwotę zaplanowaną na ten cel w budżecie Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

§ 8. Uwzględniając uchwałę, o której mowa w § 7 i dane z wniosku o dotację, Wójt Gminy Kamieniec Ząbkowicki z beneficjentem podpisuje umowę określającą w szczególności:
1) opis prac lub robót budowlanych przy zabytku i termin ich wykonania,
2) kwotę dotacji i terminy jej przekazywania, które w postanowieniach umowy mogą zostać uzależnione od wyniku każdorazowej kontroli postępu prac lub robót budowlanych i rozliczenia tych wydatków,
3) zobowiązanie się beneficjenta do przekazywania informacji o wysokości środków publicznych na prace lub roboty przy zabytku otrzymanych z innych źródeł,
4) zobowiązanie się beneficjenta do stosowania takich zasad obiegu i opisywania dokumentów finansowych, aby oryginały dokumentów świadczących o dokonaniu wydatków sfinansowanych w całości lub w części z otrzymanej dotacji zaopatrzone były w sposób trwały w klauzulę potwierdzającą ten fakt,
5) zobowiązanie się beneficjenta, że do czasu rozliczenia dotacji wyraża zgodę na kontrolę ze strony Gminy Kamieniec Ząbkowicki w zakresie przeznaczenia dotacji i wykonania prac lub robót budowlanych wraz ze zobowiązaniem, że przeciwdziałanie przeprowadzeniu kontroli powodować będzie rozwiązanie umowy w trybie natychmiastowym,
6) sposób i termin rozliczania udzielonej dotacji,
7) warunki, sposób i termin zwrotu niewykorzystanej dotacji oraz zwrotu dotacji wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem,
8) pouczenie o zakresie odpowiedzialności beneficjenta za naruszenie dyscypliny finansów publicznych przy wydatkowaniu środków z otrzymanej dotacji,
9) pouczenie o tym, że w przypadku wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem beneficjent traci prawo otrzymania dotacji przez okres określony w odrębnych przepisach;

10) zobowiązanie się beneficjenta, że w zakresie prac finansowanych dotacją będzie stosował przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. 07.223.1655).

§ 9. Kontrola, o której mowa w § 8 ust. 1 pkt 2 i 5, przeprowadzana jest przez osoby upoważnione przez Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki i polega na:
1) sprawdzaniu rzeczywistego przebiegu realizacji celów zakładanych w zakresie dotowanego zadania pod kątem zgodności z przepisami prawa i zawartą umową (kontrola formalno-merytoryczna),
2) sprawdzaniu dokumentów związanych z realizacją dotowanego zadania, w szczególności znajdujących się w siedzibie podmiotu oryginałów dokumentów finansowych, pod kątem ich zgodności z przepisami prawa, umową
i zasadami rachunkowości (kontrola formalno-rachunkowa).

§ 10. 1. Przed rozliczeniem całości dotacji lub jej części dokonywany jest komisyjny odbiór wykonanych prac lub robót budowlanych, który dokonają osoby upoważnione przez Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

2. W celu rozliczenia dotacji beneficjent w sposób i w terminach określonych w umowie składa sprawozdania z wykonania prac lub robót budowlanych Wójtowi Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

3. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 2, określa:
1) całkowity koszt zadania w okresie sprawozdawczym, w tym nakłady pokryte z innych środków publicznych,
2) zestawienie rachunków dołączanych do sprawozdania w celu rozliczenia dotacji - ze wskazaniem numeru księgowego, numeru pozycji kosztorysu, daty wystawienia rachunku, nazwy wydatku oraz jego kwoty wraz z określeniem wysokości środków z dotacji finansujących dany rachunek,

4. Wzór sprawozdania określa załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

5. Do sprawozdania dołącza się oświadczenie o zgodności dołączonych danych ze stanem faktycznym wraz z pouczeniem o odpowiedzialności z art. 233 Kodeksu karnego.

6. Beneficjent rozliczając dotację winien na wezwanie Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki uzupełnić brakujące dokumenty i udzielić wyczerpujących informacji.

7. Akceptacja sprawozdania przez Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki, albo osoby przez niego upoważnionej, jest równoznaczna z rozliczeniem udzielonej dotacji.

§ 11. 1. W przypadku częściowego lub całkowitego niewykonania dotowanego zadania z przyczyn leżących po stronie beneficjenta, niewykorzystana część przekazanych środków dotacji podlega zwrotowi na zasadach określonych w umowie.

2. W przypadku wydatkowania przez beneficjenta środków z dotacji w sposób niezgodny z przeznaczeniem określonym w umowie, Gminie Kamieniec Ząbkowicki przysługuje zwrot środków wraz z odsetkami w wysokości określonej jak od zaległości podatkowych liczonymi od daty przekazania środków.

§ 12. 1. Wójt Gminy Kamieniec Ząbkowicki prowadzi zestawienie danych o udzielonych dotacjach oraz informuje inne organy uprawnione do udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy zabytkach o dotacjach przyznanych przez Radę Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

2. Zestawienie danych, o których mowa w ust. 1, dla każdej udzielonej dotacji winno zawierać:
1) wskazanie zabytku, z uwzględnieniem miejsca jego położenia lub przechowywania,
2) imię, nazwisko miejsce zamieszkania i adres osoby albo nazwę, siedzibę i adres jednostki organizacyjnej, której przyznano dotację;
3) kserokopię uchwały o przyznaniu dotacji, o której mowa w § 7,
4) kserokopię umowy o dotację;

5) informacje o wysokości środków przekazanych beneficjentowi z dotacji oraz o rozliczeniu kwoty wypłaconej dotacji,
6) informacje przekazane Gminie Kamieniec Ząbkowicki przez inne organy zobowiązane do udzielania informacji o dotacjach na prace lub roboty budowlane przy danym zabytku,
7) adnotacje o podaniu informacji, o której mowa w ust. 3, do publicznej wiadomości oraz o okresie wywieszenia takiej informacji na tablicy ogłoszeń.

§ 13. 1. Wójt niezwłocznie ogłasza na tablicach ogłoszeń Urzędu Gminy Kamieniec Ząbkowicki:
1) uchwałę o przyznaniu dotacji, o której mowa w § 7,
2) informację o rozliczeniu lub odmowie rozliczenia dotacji udzielonej poszczególnym beneficjentom z budżetu Gminy Kamieniec Ząbkowicki,
3) informację o utracie prawa do dotacji przez beneficjenta, który wykorzystał dotację niezgodnie z przeznaczeniem, o której mowa w § 8 ust. 1 pkt 9.

2. Uchwały i informacje, o których mowa w ust. 3, wywiesza się na okres 1 miesiąca.

3. Każdemu służy prawo wglądu do zestawienia danych, o których mowa w ust. 1, na zasadach określonych w przepisach dotyczących dostępu do informacji publicznej.

§ 14. Wnioski o przyznanie dotacji w roku 2010 można składać w terminie 1 miesiąca od daty wejścia w życie niniejszej uchwały.

§ 15. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

§ 16. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Załącznik nr 1
do uchwały Nr XL/195/10
Rady Gminy Kamieniec
Ząbkowicki
z dnia 26 lutego 2010 r.

WNIOSEK

O UDZIELENIE ZE ŚRODKÓW GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI DOTACJI NA PRACE KONSERWATORSKIE RESTAURATORSIE LUB ROBOTY BUDOWLANE PRZY ZABYTKU WPISANYM DO REJESTRU ZABYTKÓW

I. Dane podmiotu ubiegającego się o dotację
1) pełna nazwa podmiotu :
2) forma prawna :
*3) data rejestracji/nr właściwego rejestru :
4) dokładny adres: ul. gmina powiat województwo
5) tel./ fax
6) nazwa banku i numer rachunku :
*7) nazwiska i imiona oraz funkcje osób statutowo upoważnionych do reprezentowania podmiotu w kontaktach zewnętrznych i zawierania umów:

*) - wypełnić w przypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej

II. Dane zabytku
1) nazwa zabytku :
2) dane o zabytku uwidocznione w rejestrze zabytków(między innymi nr w rejestrze zabytków data wpisu) :
3) tytuł do władania zabytkiem :
4) uzyskane pozwolenie na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wydane przez właściwy organ ochrony zabytków (wydane przez, data, nr zezwolenia) :
5) uzyskane pozwolenie na przeprowadzenie prac budowlanych przy zabytku: (wydane przez, data, nr zezwolenia) :
6) uzasadnienie istotnego znaczenia historycznego, artystycznego, lub naukowego zabytku.:

III. Szczegółowe informacje o pracach lub robotach
1) zakres rzeczowy prac lub robót :
2) uzasadnienie konieczności przeprowadzenia prac lub robót :

IV. Kalkulacja przewidywanych kosztów realizacji prac lub robót budowlanych
1) całkowity koszt (w zł.) :
   a) w tym wnioskowana wielkość dotacji (w zł.)
   b) w tym wielkość środków własnych (w zł.)
   c) w tym inne źródła (należy wskazać) (w zł)

V. Harmonogram prac lub robót wraz z kosztorysem i wskazaniem źródeł finansowania (w zł).

Lp.	Rodzaj prac lub robót	Przewidywany okres wykonywania prac lub robót	Przewidywany koszt wykonania prac lub robót	Źródło (źródła) finansowania prac i robót*
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
X	Ogółem	-	-	-

*) jeżeli finansowanie danej pozycji następuje z kilku źródeł należy wskazać kwoty finansowania z każdego źródła oddzielnie

VI. Terminy
1) Wnioskowany termin przekazania dotacji :
2) Termin rozpoczęcia prac :
3) Termin zakończenia prac :

VII. Informacja o środkach publicznych przyznanych z innych źródeł na te same prace lub roboty budowlane przy zabytku oraz informacja o wystąpieniu o takie środki złożonym do innych podmiotów:

VIII. Wykaz prac lub robót budowlanych wykonanych przy danym zabytku w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku z podaniem łącznej wysokości nakładów, w tym wysokości i źródła otrzymanego dofinansowania ze środków publicznych:

IX. Dodatkowe informacje mogące mieć znaczenie przy ocenie wniosku:

X. Wykaz załączników wymaganych przy składaniu wniosku:
1) Decyzja o wpisie do rejestru zabytków obiektu, którego dotyczą prace lub roboty,
2) Dokument potwierdzający tytuł władania zabytkiem (wypis z rejestru gruntów lub aktualny odpis z księgi wieczystej).
3) Dokumentacja fotograficzna obiektu,
4) Decyzja właściwego organu ochrony zabytków zezwalająca na przeprowadzenie prac lub robót
5) Projekt i pozwolenie na budowę (zabytki nieruchome),
6) Program prac (zabytki ruchome).

*(pieczęć wnioskodawcy)

podpis osoby upoważnionej do składania oświadczeń woli w imieniu wnioskodawcy

*) - wypełnić w przypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej

Załącznik nr 2
do uchwały Nr XL/195/10
Rady Gminy Kamieniec
Ząbkowicki
z dnia 26 lutego 2010 r.

SPRAWOZDANIE

Z WYKORZYSTANIA DOTACJI UDZIELONEJ ZE ŚRODKÓW GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI NA PRACE KONSERWATORSKIE RESTAURATORSIE LUB ROBOTY BUDOWLANE PRZY ZABYTKU WPISANYM DO REJESTRU ZABYTKÓW

Dotyczy umowy z dnia/nr

I. Dane podmiotu rozliczającego dotację
1) pełna nazwa podmiotu :
2) forma prawna :
*3) data rejestracji/nr właściwego rejestru
4) dokładny adres : ul. gmina powiat województwo
5) tel./fax
6) nazwa banku i numer rachunku:
*7) nazwiska i imiona oraz funkcje osób statutowo upoważnionych do reprezentowania podmiotu w kontaktach zewnętrznych i zawierania umów:
*) - wypełnić w przypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej

II. Nazwa zabytku :

III. Szczegółowe informacje o wykonanych pracach lub robotach ewentualnie o przyczynach ich nie wykonania.

IV. Rozliczenie kosztu realizacji zadania
1) całkowity koszt (w zł.) :
a) w tym z dotacji (w zł.)
b) w tym ze środków własnych (w zł.)
c) w tym z innych źródeł (należy wskazać) (w zł)

V. Zestawienie rachunków i faktur finansowanych z przyznanej dotacji.

Lp.	Nr dokumentu księgowego	Numer pozycji księgowej	Data	Nazwa wydatku	Kwota (w zł.)	W tym ze środków pochodzących z dotacji
-	-	-	-	-	--	-

(pieczęć składającego sprawozdanie)

podpis osoby upoważnionej do składania oświadczeń woli w imieniu wnioskodawcy

VI. Rozliczenie dotacji (*wypełnia organ) :

Aneks.
Gmina Kamieniec Ząbkowicki.
wykaz zabytków wyznaczonych przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do objęcia wojewódzką ewidencją zabytków, stan na maj 2011 r., zamieszczony na oficjalnej stronie internetowej DWKZ [http://wosoz.ibip.wroc.pl]

Wykaz obszarów:

Miejscowość	**I. Wykaz obszarów zabytkowych**	**II. Wykaz zabytków archeologicznych**	
		stanowiska archeologiczne	**obszary ochrony archeologicznej**
1.	2.	3.	4.
Byczeń	historyczny układ ruralistyczny wsi Byczeń	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Byczeń	X	1	obszar ochrony archeologicznej dla założenia obronnego – siedziba rycerska (grodzisko)
Byczeń	historyczny układ ruralistyczny wsi Mały Byczeń	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Byczeń	X	6 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Chałupki	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Chałupki	X	1	obszar ochrony archeologicznej dla terenu parkowego z dawnym grodziskiem-zamkiem
Chałupki	historyczny układ przestrzenny zabudowy młyna	X	X

1.	2.	3.	4.
Chałupki	X	7 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Doboszowice	historyczny układ ruralistyczny wsi	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Doboszowice	X	28 w granicach wsi, poza w/w obszarem	X
Kamieniec Ząbkowicki	układ przestrzenny wsi z obszarem zespołu klasztornego i części miejscowości	X	obszar obserwacji archeologicznej średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska, w tym ochrony archeologicznej obszaru zespołu cysterskiego
Kamieniec Ząbkowicki	historyczny układ przestrzenny zespołu pałacowo-parkowego z kościołem ewangelickim	X	X
Kamieniec Ząbkowicki	historyczny układ ruralistyczny wsi Istebka	3	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Kamieniec Ząbkowicki	historyczny układ przestrzenny osady kolejowej	X	X
Kamieniec Ząbkowicki	historyczny układ ruralistyczny wsi Łopienica	10	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Kamieniec Ząbkowicki	historyczny układ ruralistyczny wsi Goleniów	17	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Kamieniec Ząbkowicki	X	5 w granicach miejscowości, poza w/w obszarami	X

1.	2.	3.	4.
Mrokocim	historyczny układ ruralistyczny	X	X
Mrokocim	X	1 w granicach wsi, poza w/w obszarem	X
Ożary	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Ożary	X	10 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Pomianów Górny	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Sławęcin	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Sławęcin	X	1 w granicach wsi, poza w/w obszarem	X
Sosnowa	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Sosnowa	X	4 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Starczów	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska, w tym ochrony archeologicznej domniemanego grodziska
Starczów	X	7 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Suszka	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska

1.	2.	3.	4.
Suszka	X	17 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Śrem	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
Śrem	X	7 w granicach wsi, poza w/w obszarami	X
Topola	historyczny układ ruralistyczny	X	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
dawne Pilce	X	3	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska

Wykaz zabytków:

miejscowość	**obiekt/ zespół**	**ulica**	**nr**	**nr rejestu**	**data**
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Byczeń	zespół kościelny				
Byczeń	kościół fil. p.w. św Marcina			A/1733/718	1.09.1960
Byczeń	cmentarz przykościelny				
Byczeń	brama cmentrza przykościelnego				
Byczeń	ogrodzenie cmentarza przykościelnego				
Byczeń	zespół zagrody plebańskiej				
Byczeń	plebania, ob. mieszkalno - usługowy		18	A/3585/1833	8.10.1966
Byczeń	stajnie w zespole		18		
Byczeń	stodoła w zespole		18		
Byczeń	ogrodzenie i brama w zespole		18		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Byczeń	kapliczka domkowa przy torach kolejowych i drodze do Goleszowa				
Byczeń	kapliczka domkowa na południe od wsi, przy polnej drodze równoległej do nasypu kolejowego				
Byczeń	kapliczka słupowa koło nowego cmentarza				
Byczeń	dom mieszkalny		5		
Byczeń	dom mieszkalny		7		
Byczeń	dom mieszkalny		15		
Byczeń	zespół zagrody		26a		
Byczeń	dom mieszkalny		26		
Byczeń	dom mieszkalny		26a		
Byczeń	budynek gospodarczy w zespole		26		
Byczeń	dwie bramy wejściowe w zespole		26		
Byczeń	brama zespołu mieszkalno-gospodarczego		29		
Byczeń	zespół cegielni książąt von Preussen		32		
Byczeń	budynek administracyjno - mieszkalny cegielni, ob. dom mieszkalny		32		
Byczeń	komin		32		
Byczeń	dom mieszkalny		37		
Byczeń	dom mieszkalno-gosp.		41		
Byczeń	dom mieszkalny		44		
Byczeń	budynek gospodarczy w zespole		44		
Byczeń	dom mieszkalny		45		
Byczeń	dom mieszkalny		46		
Byczeń	zespół zagrody		48-48a		
Byczeń	dom mieszkalny		48		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Byczeń	dom mieszkalny		48a		
Byczeń	obora w zespole		48a		
Byczeń	stodoła w zepsole		48a		
Byczeń	zespół zagrody		56-58		
Byczeń	dom mieszkalno - gospodarczy		56		
Byczeń	dom mieszkalny		58		
Byczeń	brama i furta pomiędzy budynkami nr		56 i 58		
Byczeń	dom mieszkalno-gosp.		65		
Byczeń	dom mieszkalny		77		
Byczeń	dom mieszkalny		80		
Byczeń	dom mieszkalny		82		
Byczeń	zespół budynków młyna wodnego:		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	budynek mieszkalno-administracyjny		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	młyn		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	siłownia w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	tartak w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	obora w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	stodoła w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	wiadukt kolejowy na linii Ząbkowice - Nysa				
Byczeń	wiadukt kolejowy na linii kolei wąskotorowej Kamieniec Ząbkowicki - Złoty Stok				
Chałupki	kościól fil. p.w. św. Jan Nepomucena				
Chałupki	zespół zamkowy z folwarkiem i parkiem				
Chałupki	relikty zamku (także stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków)			A/4040/968/Wł	27.12.1983

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Chałupki	założenie ogrodowe			A/4040/968/Wł	27.12.1983
Chałupki	budynek mieszkalno-gospodarczy na folwarku Dolnym		9c		
Chałupki	stajnia w zespole folwarku Dolnego		9c		
Chałupki	spichlerz w zespole folwarku Dolnego		9c		
Chałupki	budynek gospodarczy w zespole folwarku Górnego		9a		
Chałupki	stodoła w zespole folwarku Górnego		9a		
Chałupki	szkoła, ob. biblioteka		8		
Chałupki	dom mieszkalno-gosp.		5		
Chałupki	dom mieszkalny		9		
Chałupki	dom mieszkalny		16		
Chałupki	stodoła w zespole		16		
Chałupki	dom mieszkalny		17		
Chałupki	dom mieszkalno-gosp. w zespole		17		
Chałupki	stodoła w zespole		17		
Chałupki	dom mieszkalny		23		
Chałupki	dom mieszkalny		41		
Chałupki	stodoła w zespole		41		
Chałupki	zespół zagrody		43		
Chałupki	dom mieszkalny		43		
Chałupki	budynek gospodarczy I w zespole		43		
Chałupki	budynek gospodarczy II w zespole		43		
Chałupki	stodoła w zespole		43		
Chałupki	brama w zespole		43		
Chałupki	młyn z częścią mieszkalną i turbiną wodną na Młynówce, ob. magazyn		7	A/4041/1310/WŁ	25.06.1990
Chałupki	stajnia, ob.budynek gospodarczy w zespole młyna		7		
Chałupki	stodoła w zespole		7		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Chałupki	ogrodzenie z brama w zespole młyna		7		
Chałupki	most I na Młynówce, na południe od zespołu młyna				
Chałupki	most II na Młynówce na strumieniu na południe od zespołu młyna				
Doboszowice	zespół kościelny				
Doboszowice	kościół paraf. p.w. św. Mikołaja			A/1727/683	14.04.1960
Doboszowice	budynek bramny				
Doboszowice	ogrodzenie z bramą cmentarza przykościelnego				
Doboszowice	cmentarz przy kościele św. Mikołaja			A/1728/1491/Wł	18.03.1996
Doboszowice	plebania		91		
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole plebanii		91		
Doboszowice	ogrodzenie z bramą plebanii				
Doboszowice	kapliczka domkowa naprzeciw domu 55				
Doboszowice	kapliczka domkowa przy polnej drodze, na północ od ogrodu pałacowego				
Doboszowice	cmentarz parafialny				
Doboszowice	brama cmentarza parafialnego				
Doboszowice	zespół pałacowo-folwarczny		63		
Doboszowice	pałac		63		
Doboszowice	podpiwniczony taras przy tylnej elewacji pałacu		63		
Doboszowice	obora I w zespole folwarku pałacowego		63		
Doboszowice	obora II w zespole folwarku pałacowego		63		
Doboszowice	spichlerz w zespole folwarku pałacowego		63		
Doboszowice	baszta w zespole pałacowym		63		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Doboszowice	ogrodzenie z bramami ogrodu w zespole pałacowym		63		
Doboszowice	most pomiędzy folwarkiem a ogrodem pałacowym				
Doboszowice	zespół Folwarku Owczego		156		
Doboszowice	budynek administracyjny, ob. dom mieszkalny w zespole pałacowym		156		
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole pałacowym		156		
Doboszowice	browar w zespole folwarku pałacowego		156		
Doboszowice	most II na drodze do browaru i Starczowa				
Doboszowice	zespół Folwarku Górnego		139-145		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		139		
Doboszowice	obora w zespole folwarku		139 -141		
Doboszowice	budynek gospodarczy (obora i stodoła) z częścią mieszkalną w zespole folwarku		143 -145		
Doboszowice	dom dróżnika		1		
Doboszowice	zespół zagrody		3		
Doboszowice	dom mieszkalny		3		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp. w zespole		3		
Doboszowice	stodoła w zespole		3		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		11		
Doboszowice	dom mieszkalny		19		
Doboszowice	dom mieszkalny		21		
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole		21		
Doboszowice	dom mieszkalny		23		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		25		
Doboszowice	dom mieszkalny obok nr		30		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		40		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Doboszowice	dom mieszkalny		41		
Doboszowice	dom mieszkalny		42		
Doboszowice	dom mieszkalny		54		
Doboszowice	dom mieszkalny		55		
Doboszowice	dom mieszkalny		62		
Doboszowice	brama w zespole		62		
Doboszowice	dom mieszkalny		64		
Doboszowice	dom mieszkalny		69		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		70		
Doboszowice	gospoda, ob. dom mieszkalny		74		
Doboszowice	dom mieszkalny		77		
Doboszowice	dom mieszkalny		79		
Doboszowice	dom mieszkalny		89		
Doboszowice	stodoła z bramą przejazdową		89		
Doboszowice	dom mieszkalny		90		
Doboszowice	dom mieszkalny		93		
Doboszowice	stodoła w zespole		93		
Doboszowice	dom mieszkalny		97		
Doboszowice	budynek gospodarczy z brama przejazdową		97		
Doboszowice	dom mieszkalny		101		
Doboszowice	stodoła w zespole		101		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		103		
Doboszowice	dom mieszkalny		105		
Doboszowice	dom mieszkalny		106		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		119		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		124		
Doboszowice	budynek gospodarczy		124		
Doboszowice	stodoła w zespole		124		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Doboszowice	dom mieszkalny		125		
Doboszowice	dom mieszkalny		127		
Doboszowice	dom mieszkalny		131a		
Doboszowice	dom mieszkalny		134		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		136		
Doboszowice	dom mieszkalny		137		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		138		
Doboszowice	dom mieszkalny		148		
Doboszowice	dom mieszkalny		157		
Doboszowice	dom mieszkalny		168		
Doboszowice	dom mieszkalno-gosp.		169		
Doboszowice	folwark polny Goleszów		170		
Doboszowice	dom mieszkalny		170		
Doboszowice	obora w zespole		170		
Doboszowice	stodoła w zespole		170		
Doboszowice	stodoła w zespole		170		
Doboszowice	ogrodzenie i brama w zespole		170		
Doboszowice	dworzec kolejowy				
Doboszowice	dom mieszkalny przy dworcu PKP				
Doboszowice	domek dróżnika				
Doboszowice	most drogowy obok		79		
Doboszowice	most drogowy obok		89		
Doboszowice	most drogowy obok		93		
Doboszowice	most drogowy naprzeciw		121		
Doboszowice	most drogowy obok		148		
Doboszowice	most drogowy na drodze do Bartnik				
Kamieniec Ząbkowicki	kościół klasztorny cystersów, ob. paraf. p.w. Wniebowzięcia NMP			A/4280/136	2-01-1950
Kamieniec Ząbkowicki	relikty średniowiecznego klasztoru				

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz przykościelny				
Kamieniec Ząbkowicki	dom opata w zepole klasztoru cysterskiego, ob. Archiwum Państwowe	pl. Kościelny	4	A/5210/321	2.08.1956
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie ogrodu opackiego z trzema bramami				
Kamieniec Ząbkowicki	zespół budowlany klasztoru cysterskiego	pl. Kościelny		A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek bramy, piekarnia, browar, ob. biura i mieszkania	pl. Kościelny	1	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	kancelaria gospodarcza, ob. dom mieszkalny	pl. Kościelny	5	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie i brama posesji	pl. Kościelny	5		
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	2	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	3	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szkoła łacińska	pl. Kościelny	7		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy za budynkiem	pl. Kościelny	7		
Kamieniec Ząbkowicki	most prowadzący od zachodu do klasztoru				
Kamieniec Ząbkowicki	spichlerz (folwark)	pl. Kościelny		A/4276/919/WŁ	31.12.1982
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna (folwark)	pl. Kościelny	8	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy II z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy III z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	12	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)	pl. Kościelny	12	A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych (folwark)	pl. Kościelny	10		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy - mały spichlerz obok domu przy (folwark)	pl. Kościelny	10		
Kamieniec Ząbkowicki	dom ogrodnika (folwark)	pl. Kościelny	13		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy przy domu ogrodnika (folwark)	pl. Kościelny	13		
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I (folwark)			A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)			A/4278/1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	magazyn (folwark)				
Kamieniec Ząbkowicki	stodoła I (folwark)				
Kamieniec Ząbkowicki	stodoła II (folwark)				
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie (folwark)				
Kamieniec Ząbkowicki	brama (folwark)				
Kamieniec Ząbkowicki	brama z pl. Kościelnego do ogrodów płd.	pl. Kościelny			
Kamieniec Ząbkowicki	miejsce grzebalne pomiędzy korytem młynówki i narożnikiem folwarku (w obrębie zespołu wpisanego do rejestru zabytków)				
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica słupowa naprzeciw domu	Kolejowa	16		
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz katolicki	Krzyżowa			
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka słupowa za domem	Kłodzka	14		
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa (Goleniów)	Kręta			
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka słupowa obok domu	Krzyżowa	5		
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa (Goleniów)	Leśna	9		
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka przy drodze do Stolca (Łopienica)				
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz komunalny	Cmentarna			
Kamieniec Ząbkowicki	zespół cmentarza ewangelickiego	Ząbkowicka			
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz ewangelicki	Ząbkowicka			
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica na na cmentarzu ewangelickim	Ząbkowicka			

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	brama cmentarza ewangelickiego	Ząbkowicka			
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz zakonny S.S.Boromeuszek (Łopienica)				
Kamieniec Ząbkowicki	kościół ewangelicki, ob. sala widowiskowo - wystawiennicza	Zamkowa	6	A/4279/1842	8.10.1966
Kamieniec Ząbkowicki	brama przy kościele ewangelickim	Zamkowa	63. 64		
Kamieniec Ząbkowicki	zespół pałacowo-parkowy	Zamkowa		A/4275/299/34/Wł	7.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	zamek	Zamkowa		A/4275/299/34/Wł	7.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa - wozownia	Zamkowa		A/4275/299/34/Wł	7.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa - stajnia	Zamkowa		A/4275/299/34/Wł	7.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	budynek pompowni i kotłowni w zespole zamku	Zamkowa	5	A/4277/1373/Wł	1.O7.1992
Kamieniec Ząbkowicki	park z ogrodem tarasowym			A/4275/299/34/Wł	7.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	mauzoleum				
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon neogotycki				
Kamieniec Ząbkowicki	grota z kaskadą				
Kamieniec Ząbkowicki	książęcy dom Albrechshaus, willa, ob. UG	Ząbkowicka	26	58/A/01	22.10.2001
Kamieniec Ząbkowicki	dominialna leśniczówka, ob. dom	Paczkowska	6		
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda klasztorna, potem dominialna, ob. GOK	Złotostocka	27		
Kamieniec Ząbkowicki	zespół szpitala katolickiego Josephstift	Szpitalna	3.-5		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek główny	Szpitalna	3		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek szpitalny II	Szpitalna	3		
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica szpitalna	Szpitalna	3		
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny	Szpitalna	5		
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa	Szpitalna	3		
Kamieniec Ząbkowicki	altana ogrodowa	Szpitalna	3, - 5		
Kamieniec Ząbkowicki	zespół szpitala ewangelickiego Mariannenstift, ob. szkoła	Ząbkowicka	21 i 30		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	budynek główny	Ząbkowicka	21		
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny I	Ząbkowicka	21		
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny II	Ząbkowicka	30		
Kamieniec Ząbkowicki	mur i ogrodzenie szpitala	Ząbkowicka	21		
Kamieniec Ząbkowicki	poczta , ob. dom	Kolejowa	89		
Kamieniec Ząbkowicki	poczta	Złotostocka	21		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	8		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	9		
Kamieniec Ząbkowicki	zespół folwarku (Goleniów)	Jasna	1.-2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Goleniów)	Jasna	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Jasna	2		
Kamieniec Ząbkowicki	obora (Goleniów)	Jasna	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Jasna	11		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	16		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Istebka)	Kłodzka	30		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Istebka)	Kłodzka	39		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	5		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	7		
Kamieniec Ząbkowicki	willa	Kolejowa	8		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	17		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	18		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	20		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	21		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	28		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	32		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	36		
Kamieniec Ząbkowicki	punkt poboru cła, ob. dom mieszkalny	Kolejowa	40		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	46		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	51		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	52		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	56		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	60		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	62		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	64-66		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	68-70		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	75		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	81-83		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy	Kolejowa	81-83		
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda, ob. willa	Kolejowa	84		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	85		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kościelna	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Kręta	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krótka	2-2a		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	2.-4		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	3		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	3a		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Leśna	1		
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda, ob.dom mieszkalny (Goleniów)	Leśna	3a/b		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	1		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	4		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	5		
Kamieniec Ząbkowicki	młyn klasztorny, ob. dom mieszkalny	Młyńska	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Mostowa	9		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Mostowa	16		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	8		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	9 i 11		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	10 i 12		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	13		
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych	Paczkowska	1 i 3		
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych	Paczkowska	5 i 7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Parkowa	2 i 4		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Piaskowa	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Piaskowa	10		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	4		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	10		
Kamieniec Ząbkowicki	Dom Ludowy (Łopienica)	Skorolecka	10a		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	12		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Łopienica)	Skorolecka	13		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	15		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Łopienica)	Skorolecka	49		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Goleniów)	Szkolna	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Szpitalna	5		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Szpitalna	7		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy	Szpitalna	7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom młynarza, ob.dom mieszkalny (Istebka)	Wąska	1		
Kamieniec Ząbkowicki	przybudówka z elektrownią przy młyniey (Istebka)	Wąska	1		
Kamieniec Ząbkowicki	młyn, ob.. dom mieszkalny (Istebka)	Wąska	5		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Wąska	8		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	10		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	11		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	13		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	16		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	25		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	26		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-usługowy	Ząbkowicka	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	5		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	6		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	8		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-usługowy z restauracją	Ząbkowicka	9		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	10		
Kamieniec Ząbkowicki	willa	Ząbkowicka	11		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	15		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	17		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	18		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	20		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	22		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno-gospodarczy	Ząbkowicka	23		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	24		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	25		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	30		
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla parcowników najemnych (Folwark Dęboróg)	Ząbkowicka	33-43		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy (Folwark Dęboróg)	Ząbkowicka	55		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Zielona	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	2		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	3		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	5		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	7		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	11		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	16		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	17		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	18		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	19		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	20		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	23		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	24		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	25		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	26		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	28		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	30		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	31/33		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	32		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	34		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	36		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	38		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	40		
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkaly	Złotostocka	42		
Kamieniec Ząbkowicki	młyn	Wąska	1		
Kamieniec Ząbkowicki	zespół dworca kolejowego	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	dworzec kolejowy	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek administracyjny I	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	budynek administracyjny II	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	wieża ciśnień I	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	wieża ciśnień II	Dworcowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia za posesją przy ul. Ogrodowej 9-11	Ogrodowa			
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia wschodnia przy wjeździe na dworzec	Dworcowa			
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia zachodnia przy wiaduktach nad ul. Kolejową	Kolejowa			
Kamieniec Ząbkowicki	stacja trafo na wysokości domu przy ul. Ogrodowej 5	Ogrodowa			
Kamieniec Ząbkowicki	zespół dworca kolejowego	Ogrodowa	1.- 7		
Kamieniec Ząbkowicki	dworzec kolejowy, ob. dom mieszkalny	Ogrodowa	1		
Kamieniec Ząbkowicki	kolejowy dom pracowniczy, ob. mieszkalny	Ogrodowa	3.		
Kamieniec Ząbkowicki	kolejowy dom pracowniczy, ob. mieszkalny	Ogrodowa	5.- 7		
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy I na linii Wrocław-Kłodzko, nad ul. Kłodzką	Kłodzka			
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy II na linii Wrocław-Kłodzko, nad ul. Kłodzką	Kłodzka			

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy na linii Wrocław-Kłodzko, nad ul. Ząbkowicką	Ząbkowicka			
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy na linii Ząbkowice-Nysa (Łopienica)				
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt drogowy nad linią Kamieniec-Nysa				
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt drogowy nad suchym rowem na drodze ze Starczowa do Byczenia w pobł. Dworca kolejowego				
Mrokocin	kaplica mszalna				
Mrokocin	kapliczka domkowa na stoku wzniesienia pn.-wsch. cz. wsi				
Mrokocin	cmentarz katolicki				
Mrokocin	cmentarz ewangelicki				
Mrokocin	mauzoleum rodowe na cmentarzu ewangelickim				
Mrokocin	ogrodzenie cmentarza ewangelickiego				
Mrokocin	rządcówka		33		
Mrokocin	spichlerz (relikt folwarku)		9		
Mrokocin	dom mieszkalny		3		
Mrokocin	dom mieszkalny		8		
Mrokocin	dom mieszkalno-gosp.		38		
Mrokocin	zespół młyna z wyposażeniem		12a	A/4420/1301/Wł	5.03.1990
Mrokocin	dom mieszkalny w zespole młyna		12		
Mrokocin	budynek gospodarczy w zespole młyna		12		
Ożary	kościół paraf. p.w. św. Katarzyny			1852	8.10.1966
Ożary	cmentarz przykościelny				
Ożary	ogrodzenie cmentarza przykościelnego				

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Ożary	brama I w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego				
Ożary	brama II w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego				
Ożary	brama III w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego				
Ożary	plebania		102		
Ożary	budynek gospodarczy, ob. garaż w zespole plabanii		102		
Ożary	kapliczka słupowa przy drodze do Folwarku Dolnego				
Ożary	kapliczka słupowa okob domu nr 103				
Ożary	zespół Folwarku Dolnego		1a - 1d		
Ożary	klasztorna kuria majątkowa		1a		
Ożary	oficyna mieszkalna		1b		
Ożary	budynek mieszkalno-gospodarczy		1c		
Ożary	budynek mieszkalno-gospodarczy		1d		
Ożary	obora				
Ożary	spichlerz i gorzelnia				
Ożary	stodoła				
Ożary	stodoła				
Ożary	brama i ogrodzenie folwarku				
Ożary	zespół folwarku polnego Albrechtshof		1g		
Ożary	budynek mieszkalno-administracyjny		1g		
Ożary	obora		1g		
Ożary	stodoła		1g		
Ożary	ogrodzenie z bramą		1g		
Ożary	szkoła		37		
Ożary	dom nauczyciela i ściana kurtynowa z furtą		37		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Ożary	młyn, ob.dom mieszkalny		5		
Ożary	dom mieszkalny		9		
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		9		
Ożary	dom mieszkalny		10		
Ożary	obora w zespole		10		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		14		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		15		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		16		
Ożary	dom mieszkalny		17		
Ożary	dom mieszkalny		18		
Ożary	dom mieszkalny		20		
Ożary	dom mieszkalny		22		
Ożary	dom mieszkalny		23		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		24		
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		24		
Ożary	dom mieszkalny		26		
Ożary	dom mieszkalny		28		
Ożary	dom mieszkalny		32		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		33		
Ożary	dom mieszkalny		35		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		40		
Ożary	dom mieszkalny		41		
Ożary	obora w zespole		41		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		42		
Ożary	dom mieszkalny		44		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		46		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		47		
Ożary	obora w zespole		47		
Ożary	stodoła w zespole		47		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		55		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		56		
Ożary	dom mieszkalny		57		
Ożary	dom mieszkalny		81		
Ożary	stodoła z bramą wjazdową przy		82		
Ożary	dom mieszkalny		86		
Ożary	dom mieszkalny		88		
Ożary	dom mieszkalny		97		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		103		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		110		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		111		
Ożary	dom mieszkalny		120		
Ożary	obora, ob. dom mieszkalny w zespole		120		
Ożary	dom mieszkalny		122		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		125		
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		125		
Ożary	dom mieszkalno-gosp.		129		
Ożary	stodoła w zespole		129		
Ożary	młyn przy drodze do Lasek				
Pomianów Górny	zespół kościelny				
Pomianów Górny	kościół fil. p.w. św.Barbary			1855	11.10.1966
Pomianów Górny	cmentarz przykościelny				
Pomianów Górny	mur ogrodz. cmentarza przykościelnego				
Pomianów Górny	brama I w ogrodz. cmentarza przykościelgo				
Pomianów Górny	brama II w ogrodz. cmentarza przykościelgo				
Pomianów Górny	zespół dworski		24		
Pomianów Górny	dwór		24		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Pomianów Górny	spichlerz		24		
Pomianów Górny	obora		24		
Pomianów Górny	mur ogrodzenia		24		
Pomianów Górny	brama w ogrodzeniu		24		
Pomianów Górny	zespół młyna		4		
Pomianów Górny	dom mieszkalny		4		
Pomianów Górny	stodoła		4a		
Pomianów Górny	obora		4b		
Pomianów Górny	budynek gospodarczy w zespole		4c		
Pomianów Górny	budynek gospodarczy obok młyna		4.		
Pomianów Górny	dom mieszkalny sołecki		8, 10		
Pomianów Górny	dom mieszkalny		9		
Pomianów Górny	dom mieszkalny		13		
Pomianów Górny	dom mieszkalny		14		
Pomianów Górny	dom mieszkalny		15		
Pomianów Górny	dom mieszkalno-gosp.		30		
Pomianów Górny	dom mieszkalno-gosp.		39		
Pomianów Górny	budynek gospodarczy w zespole		39		
Pomianów Górny	zespół dworca kolejowego		45. 49		
Pomianów Górny	dworzec kolejowy, ob. dom mieszkalny		49		
Pomianów Górny	dom mieszkalny obsługi dworca, ob. dom mieszkalny		45		
Pomianów Górny	dom dróżnika przy linii kolejowej				
Sławęcin	kaplica p.w. św. Józefa				
Sławęcin	kapliczka słupowa koło domu nr 50		50		
Sławęcin	zespół mieszkalno-gospodarczy		1		
Sławęcin	dom mieszkalno-gospodarczy		1		
Sławęcin	budynek gospodarczy		1		
Sławęcin	obora		1		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sławęcin	stodoła		1		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		2		
Sławęcin	stodoła w zespole		2		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		3		
Sławęcin	budynek gospodarczy obok domu nr		6		
Sławęcin	dom mieszkalny		7		
Sławęcin	budynek gospodarczy		7		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		9		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		10		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		11		
Sławęcin	dom mieszkalny		14		
Sławęcin	zespół mieszkalno-gospodarczy		21		
Sławęcin	karczma, obecnie dom mieszkalny		21		
Sławęcin	wozownia		21		
Sławęcin	obora		21		
Sławęcin	stodoła		21		
Sławęcin	zespół sołectwa		22.25		
Sławęcin	do mieszkalny		22		
Sławęcin	obora w zespole		22		
Sławęcin	dom mieszkalno-gosp.		25		
Sławęcin	dom mieszkalny		34		
Sławęcin	dom mieszkalny		44		
Sławęcin	dom mieszkalny		48		
Sławęcin	dom mieszkalny		51		
Sosnowa	kościół fil. p.w. św. Maternusa			954/Wł	21.09.1983
Sosnowa	cmentarz przykościelny				
Sosnowa	mur ogrodz. cmentarza przykościelnego				
Sosnowa	brama w ogrodz. cmentarza przykościelnego				

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sosnowa	plebania, ob. dom mieszkalny		40		
Sosnowa	zagroda - zespół (Rogów)		1		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		1		
Sosnowa	budynek gospodarczy		1		
Sosnowa	zagroda młyńska- zespół (Rogów)		2		
Sosnowa	dom mieszkalny		2		
Sosnowa	budynek gospodarczy w zespole		2		
Sosnowa	dom mieszkalny		4		
Sosnowa	dom mieszkalny		5		
Sosnowa	stodoła w zespole		5		
Sosnowa	dom mieszkalny		10		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		11		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		12		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		13		
Sosnowa	folwark sołecki		15		
Sosnowa	dom mieszkalny		15		
Sosnowa	obora I w zespole		15		
Sosnowa	budynek gospodarczy		15		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		16		
Sosnowa	dom mieszkalny		26		
Sosnowa	dom mieszkalny		29		
Sosnowa	dom mieszkalny		34		
Sosnowa	dom mieszkalny		36		
Sosnowa	zagroda- zespół		46		
Sosnowa	dom mieszkalny		46		
Sosnowa	budynek gospodarczy		46		
Sosnowa	brama w zespole		46		
Sosnowa	dom mieszkalny		48		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		50		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		52		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		52		
Sosnowa	stodoła w zespole		52		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		55		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		57		
Sosnowa	dom mieszkalno-gosp.		59		
Starczów	zespół kościelny				
Starczów	kościól paraf. p.w. św. Jana Chrzciciela				
Starczów	cmentarz przykościelny				
Starczów	mur ogrodz. cmentarza przykościelnego				
Starczów	brama w ogrodz. cmentarza przykościelnego				
Starczów	plebania		117		
Starczów	szkoła, ob. dom mieszkalny		116		
Starczów	kaplica naprzeciw dworca kolejowego				
Starczów	kapliczka słupowa naprzeciw nr 71				
Starczów	dom ludowy, ob. szkoła		35		
Starczów	zespół folwarku		16		
Starczów	obora I w zespole folawrku		16		
Starczów	obora II w zespole folawrku		16		
Starczów	obora III w zespole folawrku		16		
Starczów	ogrodzenie z bramą w zespole folawrku		16		
Starczów	dom mieszkalny w zespole folawrku		17		
Starczów	dom mieszkalno-gosp. w zespole folawrku		17		
Starczów	obora w zespole folawrku		17		
Starczów	stodoła I w zespole folawrku		17		
Starczów	stodoła II w zespole folawrku		17		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Starczów	dom mieszkalny		22		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		23		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		27		
Starczów	stodoła w zespole		27		
Starczów	dom mieszkalny		30		
Starczów	stodoła w zespole		30		
Starczów	dom mieszkalny		31		
Starczów	dom mieszkalny		34		
Starczów	dwór sołecki ob. Biblioteka		35		
Starczów	obora I w zespole folawrku		44		
Starczów	obora II w zespole folawrku		44		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		46		
Starczów	dom mieszkalny		48		
Starczów	dom mieszkalny		49		
Starczów	dom mieszkalny		52		
Starczów	dom mieszkalny		58		
Starczów	dom mieszkalny		61		
Starczów	dom mieszkalny		67		
Starczów	dom mieszkalny		70		
Starczów	dom mieszkalny		71		
Starczów	dom mieszkalny		74		
Starczów	dom mieszkalny		77		
Starczów	dom mieszkalny		78		
Starczów	dom mieszkalny		80		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		81		
Starczów	budynek gospodarczy z bramą przejazdową w zespole		81		
Starczów	dom mieszkalny		82		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		86		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Starczów	dom mieszkalno-gosp. z bramą filarową		89		
Starczów	budynek gospodarczy		91		
Starczów	dom mieszkalny		96		
Starczów	dom mieszkalny		97		
Starczów	dom mieszkalny		98		
Starczów	ogrodzenie i brama w zespole		98		
Starczów	dom mieszkalny		102		
Starczów	dom mieszkalno-gosp.		109		
Starczów	dom mieszkalny		110		
Starczów	dom mieszkalny		111		
Starczów	obora w zespole		111		
Starczów	stodoła w zespole		111		
Starczów	dom mieszkalny		112		
Starczów	zespół dworca kolejowego				
Starczów	dworzec kolejowy				
Starczów	dom mieszkalny w zespole dworca		1a i b		
Starczów	dom mieszkalny w zespole dworca		1c		
Starczów	dom dróżnika				
Starczów	wiadukt kolejowy na linii Wrocław - Kłodzko na wysokości folwarku nr		16		
Starczów	most na drodze dojazdowej do zagrody nr		61		
Suszka	kościół fil. p.w. Matki Boskiej Bolesnej				
Suszka	dom mieszkalno-gosp.		3		
Suszka	dom mieszkalny z bramą		7		
Suszka	zespół zagrody		14		
Suszka	dom mieszkalno-gosp. z bramą		14		
Suszka	obora		14		
Suszka	stodoła		14		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Suszka	chlew		14		
Suszka	wozownia		14		
Suszka	dom mieszkalno-gosp.		17		
Suszka	dworzec kolejowy				
Suszka	wiadukt kolejowy na drodze Przyłęk-Suszka				
Suszka	wiadukt drogowy nad linią kolejową Wrocław-Kłodzko				
Śrem	zespół kościelny				
Śrem	kościół fil. p. w. Ducha Świętego				
Śrem	ogrodzenie kościoła z bramą				
Śrem	cmentarz przykościelny				
Śrem	stodoła		6		
Śrem	zespół sołectwa		15.15a		
Śrem	dom mieszkalny		15a		
Śrem	dom i obora		15		
Śrem	obora II		15		
Śrem	brama		15		
Śrem	dom mieszkalny		17		
Śrem	budynek gospodarczy w zespole		17		
Śrem	dom mieszkalno-gosp.		25		
Śrem	obora w zespole		25		
Śrem	stodoła w zespole		25		
Śrem	ściana kurtynowa z bramą w zespole		25		
Śrem	dom mieszkalny		26		
Śrem	dom mieszkalno-gosp.		28		
Śrem	dom mieszkalno-gosp.		29		
Śrem	budynek gospodarczy w zespole		29		
Śrem	zagroda w dobrach kmiecych		32		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Śrem	dwór, ob. dom mieszkalny		32		
Śrem	budynek gospodarczy		32		
Śrem	stodoła		32		
Śrem	wiadukt kolejki wąskotorowej nad drogą ze Śremu do Kamieńca				
Topola	zespół kościelny			1871	11.10.1966
Topola	kościół paraf. p.w. św. Bartłomieja			1871	11.10.1966
Topola	dom przedpogrzebowy				
Topola	ogrodzenie cmentarza przykościelnego				
Topola	brama południowa				
Topola	brama zachodnia				
Topola	cmentarz przykościelny				
Topola	plebania		55		
Topola	kapliczka domkowa koło domu		34		
Topola	kapliczka słupowa na pd krańcu wsi				
Topola	kapliczka słupowa na pd krańcu wsi przy drodze do Złotego Stoku				
Topola	cmentarz parafialny				
Topola	szkoła		58		
Topola	dom mieszkalno-gosp.		1		
Topola	dom mieszkalno-gosp.		2		
Topola	stodoła w zespole		2		
Topola	dom mieszkalno-gosp. z bramą		4		
Topola	dom mieszkalny		5		
Topola	dom mieszkalny		7		
Topola	dom mieszkalny		8		
Topola	dom mieszkalno-gosp.		9		
Topola	dom mieszkalny		10		
Topola	dom mieszkalno-gosp. z bramą		11		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Topola	dom mieszkalny		12		
Topola	dom mieszkalny		17		
Topola	budynek gospodarczy w zespole		17		
Topola	dom mieszkalny		18		
Topola	brama w zespole		18		
Topola	dom mieszkalny		20		
Topola	dom mieszkalny		21		
Topola	dom mieszkalny		22		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		23		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		24		
Topola	dom mieszkalny		27		
Topola	brama w zespole		27		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		29		
Topola	obora		29		
Topola	stajnia		29		
Topola	stodoła		29		
Topola	dom mieszkalny		31		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		33		
Topola	dom mieszkalny		35		
Topola	dom mieszkalny		37		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		39		
Topola	dom mieszkalny		41		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		42		
Topola	dom mieszkalny		45		
Topola	dom mieszkalny		50		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		52		
Topola	dom mieszkalny		53		
Topola	dom mieszkalny		54		
Topola	spichlerz		54		

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Topola	zespół starego folwarku sołeckiego		59.60		
Topola	dom mieszkalny		59		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		60		
Topola	budynek gospodarczy		59		
Topola	stodoła		59		
Topola	ogrodzenie z bramą		59		
Topola	zespół nowego folwarku sołeckiego		63. 64		
Topola	dom mieszkalno-gospodarczy		63		
Topola	stodoła		63		
Topola	willa		64		
Topola	stodoła		64		
Topola	dom mieszkalny		66		
Topola	dom mieszkalny		70		
Topola	dom mieszkalny		71		
Topola	dom mieszkalny		75		
Topola	most drogowy przez Nysę *Prinz Friedrich Wilhelm Brucke*				

Gmina Kamieniec Ząbkowicki. Wykaz zabytkowych obiektów tzw. małej architektury, stan na październik 2010 r.
(źródło: WUOZ we Wrocławiu)

Miejscowość	Obiekt zabytkowy	Numer i data decyzji o wpisie do rejestru zabytków
1.	2.	3.
Byczeń	Kapliczka słupkowa, usytuowana koło nowego cmentarza	
Byczeń	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 23	
Chałupki	Krzyż przydrożny, usytuowany na granicy wsi naprzeciw domu nr 125 w Lubnowie	
Doboszowice	Rzeźba św. Jana Nepomucena usytuowana w pasie drogi gminnej 829, przy moście, w pobliżu domu nr 79	B/1940 z dnia 08.07.2008 r.
Doboszowice	Krzyż pokutny, usytuowany obok domu nr 135a	
Doboszowice	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 148	
Doboszowice	Krzyż przydrożny, usytuowany przy polnej drodze, na pn. od pałacowego ogrodu użytkowego	
Doboszowice	Kaplica, usytuowana naprzeciw domu nr 55	
Kamieniec Ząbkowicki Goleniów	Krucyfiks kamienny, usytuowany przy ul. Wiejskiej, 100 m. od domu nr 1	
Kamieniec Ząbkowicki Goleniów	Krucyfiks kamienny, usytuowany w ogrodzie domu nr 1	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba Bóg Ojciec, usytuowana przed fasadą zachodnią kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny	B/1733/746/466 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	Fontanna, pl. Kościelny	B/1732/748/468 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźby św. Floriana i św. Jana Nepomucena, usytuowane przed mostem przy wjeździe na pl. Kościelny	B/1731/747/467 z dnia 07.05.1991 r.
Kamieniec Ząbkowicki	Krzyż pokutny, usytuowany przy skrzyżowaniu ulic Skoroleckiej i Kolejowej, obok domu nr 19 (dz. nr 1004/36)	B/1926 z dnia 23.06.2008 r.
Kamieniec Ząbkowicki	Kapliczka domkowa, usytuowana przy skrzyżowaniu ulic Skoroleckiej i Kolejowej	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba św. Józefa, usytuowana przy ul. Krętej, w ogrodzie domu nr 12	
Mrokocin	Rzeźba św. Jana Nepomucena, usytuowana w ogrodzie domu nr 12	1313/B/05 z dnia 28.12.2005 r.
Mrokocin	Krzyż pokutny, usytuowany przy prezbiterium kaplicy p.w. św. Jana Nepomucena	B/1827 z dnia 04.09.2007 r.
Mrokocin	Kapliczka przydrożna (ruina), usytuowana na pn.-wsch. od siedliska wsi, na wzgórzu	
Mrokocin	Cokół krzyża przydrożnego, usytuowany przy polnej drodze, na pn.-wsch. od wsi	

1.	2.	3.
Ożary	Kapliczka pokutna, usytuowana w pn.-wsch. części wsi, przy rozwidleniu dróg do Rogowa	
Ożary	Kapliczka słupowa, usytuowana za domem nr 6	
Ożary	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 103	
Ożary	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 110	
Pomianów Górny	Krzyż pokutny, usytuowany po pd.-wsch. stronie muru, na zewnątrz muru cmentarza przykościelnego	
Pomianów Górny	Krzyż przydrożny, usytuowany przy domu nr 14	
Sławęcin	Kolumna z rzeźbą św. Józefa, uzytuowana w ogrodzie domu nr 1	
Sławęcin	Kapliczka słupowa, usytuowana obok domu nr 50	
Sosnowa	Krzyż przydrożny, usytuowany przed kościołem	
Sosnowa	Krzyż przydrożny, usytuowany przy domu nr 4	
Sosnowa	Krzyż przydrożny, usytuowany przy domu nr 57	
Starczów	Postument z grupą rzeźbiarską Trójcy Świętej, usytuowany w ogrodzie plebanii parafii p.w. św. Jana Chrzciciela	1315/B/05 z dnia 28.12.2005 r.
Starczów	Kapliczka domkowa, Usytuowana obok dworca PKP	
Starczów	Kapliczka słupowa, usytuowana naprzeciw domu nr 71	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 22	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 27	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 30	
Starczów	Cokół krzyża przydrożnego, usytuowany obok domu nr 86	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany obok domu nr 102	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany przy polnej drodze, za domem nr 112	
Starczów	Krzyż przydrożny, usytuowany przy drodze z Kamieńca-Goleniowa do Starczowa	
Suszka	Krucyfiks, Usytuowany obok domu nr 10	
Suszka	Krucyfiks, usytuowany obok zniszczonego przez powódź gospodarstwa przy drodze do mostu nad Nysą	
Śrem	Kolumna Maryjna, usytuowana na placu przed kościołem filialnym p.w. Ducha Świętego	1312/B/05 z dnia 28.12.2005 r.
Śrem	Kolumna Trójcy Świetej, usytuowana na działce 58/1	B/1968 z dnia 17.11.2008 r.
Śrem	Kolumna rzeźby maryjnej, usytuowana na krańcu wsi, przy drodze do Kamieńca Ząbkowickiego	

1.	2.	3.
Topola	Rzeźba św. Jan Nepomucen, usytuowana przed plebanią kościoła parafialnego	
Topola	Cokół rzeźby św. Folriana, usytuowany w pobliżu gospodarstwa nr 59	
Topola	Kapliczka domkowa, usytuowana obok domu nr 34	
Topola	Kapliczka słupowa, usytuowana na południowym krańcu wsi	
Topola	Krzyż przydrożny, usytuowany przy polnej drodze	
Topola	Cokół figury przydrożnej, usytuowany przy polnej drodze, w północnej części wsi	
Topola	Kapliczka słupowa, usytuowana na południe od siedliska wsi, przy drodze do Złotego Stoku	

Gmina Kamieniec Ząbkowicki.
Wykaz zabytkowych stanowisk archeologicznych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Byczeń

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-27	1/4	Grodzisko		Średniowiecze *(Rejestr zabytków: 202/Arch z dnia 29.04.1966)*
92-27	2/5	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	Halsztat
92-27	3/6	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	Halsztat
92-27	4/7	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Średniowiecze
92-27	5/8	Osada		Średniowiecze
92-27	6/50	Obozowisko?		Mezolit

Chałupki

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-28	1/1	Grodzisko Zamek		XIII-XIV wiek XIV-XVII wiek *(Rejestr zabytków: 175/Arch z dnia 6.12.1965)*
93-28	4/4	Osada		Średniowiecze
93-28	5/5	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
93-28	6/6	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
93-28	7/7	Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Późne średniowiecze
93-28	8/8	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
93-28	2/2 BL	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	
93-28	3/3 BL	Osada		Średniowiecze

Doboszowice

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-27	26/1	Osada	Łużycka	Halsztat
92-27	27/2	Osada		Średniowiecze
92-27	28/3	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	1/21	Osada		Średniowiecze
92-28	2/22	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	3/23	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	4/24	Osada		Średniowiecze
92-28	5/25	Ślad osadnictwa		Średniowiecze

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-28	6/26	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	7/27	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	8/28	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	9/29	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	10/30	Osada		Średniowiecze
92-28	11/31	Osada		Średniowiecze
92-28	12/32	Osada		Średniowiecze
92-28	13/33	Osada		Średniowiecze
92-28	14/34	Osada		Średniowiecze
92-28	15/35	Osada		Średniowiecze
92-28	16/36	Osada		Średniowiecze
92-28	17/37	Osada		Średniowiecze
92-28	18/38	Osada		Średniowiecze
92-28	19/39	Osada		Średniowiecze
92-28	20/40	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	21/41	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	22/42	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	23/43	Osada		Średniowiecze
92-28	24/44	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-28	25/45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze

Kamieniec Ząbkowicki

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-27	1/15	Osada		Okres wpływów rzymskich *(Rejestr zabytków: 786/Arch/75 z dnia 8.02.1975)*
92-27	2/16	Grodzisko		XI-XII wiek
92-27	3/17	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	4/18	Ślad osadnictwa Osada		Średniowiecze Wczesne średniowiecze
92-27	5/19	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	6/20	Osada		Średniowiecze
92-27	7/21	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
92-27	8/22	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	9/23	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	10/24	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	11/25	Osada		Średniowiecze
92-27	12/26	Osada		Średniowiecze
92-27	13/27	Osada		Średniowiecze
92-27	14/28	Osada		Średniowiecze
92-27	15/29	Osada		Średniowiecze
92-27	16/30	Osada		Średniowiecze

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-27	17/31	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	19/32 dawniej Goleniów Śl. 1/32	Osada		Średniowiecze
92-27	20/33 dawniej Goleniów Śl. 2/33	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
92-27	21/34 dawniej Goleniów Śl. 3/34	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	22/35 dawniej Goleniów Śl. 4/35	Osada		Średniowiecze
92-27	23/36 dawniej Goleniów Śl. 5/36	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	24/37 dawniej Goleniów Śl. 6/37	Osada		Średniowiecze
92-27	25/38 dawniej Goleniów Śl. 7/38	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	26/39 dawniej Goleniów Śl. 8/39	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	27/40 dawniej Goleniów Śl. 9/32	Osada		Średniowiecze
92-27	28/41 dawniej Goleniów Śl. 10/41	Osada		Średniowiecze
92-27	29/42 dawniej Goleniów Śl. 11/42	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	30/43 dawniej Goleniów Śl. 12/32	Osada		Średniowiecze
92-27	31/44 dawniej Goleniów Śl. 13/44	Osada		Średniowiecze
92-27	32/45 dawniej Goleniów Śl. 14/45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	33/46 dawniej Goleniów Śl. 15/46	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	34/47 dawniej Goleniów Śl. 16/47	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	34/48 dawniej Goleniów Śl. 17/48	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-27	35/49 dawniej Goleniów Śl. 18/49	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich Średniowiecze
92-27	Bez nr Brak karty KESA	Kościół cmentarny z cmentarzem		Średniowiecze? - okres nowożytny (XVIII wiek)

Mrokocin

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-28	1/24	Osada Osada		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze

Ożary

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-26	1/8	Znalezisko luźne		Epoka kamienia - epoka brązu
93-26	2/9	Znalezisko luźne		Epoka kamienia - epoka brązu
93-26	3/16	Osada		Późne średniowiecze
93-26	4/17	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
93-26	5/18	Osada		Późne średniowiecze
93-26	6/19	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
93-26	7/20	Osada		Późne średniowiecze
93-26	8/21	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
93-26	9/22	Osada		Późne średniowiecze
93-26	10/23	Osada		Późne średniowiecze

Pilce

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-26	1/65	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Nieokreślona (konstrukcje drewniane)	KPL	Neolit Okres wpływów rzymskich Nieokreślona Wczesne średniowiecze
92-26	2/66	Ślad osadnictwa?		Wczesne średniowiecze
92-26	3/67	Konstrukcje drewniane		Okres nowożytny

Sławęcin

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-27	1/12	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze

Sosnowa

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-27	1/8	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa cmentarzysko		Późne średniowiecze Średniowiecze Średniowiecze
93-27	2/9	Cmentarzysko		Średniowiecze
93-27	3/10	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
93-27	4/11	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze

Starczów

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-27	1/9	Grodzisko domniemane		Nieokreślona
92-27	2/10	Ślad osadnictwa		Neolit
92-27	3/11	Ślad osadnictwa		Epoka brązu
92-27	4/12	Osada		Średniowiecze
92-27	5/13*	Osada?		Średniowiecze
91-27	7/13	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia-epoka brązu
92-27	6/14	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia

* obiekt został zaznaczony na mapie *Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki*, pominięto go w wykazie stanowisk archeologicznych

Suszka

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-26	1/13	Osada Osada	Przeworska?	Okres wpływów rzymskich późny? Późne średniowiecze 2 poł XIII-XIV wiek *(Rejestr Zabytków: 782/Arch/75 z dnia 5.02.1975)*
92-26	2/14	Osada Ślad osadnictwa	Łużycka	V okres epoki brązu-halsztat Późne średniowiecze, XIV-XV wiek *(Rejestr zabytków: 783/Arch/75 z dnia 5.02.1975)*

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
92-26	3/33	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Epoka kamienia Pradzieje Średniowiecze
92-26	4/34	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-26	5/35	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-26	6/37	Osada Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
92-26	7/38	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich Średniowiecze
92-26	8/39	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia Średniowiecze
92-26	9/40	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-26	10/41	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Łużycka	Epoka kamienia Średniowiecze
92-26	11/43	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
92-26	12/44	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
92-26	13/45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
92-26	14/46	Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich
92-26	15/47	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
92-26	16/48	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
92-26	17/49	Ślad osadnictwa		Średniowiecze

Śrem

Obszar AZP	Numer stanowi-ska	Funkcja	Kultura	Chronologia *(rejestr zabytków)*
93-27	1/1	Cmentarzysko ciałopalne Ślad osadnictwa		Epoka brązu Pradzieje
93-27	2/2	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Neolit Epoka brązu Pradzieje
93-27	3/3	Cmentarzysko ciałopalne Ślad osadnictwa		Epoka brązu Pradzieje
93-27	4/4	Cmentarzysko Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Neolit Pradzieje Późne średniowiecze
93-27	5/5	Osada Ślad osadnictwa	Łużycka	Halsztat Wczesne średniowiecze
93-27	6/6	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
93-27	7/7	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
93-27	8 Brak karty KESA	Ślad osadnictwa Osada Osada Osada	Kultura pucharów lejkowatych Łużycka	Neolit V okres epoki brązu - halsztat C Wczesne średniowiecze VIII-X wiek Późne średniowiecze XIV-XV wiek

Wykaz źródeł i literatury:

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, *Kierunki strategii rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 1999–2000;

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu i inni, *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki* z późniejszymi zmianami, Kamieniec Ząbkowicki 2000–2010;

Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania sp. z o.o., *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Jelenia Góra 2005;

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* oraz *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*, Warszawa 2004;

Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Instrukcja opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego (GEZ)*, 2011 r. [www.nid.pl];

Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny*, *Kurier Konserwatorski*, Nr 3, 2009, s. 14-36;

Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu, baza danych zabytków archeologicznych ArPol;

Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, *Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego*, Ząbkowice Śląskie 2006;

Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, *Programu Rozwoju Lokalnego Powiatu Ząbkowickiego*, Ząbkowice Śląskie 2004;

Studium środowiska kulturowego gminy Kamieniec Ząbkowicki, Wrocław 2003 (mps w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu);

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011*, Wrocław 2007;

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Sprawozdanie z realizacji „Programu opieki nad zabytkami" Województwa Dolnośląskiego za lata 2007 i 2008*, Wrocław 2009;

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław 2005;

Wiśniewski Z., *Katalog stanowisk archeologicznych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Kamieniec Ząbkowicki 1986 [mps w archiwum UG Kamieniec Ząbkowicki];

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu:

Obszary Archeologicznego Zdjęcia Polski:
91-27 – Z. Hendel, K. Demidziuk, 1984;
92-26 - J. Romanow, W. Piszczałowski, Z. Lissak,1983; J. Bronowicki, D. Bobak, M. Masojć, 1998;
92-27 - L. Skonieczna, 1983, J. Bronowicki, 1999;
92-28 - L. Skonieczna, 1983
93-26 - W. Chudy, J. Romanow, W. Piszczałowski, Z. Lissak, A. Dwilewicz,1984;
93-27 - Z. Wiśniewski, 1984;
93-28 - Z. Wiśniewski, 1984;

Dokumentacja konserwatorska dotycząca zabytków ruchomych i nieruchomych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki (karty ewidencyjne zabytków nieruchomych i ruchomych, karty ewidencyjne cmentarzy, ewidencje parkowe), archiwum wałbrzyskiej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu;

Rejestr zabytków — woj. dolnośląskie — Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu;

Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, Projekt zmiany planu*, Wrocław 2010;

www.kamzab.pl;

www.mariannaoranska.eu;

www.szlakcysterski.org.

Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk, red. S. Brzezicki, Ch. Nielsen, G. Grajewski, D. Popp, Wrocław 2006;

Zarząd Województwa Dolnośląskiego, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2002;